

DOSYA: 15-16 Haziran Direnişinin 50. Yılı

>> s. 18

Bir Başkent Tasavvuru: Jaussely Ankarası

>> s. 6 Deniz Altay Baykan

"Bir Başkent Tasavvuru: Jaussely Ankarası"
Sergisi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat
Müzesi'nde 13 Mart 2020 tarihinde açıldı.

Erken Cumhuriyet döneminde
gerçekleştirilen, 1927 Ankara İmar Planı
yarışmasında ikinciliği elde etmiş olan
mimar-şehirci Leon Jaussely'nin meslek
üslubuna dair gün yüzüne pek az çıkmış bilgi
ve belgelere yaslanarak hazırlanan sergi,
Ankara'yı ve 'Başkent'in gerçekleşmemiş
hikayesini yansıtmaktadır.

İllüstrasyon: Atilla Atala

SOL KÖŞE

Aydan Çelik

Çoklu Baro Yasa Tasarısı Meclis'te...

ÇAYLAR "ŞİRKET"TEN

Erdem İlter'le Söyleşi: Minnesota İsyanının 30 Günü
Öfkeli Karamsarlıktan Temkinli İyimserliğe
>> s. 2 Mehmet Onur Yılmaz

Korona Günlerinde Ekoloji Mücadelesi Forumu
>> s. 4 100. Yıl İnisyatifi

Salgın Sürecinde Mimarlık Ortamı
>> s. 8 Vedat Ağca

Asitli saldırıyla yaralanan Nefise Ajuri:
Devrimimi yaptım, geri dönmem
>> s. 9 Hale Gönültaş

COVID-19 Sonrası Kadınlığın ve Mülteciliğin Kesişim
Noktaları
>> s. 11 Yasemin Akis

50 Günlüğüne Açılan Sınırlar ve Deniz Geçişleri
>> s. 12 Sencer Başat

İki Ölüm Arasında
>> s. 13 Güngör Erçil

Dünyadan Güzel Şeyler - 11
Katılımın Sürdürülebilirliği - 1
>> s. 16 Sine Çelik

1920-1930 arasında Ankara - 3
>> s. 26 Akın Atauz

Ankara'nın Apartmanlı Tarihi - 3
>> s. 29 @ankaraapartmanlari

Daldan Dala Başkent Ankara
Kültür, Sanat, Tarih, Kuş ve Doğasıyla
>> s. 30 Necati Yalçın

Çekirge İstilas Altında Ankara
>> s. 32 Önder Şenyapılı

Ayhan Mağazası
>> s. 34 Sema Alpan Atamer

Ankara'da Alternatif Hayatlar - 1
Parkur Günlüğü
>> s. 35 Necati Subaşı

Vakıflardan kiralık: İstiklal Caddesi'nde villa tipi
dubleks!
>> s. 37 Yavuz İşçen

Müzik Okumaları - 2
Islandman, Kaybola (Music for Dreams•2020)
>> s. 42 Aylin Yılmaz

Minnesota İsyanınının 30 Günü: Öfkeli Karamsarlıktan Temkinli İyimserliğe

Söyleşi: Mehmet Onur Yılmaz

Mehmet Onur Yılmaz: George Floyd'un 25 Mayıs'ta bir polis tarafından nefessiz bırakılarak öldürülmesinin bugün birinci ayı, 25 Haziran. Birinci ayda gelinen durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Nasıl başladı ve şimdiye kadarki süreç nasıldı?

Erdem İlter: Kısaca söylemek gerekirse bu bir ay içinde öfkeli karamsarlıktan temkinli iyimserliğe geçtik diyebiliriz. Olaylar başladığında müthiş bir öfke vardı, müthiş bir karamsarlık hakimdi, yine mi sorusu soruluyordu. Daha önce onlarcasını gördüğümüz bir olay kameralar önünde vahşi bir şekilde tekrarlanıyordu. Bu görüntülerin yarattığı müthiş bir öfke ve o öfkenin de sokağa taşması söz konusuydu. Olaylar 3 bin farklı merkeze yayıldı. Bu muazzam büyüklükte bir katılımın göstergesi. Los Angeles, New York gibi büyük şehir merkezlerinden birkaç bin kişinin yaşadığı mahallelere kadar yayıldı olaylar. Bu Amerikan tarihinde çok şahit olmadığımız bir şey. Daha sonra bildiğiniz gibi yağmalar, yakmalar, polise yönelik özel bir nefret ve onun ortaya çıkışını, polis arabalarının, polis merkezlerinin yakılmasını gördük. Şimdi ise temkinli bir iyimserlik söz konusu. Temkinli olmasının sebebi ise meselenin çok derin olması. 10 yıllara, yüz yıllara dayanıyor olması. Çok köklü olması. Talep edilen veya istenilen yere varılmasının radikal dönüşümlerle olabilecek olması. Bu yüzden temkinli. Aynı zamanda iyimser bir temkinlilik bu. İyimser olmasının sebebi ise ciddi şekilde radikal adımlar görüyoruz pratikte. Hem Amerikan Kongresinde hem eyalet meclislerinde hem de yerelde, belediyelerde reformlar görüyoruz. Birçok yerde polisle yapılan anlaşmaların iptal edildiğini, polisin bütçesinde kesintiye gidildiğini görüyoruz. Eş zamanlı olarak, aşırı militerleşmiş polis gücünün askeri hüviyetten arındırılmasına yönelik çeşitli adımlar var. Bu yüzden de iyimserlik var. Kazanımların kâğıda dökülmesi süreci de diyebiliriz biz buna. Bir kanun devletinde en önemli şey de budur aslında. İnsanların meydana çıkıp seslerini duyurmasıyla bitmiyor olay.

M.O.Y.: Türkiye'deki benzer toplumsal kalkışmalarından, Gezi Direnişi olsun, bu günlerde 50. yılını yaşadığımız 15-16 Haziran İşçi Direnişi olsun, en yakıcı meselele birkaç yıl sonra dönüp baktığımızda hiçbir somut kazanımın elde edilememiş olması. Amerika'da bu noktada bir fark var, söylediğiniz temkinli iyimserlik bazı kazanımlara dayanıyor. Ne tür somut kazanımlar var? Somut gelişmelerden birkaç örnek verebilir misiniz?

E.İ. En basitinden Minnesota Üniversitesi polisle olan kontratını iptal etti. Bu, polisin ciddi şekilde gelir kaybı yaşaması demek. Bir diğer örnek, Los Angeles Belediyesi polisin bütçesinden yüz elli milyon

Minnesota Emniyet Müdürlüğü 29 Mayıs'ta eylemcilerce ateşe verildi.

“Bütün yağma olaylarına ve şiddet görüntülerine karşın halk eylemleri onaylıyor. Söyledikleri şey ise şu; protestocuların şiddete meyilli oldukları ve bazılarının şiddete karıştıkları doğru ama asıl sorun devlet şiddetidir”

dolar kesinti yaptı ve bu parayı siyah toplumun mahallelerindeki okullara aktardı. Aynı şekilde bizim okul da (UCLA) polisle olan kontratlarını gözden geçiriyor. Onun dışında Kongrede hem Cumhuriyetçilerin, hem Demokratların oluşturduğu ortak komisyonlar çalışmaya başladı. Trump bile onaylamak zorunda kaldı ortaya çıkan raporu. Orada ciddi şekilde adımlar atılıyor. Pentagon'dan yani ordudan polise askeri ekipman akışını durdurmaya yönelik adımlar söz konusu. Bu çok önemli, polisi militerleştiren aynı zamanda da protestoculara ya da halkın bir kesimine düşman gözle bakmasına sebep olan tam da buydu: Federal hükümetten gelen fonla polisin askeri eğitimden geçirilmesi ve askeri ekipmanla donatılması. Polisin araçlarına bakıyorsunuz savaş alanlarında görülebilecek araçlarla iniyorlar şehir merkezlerine. Polise bunlardan el çektirilmesi söz konusu ki bunlar çok çok büyük kazanımlar. Ve polisi bu noktaya getiren 60'lı yıllarda geçen güvenlikçi kanunların sonucuydu. Şimdi o kanunlarda değişiklikler yaparak meselenin bir noktada köküne iniyorlar. Bunlar müthiş kazanımlar!

ERDEM İLTER KİMDİR?

UCLA Tarih Bölümünde Modern Osmanlı, Ortadoğu ve Kürt tarihi ile Türk-Amerikan ve ABD-Ortadoğu ilişkileri üzerine doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

M.O.Y.: Peki bu talepler eylemcilerin baştan beri ortaya koyduğu talepler miydi, yoksa gösterileri yatıştırmak için merkezi olarak ortaya konulan bazı tavizler mi söz konusu?

E.İ.: Gerçekten talep vardı. Talepler nerelerde dile getiriliyordu dersiniz, üniversitelerde dile getiriliyordu. Akademisyenler, bu meseleyi çalışanlar dile getiriyordu. Hükümette, özellikle de Demokrat Parti'de meselenin can yakıcı olduğu yerlerden gelen temsilciler ilgileniyordu. Sivil toplum kuruluşları ilgileniyordu. Siyahi toplumun öncülere, sivil toplum kuruluşları, siyasetçileri bu yönde adımlar atılması çağırısını yapıyordu. Fakat olaylar ile birlikte bunun bir anda ana akıma dönüştüğünü gördük. Eskiden, polis diyelim ki bir siyahı öldürür, yerel temsilci veya polis çıkar “bu çürük elma” der konuyu kapatırdı.

M.O.Y.: Doğrudan İçişleri Bakanının da böyle bir şey söylediğini duyduk bu süreçte.

E.İ.: Sonradan o tavır hızla terk edildi. Daha sonrasında gündeme bile alınmadı. Belli bir iki kanal dışında o sözü ağzına alan bile olmadı. Şunu gördük ki üniversitelerde doğan o talepler, o raporlar, böyle bir olayla bir anda kiteselleşti. Tabii bunun da on yıllara dayanan arka planı var. Biz Amerikan şehir tarihi derslerimizde, Amerikan işçi sınıfı tarihi derslerimizde işliyoruz. Yaptığımız şey bu meselenin nerede başladığı, kökünün ne olduğu. Ama şunu görmek müthiş hissettirdi; derslerde konuştuğumuz, kitaplarda işlediğimiz birçok konu ana akım medyada, protestocuların ağzında, siyasetçilerin dilinde tekrarlandı. Tüm bu teorilerin, hipotezlerin herkes tarafından kabul gördüğünü gösterdi. Bu çok önemli bir şey. Baktığımızda halkın neredeyse yüzde yetmiş beşinin protestoları onayladığını görüyoruz. Bütün yağma olaylarına ve şiddet görüntülerine karşın halk onaylıyor eylemleri. Söyledikleri şey ise şu; protestocuların şiddete meyilli oldukları ve bazılarının şiddete karıştıkları doğru ama asıl sorun devlet şiddetidir. İnsanların bu şekilde öldürülmesi ve buna bağlı olarak kurumsal ırkçılıktan kaynaklanan şeyler, örneğin korona virüsten en çok siyahların ölmesi burada birbirine bağlı görülüyor ve bu büyük bir sorun. En çok siyahların hapsedilmesi, siyahların daha kötü mahallelerde, daha kötü evlerde yaşamaları, daha kötü okullarda eğitim almaları, tüm bunlar da devleti biçimlendiren kurumsal şiddetin bir parçası olarak

“... polisi militerleştiren aynı zamanda da halkın bir kesimine düşman gözüyle bakmasına sebep olan tam da buydu: Federal hükümetten gelen fonla polisin askeri eğitimden geçirilmesi ve askeri ekipmanla donatılması”

görüyoruz. Ve açıkça görünmeyen, polis şiddetinden daha tehlikeli bir şiddet, yavaş yavaş kitlesel şekilde öldürülen ve toplumu içten içe çürüten bir şiddet. İşin bu yönüne dikkat çekilmesi daha önce olmamış bir şeydi. Genelde bu tür öldürme olaylarının üstü “çürük elma” teorisiyle kapatılır, yetmezse söz konusu polis memuru görevden alınır konunun üstü öyle örtülürdü. Ama şu anda radikal reformlar köklü değişimler için çalışmalar yapılıyor.

M.O.Y.: Bugüne kadar ABD’de farklı zamanlarda siyahilere yönelik ve ölümlü sonuçlanan polis şiddetini çok duyduk, gördük. Protesto gösterileri de oldu. Perspektif.online’da yayımlanan yazınızda benzer hatta bire bir polis şiddeti olaylarından örnekler de veriyorsunuz. Bu sefer farklı olan neydi? Bu sefer bunu farklı kılan ve somut kazanımların ortaya çıkacağı görünen bu yola sokan neydi?

E.İ.: İki yönü var. Birincisi bu bir birikimin ve onun patlamasının sonucu. Başta dediğim gibi insanlar “yine mi” sorusunu sordular. Hatta bazı protestocular vardı, belki taşıdıkları pankartları görmüşsünüzdür. Yetmiş yaşındayım, seksen yaşındayım hala bunu mu protesto ediyorum, diyen yaşlı insanlar vardı. Genel anlamda nedenini anlamak için ise bir on yıl gerisine gitmek lazım. Yakın döneme baktığınızda peş peşe benzer birkaç olay oldu. Son iki üç ayda Koronavirüs pandemisi döneminde olanları da üstüne koyunca gerilim zaten yüksekti. Korona virüsün en keskin şekilde siyahları ve Latinleri etkilediği gerçeği, çoğu orta sınıfa mensup beyazlar evlerine çekilmişken işçi sınıfının bel kemiğini oluşturan bu kesimlerin çalışmaya devam etmek zorunda kalıp virüsle korunmasız olarak yüz yüze bırakılmasının getirdiği bir kızgınlık da vardı. Onun dışında her taraftan videolar geliyordu. Görmüşsünüzdür, Central Park’ta beyaz bir kadının durduk yere, sırf kendisini köpeğini tasmaz gezdirmemesi için uyardı diye polisi çağırıp siyah bir adamı tutuklatmaya çalışması büyük öfke yarattı. O beyaz kadın sistemin kendi arkasında olduğunu, polis oraya geldiğinde, beyaz bir kadın-siyah bir erkek durumuyla karşılaştığında sorgusuz sualsiz kimi doğrudan suçlu bulacağını, kimi direkt yere yatırıp kelepçeleyeceğini biliyordu. Bu videonun yarattığı öfke cabası oldu. Bunun dışında Şubat ayında ırkçı bir eski polis, koşuya çıkan siyahi genç Ahmaud Arbery’yi oğluyla birlikte takip edip silahla vurup öldürdü. Video ortaya çıkana kadar olayın üstü örtülmeye çalışıldı. Bunun yarattığı bir kızgınlık da vardı. Bu gibi pek çok olay var. Daha uzun vadede son elli yıla baktığımızda ise sistematik bir şekilde siyah toplumu kriminalleştiren, suç olgusunu

neredeyse siyah olmakla eşleştiren bir tutum söz konusu. Bu tutumun en baskın görüldüğü kurum da polisti. Tüm bunların yanı sıra devasa boyuta ulaşan ve gittikçe de büyüyen emniyet adli sistemi var. Bir yandan polisin orduyu andıran modern ekipmanını diğer yandan siyahların yoğun olduğu bölgelerdeki okulların döküldüğünü görmek de Amerikalıları rahatsız ediyordu. Silaha, şiddet ekipmanlarına, polise, kolluk kuvvetlerine, polis binalarına, yüzbinlerce insanı içeride tutan yüksek teknoloji cezaevlerine trilyon dolarlar harcanırken insanların temel ihtiyaçlarının göz ardı edildiğini görüyoruz Amerika’da. Tüm bunların başlangıcı da altmışlarda yaşanan güvenlikçi dönüşümdü. Şimdiki süreç biraz bunu tersine döndürmeye yönelik. O muazzam kaynakların güvenlikçi yaklaşanların elinden alınıp toplumun ihtiyaçlarına harcanmasına yönelik adımlar var.

M.O.Y.: ABD bizim bildiğimiz bir anlamda sosyal devlete uzak olan bir devlet. Bu söylediğiniz taleplerde bir tarafta işin sosyal tarafının güçlendiğine dair bize bir şey söylüyor mu yoksa sadece kolluk kuvvetlerine tanınan yetki ya da bütçeyle mi sınırlı kalıyor? Korona virüs pandemisi sürecinde olan bitenin ortaya çıkardığı öfkeden bahsettiniz. Bu bağlamda örneğin, bir önceki dönemde Obama’nın getirdiği sonra Trump tarafından kaldırılan sağlık sigortası sisteminin geri gelmesi gündeme geliyor mu, yoksa sadece kolluk kuvvetleri ve onun etrafında dönen bir tartışma mı?

E.İ.: Şimdi birincisi, acil olan polis şiddeti yönü var. Ama bu protestoların dile getirdiği başka bir talep daha söz konusu: sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi. Bunun da düğümlendiği yer toplumdaki gelir dağılımı sorunu. Dile gelen sorunların hepsi birbiriyle bir şekilde ilişkili. Hem Covid-19 pandemisinin etkisi, hem de demokratların son yıllardaki siyasi gündeminin sonucu olarak Demokrat Parti ciddi şekilde sola kaydı. 4-5 yıl önce, on yıl önce radikal görülen “bizi komünist mi yapıyorsunuz” diye karşılanan talepler, şu anda ana akım olmuş durumda. Sağlık bir insan hakkıdır, söylemi hızla yayılıyor.

M.O.Y.: Bu kıta Avrupası için çok sürpriz olmayacak bir önerme olur ama Amerika’da bunu söylemek cesaret işi, öyle değil mi?

E.İ.: Radikal bir talep. Bu değişimi biz kendi derslerimizde bile görüyoruz. 5 yıl önce başladım doktora, ilk zamanlarda Amerika işçi sınıfı tarihi dersinde sosyal devlet, sosyal adalet gibi kavramları duyduğunda gözünü kaydıran öğrenciler oluyordu. Geçen dönem yine aynı dersi verdim birkaç yıl aradan sonra, bu sefer kayan gözlerden ziyade açılan gözleri görmek şaşırtıcıydı. Daha ilgiyle dinliyorlar. Bu hem Bernie Sanders’ın getirdiği bir dalganın hem de son 30-40 yılda neo-liberal küreselleşmenin nelere yol açtığına daha iyi görülmesinin bir sonucu. Önceleri çok radikal görülen ücretsiz sağlık vs. gibi talepler ana akım olmuş durumda. Hatta cumhuriyetçiler bile çoğu yerde sağlık sisteminden şikâyet ediyorlar.

M.O.Y.: Bundan iki ay kadar önce Hacettepe

Üniversitesinden Prof. Dr. Hüseyin Özel ile yaptığımız söyleşide bizi sosyal ayaklanmaların da buna karşı devlet şiddetinin de artacağı bir dönemin beklediği tespitinde bulunmuştu. Devletlerin neo-liberal politikaları sürdürmek için toplumların ise buna isyan etmekte aynı aracı, şiddeti kullanacaklarını göreceğiz demişti. Aradan 1-1,5 ay geçti ve Amerika’da olanları gördük. Bu konuda sizin değerlendirmeniz nedir?

E.İ.: Kesinlikle katılıyorum, Hüseyin hocaya fakat Covid-19 süreci başladığında benim öngörüm şuydu. Zaten otoriter olan ve ekonomik olarak geride olan ülkeler için yeni ve daha otoriter bir sürece girebiliriz. Devlet baskısının daha da arttığı bir sürece girebiliriz. Refah devletlerinin ise tam tersine tıpkı 1930’larda olduğu gibi refah devleti kavramına daha çok yöneldiğini görebiliriz diye düşünüyorum. Hatta şu anda onun gerçekleşmeye başladığını da görüyorum. 1929 Büyük Buhranından sonra da Avrupa’da birçok yerde otoriter, faşist yönetimler yükselirken Amerika ise tam tersine liberal bir refah devletine kavuştu. Demokratik haklarda ciddi gelişmeler olduğu, aynı zamanda sendikal hakların da verilmeye başlandığı döneme girilmişti.

M.O.Y.: “I can’t breathe!” sloganının marka olarak tescil edileceği ile ilgili haberler düştü geçtiğimiz günlerde. Var mı gerçekten böyle talepler? Kötü bir şaka mı, yoksa?

E.İ.: Olabilir, yapabilirler. “Black Lives Matter” kampanyasını 3 kadın başlattı ve şu an neredeyse milyon dolarlık bir organizasyon oldu bile. 40 yıllık neo-liberal düzenin etkisiyle Amerikan kapitalist toplumunda mümkün olan her şeyi paraya dönüştürme fikri çok yaygın. Ama o güvenilen kapitalist düzenin ne kadar ürkütücü olduğunu ortaya koyan, müthiş bir ahlaki sorgulamadan geçtiğimiz bir dönemdeyiz. Son kırk yılda neo-liberal kapitalizm toplumları ciddi şekilde köşeye sıkıştırdı. İnsanları yoksulluk içinde, açlık sınırı altında yaşamaya zorladı. Diğer yanda ise olağanüstü paraların çok kolay kazanılabildiği, harcanabildiği görüldü. Yeni medya düzeninde herkesin her şeyi paylaşıyor. “Hayat evde yaşanır” dendiğinde örneğin “Hayat evde yaşanır, ama hangi evde?” sorusu yükseliyor. Dolayısıyla, 5-10 yıl önce olsa çok şaşırımdım. Ama şu aralar biraz kötü bir fikir gibi geliyor bana.

M.O.Y.: Çok teşekkür ederiz. Bu meselenin kıssadan hissesini de konuşmak isteriz ama biraz daha vakte ihtiyacımız var bunun için. Adı renk ayrımcılığı olmasa da çeşitli ayrımcılıklar çok yoğun ve derin yaşanıyor bu topraklarda.

E.İ.: Haklısınız, insanların Amerika’daki ayaklanmayı televizyondan izlerken bir yandan da kendine dönüp bizde ne oluyor diye sorması önemli.

Erdem İlter’le
söyleşinin
Solfasol.tv’deki
videosunu
izlemek için:

Korona Günlerinde Ekoloji Mücadelesi Forumu

100. Yıl İniyatifi

Korona salgını için alınan önlemlerin kaldırılması, zamana yayılmış, aşamalı bir süreç olmaktan ziyade keskin bir 'yeni normal' ile başladı. Son bir sokağa çıkma yasağının ardından eskisinden de kalabalık bir şehre döndük. 100. Yıl İniyatifi olarak 5 Haziran Dünya Çevre Günü için ekoloji örgütleri tarafından yapılan etkinlik çağrısı üzerine neler yapabiliriz diye düşünürken gündemimizde süregiden bir İmrahor konusu, karantina boyunca dert edindiğimiz meseleler ve evlerimiz dışında en çok zaman geçirdiğimiz yer olan mahalle bostanı gibi konular vardı. Karantinanın hayatımızdaki yerini artırdığı çevrimiçi konferans uygulamaları ve sosyal medyayı bir kenara bırakıp dışarıda olmak istiyorduk. Bunun üzerine çevremizdeki farklı inisiyatlara, topluluklara ve oluşumlara erişip 6 Haziran tarihinde bir ekoloji forumu çağrısı yapmaya karar verdik.

İlhan Erdost Parkında Ekoloji Mücadelesi Forumu, 100. Yıl İniyatifi

“Forumu düzenlerken, insanlara evde kalmalarına dair çağrılar yapılan süreçte devam eden İmrahor gibi yıkım projelerinin yanı sıra, salgının daha da görünür kıldığı adaletsizliklere ve örülmeye çalışılan dayanışma ağlarının etkinliğine dair soruları tartışmaya açalım ve evlere kapandığımız süreçte hem düşünsel hem fiziksel olarak sekteye uğrayan eylemliliklerimize yeniden hareket kazandıralım istedik”

Forumu düzenlerken, insanlara evde kalmalarına dair çağrılar yapılan süreçte devam eden İmrahor gibi yıkım projelerinin yanı sıra salgının daha da görünür kıldığı adaletsizlikleri ve örülmeye çalışılan dayanışma ağlarının etkinliğini tartışmaya açalım ve hem düşünsel hem fiziksel olarak sekteye uğrayan eylemliliklerimize yeniden hareket kazandıralım istedik. Herkesin odağının evine ve evinin çevresine döndüğü bu dönemde dışarıda olanların sesleri evlerimize ulaşmaya devam etti: Pek çok market, kargo şirketi, fabrika çalışanın sesi sosyal medyada görünürdü. Daha çok kent merkezli dayanışma ağları olarak çabalarımızın etkinliğini sorgulamamıza ve bir araya gelme ihtiyacı hissetmemize en büyük etken de bu çağrılardı.

Devletin ekonomik öncelikleri doğrultusunda geliştirdiği takvime göre toplumun büyük çoğunluğunu önlem almayı kendi sorumluluğuna bırakarak işe çağırdığı ilk haftanın ardından hafta

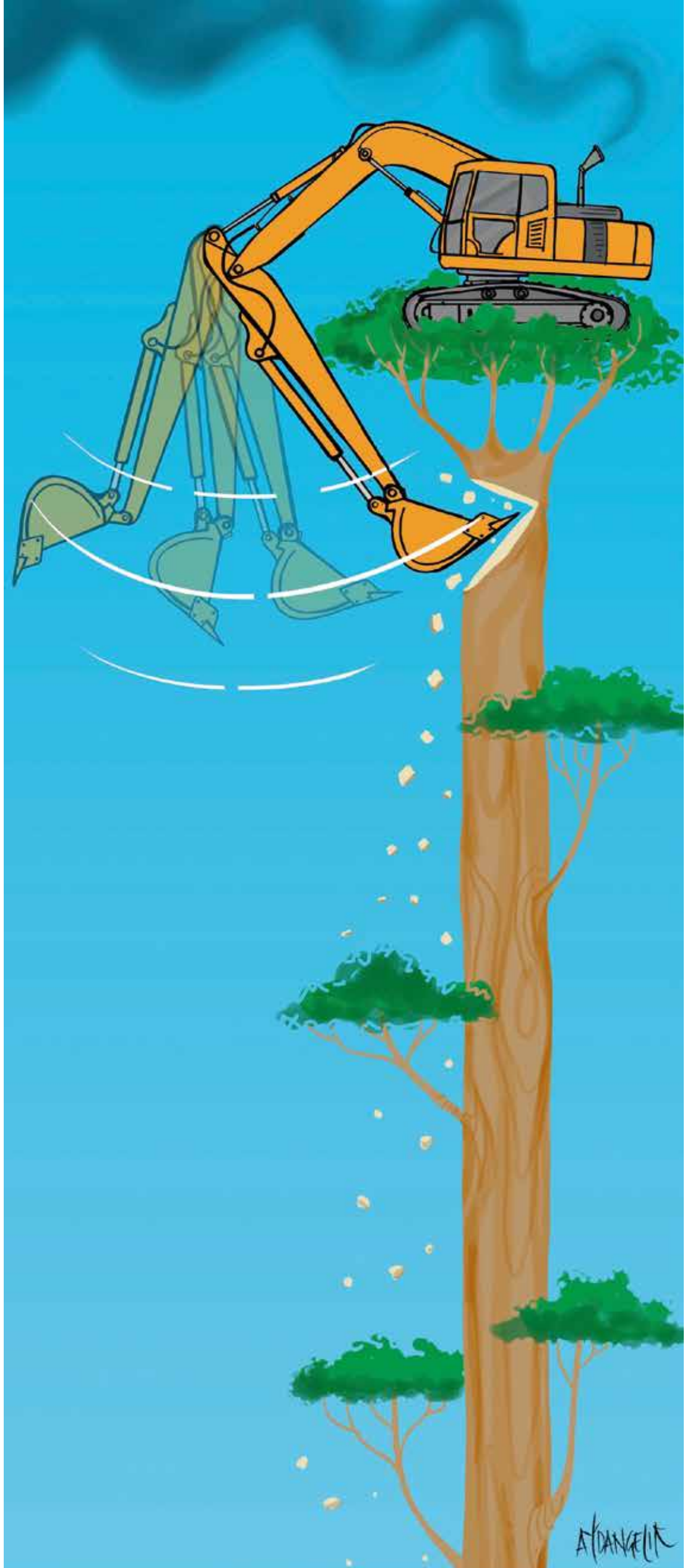
sonu sokağa çıkma yasağı beklemiyorduk. Fakat forumdan önceki Cuma günü sokağa çıkma yasağı duyuruldu; sonra da o yasağın kaldırılması salık verildi. Bu duruma ağlamak ve gülmek arası bir haldeyken, ertesi gün daha garip bir manzara ile karşılaştık. 100. Yıl'da otursun oturmasın Ankara'da uzun bir süredir birbirini tanıyan insanların salgının yarattığı olağanüstü hali fiili olarak aşmak için ilk kez bir araya gelecekleri forumun düzenleneceği parka polisler bir saat öncesinden gelip yerlerini almışlardı. Eli kameralı sivil polis güruhu ve çevik kuvvet forum saatine doğru tacize başladı. Sosyal mesafeye dikkat ederek ve maskeli bir şekilde bir araya gelen topluluğu dağıtmak için bir gerekçe yaratamayan polis, türlü bahanelerle forumu yaptırılmama derdindeydi.

Foruma, salgın sürecinde neler yaşadığımızı, yaptığımızı ve bu forumu düzenlerken neyi amaçladığımızı dile getirmek üzere İniyatif olarak biz başladık. Bir mahalle inisiyatifi

olarak salgının başlarında gözlemlediğimiz absürtlüklerden biri 65 yaş üstü için oluşturulan politika ve bu şekilde nasıl kurbanlaştırıldıkları ve yalnızlaştırıldıklarıydı. Bunun üzerine hem süreçte bulduğumuz terslikleri dile getirmeye hem de risk grupları için bir alışveriş ağı oluşturarak biraz da olsun çözüm üretmeye gayret ettik. Bir parçası olduğumuz 100. Yıl Gıda Topluluğu'nda kargo şirketlerini çalıştırmayacak alışverişleri sürdürmeyi seçtik. STK'larda çalışan arkadaşlarımız aracılığıyla, bu sürecin başlangıcında halihazırda Edirnekapı'da akıl almaz bir krizin ortasında olan mültecilerle dayanışma adına gıda ve temizlik kolileri oluşturmaya çalıştık. Bir yandan Mahalle Atölyesi'nde 3B yazıcı ile siperlik üretilip mahalledeki esnafa dağıtmaya gayret ettik. Bunları sürdürürken etki alanlarını da sorgulamaya devam ediyorduk. Bunları aktardıktan sonra foruma, ayrı kaldığımız süreçte neler yapmış olduğumuzu konuşarak devam ettik.

Babylon Kent Bahçeleri teras bahçeciliği çalışmalarını nasıl sürdürebildiğini ve gelecek planlarını, Solfasol dağıtım ve buluşma süreçlerinde yaşadığı değişimleri, 100. Yıl Gıda Topluluğu işleyişindeki değişiklikleri aktardı. Bu süreçlerde ortaya çıkan sosyal destek grupları veya hayırseverlik faaliyetleri ile dayanışma arasındaki fark üzerine konuştuk ve sosyal mutfak örneklerinden bahsettik. Bu gibi alışageldiğimiz dayanışma pratiklerinin salgın ile nasıl yeniden şekillenebileceği üzerine düşünmeye başladığımızda kent bahçeciliği ön plana çıktı. Karantina döneminde kimimiz için zaman daha farklı örgütlenebilir hale geldi, belki daha çok sayıda kişi tarafından gıda ile ilişkilerimiz yeniden sorgulanmaya ve dolayısıyla kent içi ekip biçme pratikleri yaygınlaşmaya başladı. Herkesin bahçesini ya da balkonunu ektiğini görüp duyar olduk, bizler de mahalle bostanımıza her sene olduğundan daha çok vakit ayırabildik ve mahalleden katılım arttı. Bu, salgın öncesi 100. Yıl Semt Meclisi'nin bir projesi olarak gündemimizde olan kent bahçeleri konusunu yeniden gündemimize taşıdı. Konu buraya gelince Güneşköy Kooperatifi mahallede belediye ile kent bahçeleri üzerine proje sunuluyorsa neden yağmur suyu hasadının bunun bir parçası olmasını öne sürdü. Tüm bu tartışmaların nasıl kendi yerelimizin dışına çıkabileceği ya da belirli grupların arasında kalmaktan öteye gidebileceğine dair bir tartışma başladı. Bu eylemliliklerin nihai bir politik amaç için araç olarak mı, yoksa her birinin içinde barındırdıklarını anlamlandırmayla mı etkili olduğu tartışıldı. Bunun yanı sıra emeklerin boşa gittiğini hissetmenin yıpratıcılığı ve bu yıpranmaya karşı dayanmanın esas mücadele haline gelmesi gibi farklı fikirler tartışılmaya başlandı. Aslında araçları sürekli tek bir yerden önermek ve olgunlaştırmak durumunda kalmadan, ekip biçme işini herkesin kendi bahçesinde yapacağı bir biçimde bırakmadan, hem amaçları hem yöntemleri birlikte üretmek ve geliştirmek üzerine nasıl hareket edebileceğimizi çözmemiz gerektiği uzlaşılan bir nokta oldu.

On yıldır sürmekte olan İmrahor Vadisi'nin ekolojik yıkımı ve ranta açılma süreci ise foruma katılan kişi ve grupların ortak gündemini oluşturuyordu. Gökçek döneminde planlanan çılgın projelerden biri olan Kanal Ankara Projesi, Şehir Plancıları Odası tarafından açılan ve kazanılan davalar sonucu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı eliyle bir millet bahçesi projesine dönüştürüldü. Belediye, rant peşinde koşanlar, vadideki köy sakinleri ve Ankara'nın ekolojisi açısından çok katmanlı bir konu... Tüm şehri ilgilendiren ve farklı açılardan değerlendirilmesi gereken bu meseleye dava süreci dışında ne gibi katkılar sunulabileceğini tüm Ankara'nın gündemine yerleştirilmesi ve sorumluluk alması gerekiyor. Ancak hareket halindeyken amaçlar ve araçlar ayırımından kurtulabileceğimizi düşünerek İmrahor Vadisi gibi acil olan ve salgın öncesinden beri planlanan, salgınla birlikte açığa çıkan konulardaki gündem maddelerini önümüze yerleştirip, her buluşmada olduğu gibi bir araya gelmenin heyecanı ve enerjisiyle parktan ayrıldık.

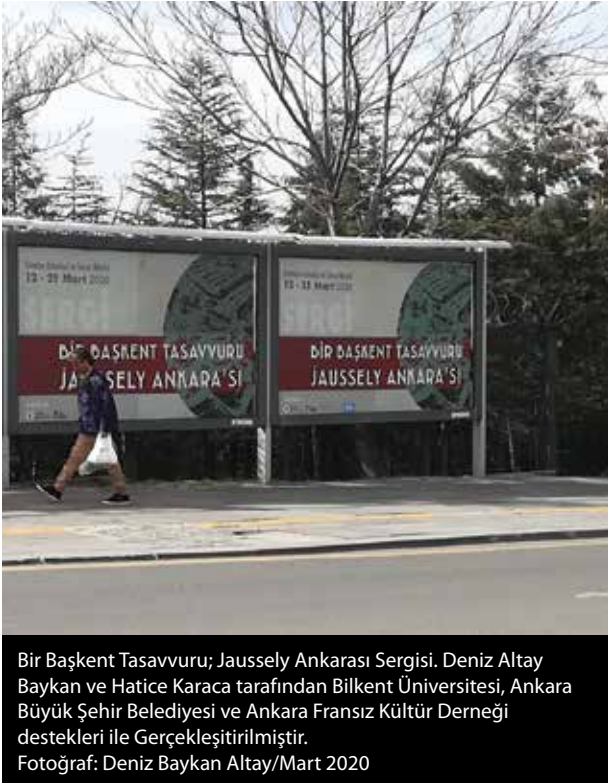

Bir Başkent Tasavvuru: Jaussely Ankarası

Deniz Altay Baykan

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi'nde 13 Mart 2020 tarihinde açılışı gerçekleştirilen “Bir Başkent Tasavvuru: Jaussely Ankara'sı” Sergisi, erken Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen, 1927 Ankara İmar Planı yarışmasında ikinciliği elde etmiş olan mimar-şehirci Leon Jaussely'nin meslek üslubuna dair gün yüzüne pek az çıkmış bilgi ve belgelere yaslanarak hazırlanmış, Ankara'yı ve 'Başkent' in gerçekleşmemiş hikayesini yansıtmaktadır.

Bir Başkent Tasavvuru; Jaussely Ankarası Sergisi. Deniz Altay Baykan ve Hatice Karaca tarafından Bilkent Üniversitesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Ankara Fransız Kültür Derneği destekleri ile gerçekleştirilmiştir.
Fotoğraf: Deniz Baykan Altay/Mart 2020

13 Mart 2020 Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Bir Başkent Tasavvuru; Jaussely Ankarası Sergisi açılışı.
Fotoğraf: Aydın Ramazanoğlu

"Bir kent için yapılan her plan, her tasavvur o kentin devam eden öyküsünün ve kültürünün bir parçasıdır"

(Balibar, Wallerstein, 2007, sf.120).

Jaussely Ankara Planı, Ankara'nın başkent olma serüveninde gerçekleşmemiş bir plan olmakla birlikte, kentleşme öyküsünde yer alır ve 'kentlinin inşası' sürecinde katkısı olan bir tasavvur olarak önem taşır.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, 1920'lerde sadece bir sembol değil, yeni dünya anlayışının tüm işlevlerini yerine getirebilecek ve ona uygun yaşam biçimini yansıtacak bir başkent kurmak istemiştir. Dolayısıyla imar işleri öncelikli tutulmuş, önemli yatırım ve kamulaştırmalar gerçekleştirilmiştir. Ankara, şehircilik, mühendislik, mimarlık proje ve uygulamalarında yabancı uzmanların karşı karşıya geldiği bir arena olmuştur.

Cumhuriyet'in kurucuları Ankara'ya ilk geldiklerinde, diğer Anadolu kasaba ve şehirlerinden çok da farklı olmayan bir yerle karşılaşmışlardır. Şehir, kalenin çevresinde kümelenmiş Ulus Meydanı'na uzanan dar sokaklı birkaç mahalleden ibarettir ve ağaçtan,

yeşilden yoksun bir bozkırı, gelişmemiş bir köyü andırmaktadır. "Şehrin fiziksel yapısı demiryolu (1892), su (1890) ve civardaki bağ evleriyle sınırlıdır." (Tankut, 1990. sf.12)

Bu süreçte en önemli girişim Ankara İmar Planı'nın elde edilmesi olmuştur. Bir başkent tek elden ve kısa zamanda bir plan disiplini içinde kurulması 20. yüzyıla özgü bir olgudur; Ankara da dünyada bu biçimde geliştirilen dört örnekten (Kanberra-1911, İslamabad-1961 ve Brazil-1957 ile birlikte) biridir.

Ankara'nın yeniden yapılandırılması için 417 sayılı yasa ile İstanbul'daki Şehremaneti ile aynı görev ve sorumluluğa sahip Ankara Şehremaneti kurulmuştur. Şehremaneti Ankara'da batılı anlamda gerçekleştirilmek istenen tüm imar faaliyetlerini yerine getirecek bir uygulama örgütü olarak görülür. İlk faaliyeti şehrin mevcut durumunu saptayan 1/4000 ölçekli hâlihazır haritanın yaptırılmasıdır. Ardından bir de kadastro şeması çıkarılmıştır. Bu belge, bir yanı sıra Ankara'nın gelişme yönü ve büyüklüğünü de ifade etmektedir. Başkente, nüfus artışıyla birlikte gelen plansız imar girişimlerine karşı, yön verici bir ilk harekettir.

Ne var ki kentsel gelişmeyi yönlendirecek bütüncül ve modern bir imar planlama girişimi zorunludur ve bu hükümetin en önemli uygarlık görevidir. Bu amaçla, 1924 yılında C. Lörcher'e

Leon Jaussely, Cité de l'Architecture et du Patrimoine - Centre d'Archives d'Architecture du XXe Siècle, Archives Nationales du Monde de Travail

"Çünkü bir kent için yapılan her plan, her tasavvur, gerçekleşmemiş de olsa, o kentin devam eden hikayesinin ve kültürünün bir parçasıdır"

ilk plan ısmarlanmıştır. Alman mimar, mevcut "Angora" ve 'yeni yerleşme bölgesi' için iki ayrı plan hazırlamış, önerilerinden ancak yeni şehir için olan kısmı kabul edilmiştir. Planın kabul edilme nedeni beğeniden çok, tırmanan konut bunalımı ve yeni yapı ihtiyacıdır. Lörcher Planı doğrultusunda, bugünkü Yenışehir ve Kızılay alanında 'kamulaştırmalar' yapılmış ve 100 hektara yakın bir alanda yapılaşmalar gerçekleştirilmiş; böylelikle günümüze kadar gelen Ankara'nın temel yol şeması ortaya çıkmıştır.

Ne var ki, bu plan Ankara'da bir kent imajı yaratmaktan veya genel bir gelişme şeması tariflemekten uzak kalmıştır. Durumdan endişe duyan Cumhuriyet yöneticileri, yabancı uzman konusundaki 'kuşku'larına rağmen yabancı mimarlar aracılığıyla yeni bir plan yaptırılmasında karar kılmışlardır.

Fransız ve Alman kültürlerine aşina, dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve Şehremini Asaf Bey sorumlu bürokratlar olarak konuyu ele alırlar. İlk fikir, Profesör Hoffmann'a bir plan yaptırmaktır. Ne var ki Hoffmann, Mayıs 1927'de Almanya'ya giden heyetin teklifini geri çevirir ve yerine iki genç mimar tavsiye eder: Hermann Jansen ve Joseph Brix Fransa'nın eski (1925) Türkiye Büyükelçisi Albert Sarraut da heyete üçüncü bir Fransız adayı empoze eder: Léon Jaussely.

Ankara için alternatif planlar elde etmeyi sağlamak üzere bu üç mimar-şehirci arasında bir imar planı yarışması düzenlenmesi benimsenir. 1927 yazında, üç yarışmacı, "yer görme" için Türkiye'ye davet edilir. Gezi sırasında katılımcılara 1/4000 ölçekli Ankara halihazır haritası verilir ve altı ay sonunda kentin gelişme ve imar planını üretmeleri istenir.

Bu siparişte, planın eski şehir ve yeni kentin gelişme yönü ve alanlarını kapsayacak şekilde bölgelere ayrılması, yerleşme düzeninin

tanımlanması, yol güzergâh ve genişliklerinin belirlenmesi istenmektedir. Jüri değerlendirmesi sonucu sıralamada birinci olana 800, ikinciye ise 200 lira para ödülü verilecektir.

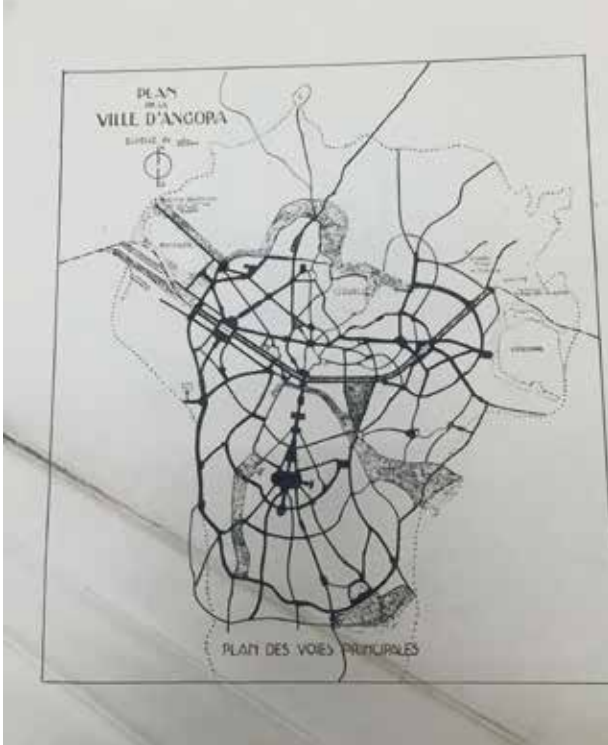
Kasım 1928'de, hazırladıkları projeleri Alman yarışmacılar Berlin'deki, L. Jaussely ise Paris'teki Türk Sefaretine teslim eder. Projelerin değerlendirilmesi için belirlenen jüri heyeti, teslimden altı ay sonra 15 Mayıs 1929'da toplanır ve sonucu 19 Mayıs günü Hakimiyet-i Milliye gazetesinde ilan eder:

"Jüri Tetkik Heyeti işini bitirdi, reyler Jansen projesi üzerinde toplandı. Fransız Jaussely'in plânı ile Alman Jansen'in plânı arasında yapılan mukayesede her ikisi de mükemmel şehircilik esaslarına istinat eden bu plânlardan Jaussely'inin gayri kabili tatbik ve gayri iktisadî olduğunu,... göstermişti' (Hakimiyet-i Milliye, 1929, 19 Mayıs, Pazar).

1875 senesinde Fransa'nın Toulouse şehrinde doğan, Ankara İmar Planı yarışmasında ikincilik kazanan Léon Jaussely'nin 1927 yılında Ankara ile kesişen öyküsünü anlatan "Bir Başkent Tasavvuru: Jaussely Ankara'sı" Sergisi, Covid-19 salgını ve önlemleri nedeniyle 16 Mart itibarıyla müze ve sergi mekanlarının kapanmasının ardından izleyiciler ile uzun süre buluşamadı.

Léon Jaussely, yeni kent planlarında ve imarında kullandığı altı şehircilik ve mimarlık yaklaşımını Ankara İmar planında da kullanarak, yeni bir başkent hayal etmiştir:

- Metropolitan Sistem: 'Büyük Şehir'
- Yeşil Sistem: 'Park Ağı'
- Toplumsal Sistem: 'Halk Sağlığı ve Sosyalizasyon'
- Fonksiyonel Sistem: 'Kentsel Bölgeleme'
- Yerel Sistem: 'Mahalle'
- Mimari Sistem: 'Yapı ve Ada Tipolojileri'

Jaussely Dosyasından "Angora genel plan şeması" ve "Ana yol Planı", Cité de l'Architecture et du Patrimoine - Centre d'Archives d'Architecture du XXe Siècle, Archives Nationales du Monde de Travail. Fotoğraf : Deniz Altay Baykan

Jaussely Dosyasından "Angora eskizler", Cité de l'Architecture et du Patrimoine - Centre d'Archives d'Architecture du XXe Siècle, Archives Nationales du Monde de Travail. Fotoğraf : Deniz Altay Baykan

Jaussely Dosyasından "Angora Planı", Cité de l'Architecture et du Patrimoine - Centre d'Archives d'Architecture du XXe Siècle, Archives Nationales du Monde de Travail. Fotoğraf : Deniz Altay Baykan

Sizleri, Haziran ayında açılan ve 30 Eylül'e kadar Erimtan Müzesi'nde devam edecek olan, 1903 yılında henüz mimarlık son sınıf öğrencisiyken 'Grand Prix de Rome' ödülünü bir kent meydanı projesiyle kazanmış, böylece, Villa Medici'de yaşama ve Henry Prost, Tony Garnier, Ernest-Michel Hébrard ve Louis Bonnet gibi çağdaşları ile fikir alışverişinde bulunma şansı elde etmiş, Berlin imar planı yarışmasında tıpkı Ankara'da olduğu gibi Hermann Jansen'in ardından ikinci olmuş, Barselona, Paris Gelişim Planı yarışmalarında birincilik kazanmış ve uygulamalarını sürdürmüş, Fransız PTT teşkilatının baş mimarı olarak sayısız yapı tasarlamış, Fransa'da mimarlar ve şehirciler odalarının kuruluşunu gerçekleştirmiş, Fransız İmar Yasası'nı kaleme almış, yirmi kadar Fransız kentinin imar planını yapmış, 1920'de Mimari alanda 'Légion d'Honneur' ödülüne layık görülmüş Mimar/Plancı Jaussely'nin Ankara için yaptığı Başkent tasavvurunu izlemeye davet ediyoruz.

Sergide ayrıca, çağdaş sanatçı Aslı Tanırkulu'nun "Tasavvur" adlı yerleştirmesinde gezerken kendi Ankara öykünüzü de bulabilirsiniz.

Çünkü bir kent için yapılan her plan, her tasavvur, gerçekleşmemiş de olsa, o kentin devam eden hikayesinin ve kültürünün bir parçasıdır.

KAYNAKLAR

- Büyük Larousse. (1986a). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- BALIBAR, E., WALLERSTEIN, I. 2007. "La forme nation : histoire et idéologie", Race, nation, classe kitabında, ss. 117-143.
- CENGİZKAN, A. (2004). Ankara'nın İlk Planı. 1924-1925 Lörcher Planı (Les premiers plans d'Ankara. Les plans Lörcher de 1924-1925). Ankara: Ankara Vakıf Enstitüsü/Arkadaş.
- GERAY, C. (2008). Şehirciliğimiz ve Ankara. Mülkiye Dergisi, 32 (261), 9-26.
- PÉROUSE, J. F. (1993). Ankara en 1927 radioscopie d'une jeune capitale. CERI/FNSP/AFEMOTI (n.d.). <https://doi.org/10.3406/cemot.1992.1005>

- Şehremaneti, T. A. (1929). Ankara şehrinin Profesör M. Jausseley, Jansen ve Brix tarafından yapılan plan ve projelerine ait İzahatnameler. Ankara: Hakimiyet-i Milliye Matbaası.
- TANKUT, G. (1990). Bir Başkent'in İmarı: 1929-1939. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- YAVUZ, F. (1952). Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz. Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları.

ARŞİVLER

- l'Architecture et du Patrimoine - Centre d'Archives d'Architecture du XXe Siècle, Archives Nationales du Monde de Travail
- http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/camt/fr/egf/donnees_efg/1997_025/1997_025_INV.pdf
- Musée Départemental Albert Khan
- TC.Milli Kütüphane
- Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi
- Bilkent Üniversitesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Fransız Kültür Ankara, Erimtan Müzesi, Jotun, RAZ Mobilya, MESA desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Sergi Ekibi

- Sergi: Deniz Altay Baykan, Hatice Karaca
- Koordinasyon: Deniz Altay Baykan, Hatice Karaca
- Metinler: Deniz Altay Baykan
- Metin derleme: S. Ayşegül Tokol
- Sergi tasarımı: Burcu Balaban
- Grafik tasarım: Ceren Önal, Burcu Balaban
- Enstalasyon: Aslı Gibidir
- Dijitaler - Modellemeler: Kubilay Yaldır, Ayşe Civaş, Eda Erol
- İletişim: Hatice Karaca, Deniz Altay Baykan, Melike Temiz
- Arşiv tarama: Deniz Altay Baykan
- Kaynak tarama: Ayşe M. Altınsoy, H. Eylül Baylaz, Çolpan Ertem, Aylin Yazıcı
- Baskılar: Golden Reklam
- Model uygulama: RAZ Mobilya, Tolga Antebelli

Salgın Sürecinde Mimarlık Ortamı

Vedat Ağca

Salgın sonucunun tüm dünyayı etkilediği, ülkemizin de çaresiz uymak zorunda kaldığı birtakım kurullarla hayat biçimimizin yeniden şekillendiği durum üzerine mimarlık mesleğinin geleceği ve yapılabirliği konusunda etkilendiğimiz koşulların yeniden değerlendirilmesinde yarar var.

Mimarlık mesleğinin doğal ve yapılı çevre ile ilişkili ve insan odaklı olduğu hepimizce bilinmekte. İnsanların, biz mimarların sosyal izolasyon ile doğa, çevre ve insan ilişkilerinin kopması, mesleğin yapılabirliğini olanaksız hale getiriyor.

Serbest mimarlık yapan meslektaşlarımızın bürolarını kapatma sürecine girmeleri, yanlarında çalıştırdıkları emekçilere ve yardımcı elemanları işten çıkarmak zorunda kaldıkları, zaten iş olanaklarının kısıtlı olduğu bir dönemden ve hazırlıksız bir süreçten bahsediyoruz.

Salgın, her ne kadar mesleğin üretim aşamasının evde ve bilgisayar ortamında yapılabildiğini gösterse de üretim sürecinde ihtiyaç duyulan paylaşım, etkileşim, ortak üretim, diğer meslek disiplinleri ile bir araya gelme ortamlarını yok etmiş görünüyor.

Kamuda çalışan meslektaşların iş yerlerine yarı zamanlı gitmeleri de proje üretim ve onay süreçlerine engel getirmiş durumda. Kamu çalışanı mimarların çalışma ortamlarının sağlıklı olup olmadığı bilinmediğinden, her an bir vaka ile karşılaşmaları da söz konusu.

Şantiye çalışmalarının da neredeyse durma aşamasına geldiği dönemde yalnızca ayrıcalıklı imar hakları ile yapılan mega proje inşaatlarının ya da salgın sürecini fırsat bilen, mevcut yönetime yakın çevrelerin doğa ve çevre yıkımını hızla sürdüren çalışmalarını salgından etkilenmeden

devam ettirmeleri dikkat çekilecek bir konu. Şantiye çalışanlarının işten çıkarmalarını ve halen çalışanlar için alınan önlemlerin ne kadar sağlıklı olduğunu da tartışmamız gerekiyor. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılmış olan genelgede belirtilen önlemlerin kaç işyerinde uygulandığı, denetlenip denetlenmediği ve gerekli uyarıların yapıp yapılmadığı bilinmiyor.

Akademisyen meslektaşlarımızın eğitimlerini sanal ortamda gerçekleştirebildikleri durum ilk başlarda uygun gibi görünse de öğrencilerin mimarlık eğitiminde birebir kritik alma, tartışma, değerlendirme, geliştirme ortamları ortadan kalkmış durumda. Bu durumda mimarlık eğitiminin de yeni gelişmelere uygun ele alınması gerekiyor. Özellikle staj yapacak öğrencilerin bu olanaklarının kısıtlanması mesleki gelişimlerini engelleyecek gibi görünüyor.

“Sosyal ilişki bağlantılarının zayıflaması, yeni iş olanaklarının bu nedenle kısıtlanması, meslek pratiğinin yapılmasını engelliyor”

Evde yapılan ve işlerin evden yürütülmesi konusu yeni bir durum ancak sosyal ilişki bağlantılarının zayıflaması, yeni iş olanaklarının bu nedenle kısıtlanması, meslek pratiğinin yapılmasını engelliyor.

Meslek odamızın hemen her gün bilenler için bilgileri tazeleme, bilmeyenler için öğrenme anlamına gelebilecek, çok katılımlı panel, sunum, konuşma gibi sanal ortamda sunulan etkinlikleri, odaya yolunu düşürmeyen meslektaşlara ya da ilgilenenlere bir fırsat veriyor ancak bu etkinlikleri de yeterli sayıda üyeye ulaştırabildikleri ya da üyelerin ilgisini çekebilecek konuları seçtiklerini düşünmüyorum. Yine de haberdar olma bakımından yararlı olduğunu söyleyebilirim.

Konut kredilerinin faiz oranlarının indirilmesi, inşaat sektörünün hareketlenmesi ve konut satışlarının artmasına yol açıyorsa da mevcut konut stokunun ancak eksilmesiyle sonuçlanacağından sanki satışlarda rekor kırılacağı, mevcut stokun yeterli olmayacağı ve yeni proje alanlarının açılması gerektiği algısı malum çevrelerce yaratılmaktadır. Ekonomik çöküntünün inşaat sektörü ile düzeleceği umudu yine aynı çevrelerce benimsenmektedir. Liberal ekonominin yine doğal çevrenin talanından nemalanmaya devam edeceği anlaşılıyor.

Böylesi bir salgın sürecine hazırlıksız yakalanan meslektaşlarımızın yeniden toparlanma, işlerini düzene koyma ve üretime katılmaları biraz zor ve zamana yayılacak gibi görünüyor.

Asitli saldırıyla yaralanan Nefise Ajuri: "Devrimimi yaptım, geri dönmem"

Hale Gönültaş

Başta Afganistan, Pakistan ve Bangladeş olmak üzere Güney Asya ülkelerinde her yıl yüzlerce kadın, radikal İslamcı terör örgütü militanlarının asitli saldırılarına uğruyor.

Nefise Ajuri ile Ankara Altındağ'daki evinde görüştük.

"İç dünyanızda 'Neden erkeklerle kadınlar eşit değil?', 'Neden ben de erkeklerle aynı imkânlara sahip değilim?' sorularının yanıtlarını aradıkça, bu sorular üzerinden tartışmaya başladıkça ilk tepki aileden gelir"

Afgan hemşire Nefise Ajuri'nin (38) de 2014 yılında Kabil'de yaşadığı asitli saldırı sonucu yüzü ve vücudu yanmış, burnunun bir bölümünü ve sol kulağını yitirmiş, sol gözünde görme kaybı var. Göçmen kaçakçılarıyla anlaşarak tedavi için Türkiye'ye gelmek üzere yola çıkan Nefise, öldü zannedilerek Doğu Beyazıt yakınlarındaki dağlık alanda bırakılmış. Şu ana kadar sayısız ameliyat geçiren Nefise Ankara'da üç çocuğu ile yaşamda kalmak için mücadele veriyor. Nefise Ajuri Afganistan'da kadın olarak var olabilmenin cesaret gerektirdiğini belirtirken şunları

söylüyor: "Afganistan'da kadın olarak evin dışına çıkmak, çalışabilmek, kadınların haklarını savunabilmek gerçekten cesaret işidir ve bu cesaretin sonucunun ölüm olabileceğini de bilirsiniz. Ama yine de en kötü olasılığı düşünmezsiniz. Aslında gösterdiğiniz cesaret yıllar yılı biriken baskılara karşı atılan çok güçlü bir çığlıktır. Mesleğimin ilk gününde hemşire kıyafetini giyip hastalara bakmaya başladığımda kendimi dünyanın en güçlü kadını hissediyordum. Ben de kendi devrimimi yapmıştım."

Nefise Ajuri'nin üç çocuğu var. Cihatçıların yüzüne attığı kezzap, olay sırasında yanında bulunan kızının el, kol, boyun ve bacaklarına da sıçramış. Şimdi Ankara'da kelimenin tam anlamıyla yaşamda kalmak için direniyorlar. Nefise'nin çalışması mümkün değil. Eşi de saldırının ardından onu ve çocuklarını terk etmiş. Ameliyat döneminde 14, 13 ve beş yaşındaki çocukları birbirlerine emanet edip hastaneye yatıyor. Birleşmiş Milletler'in ödediği kişi başı ödenek ile barınma masraflarını karşılıyor. Nefise, "Sağlığıma kavuştuktan sonra Afganistan'daki kadın ve kız çocuklarının hakları için mücadele vereceğim" diyor. Kendisiyle Ankara'daki evinde konuştuk. İşte anlattıkları:

Ailemden Çok Şiddet Gördüm, Ama Yılmadım Doktor Olmayı Hedefledim

Kabil'de 1982 yılında doğdum, beş çocuklu bir ailede büyüdüm. İki ablam ve iki erkek kardeşim var, annem de babam da çok korumacıydı. Doğduğum topraklarda çocukluğa dair güzel anılar biriktiremezsiniz. Afganistan'da şiddet, yaşamın her alanına, her türlü ilişkiye sinmiştir. Savaşların, çatışmaların yaşandığı, sürekli bombaların patladığı bir ülkede yaşamaya, kadın olarak yer edinmeye çalışmak çok çok zordur, mücadele ve cesaret ister. İlk gençlik yıllarım savaşa tanıklıkla geçti. Afganistan'da kadınlarla erkekler eşit değildir. Eşit olmadığına inanırsınız çünkü tersini düşündürecek bir ilişki biçimine tanıklık etmemişsinizdir. Biraz bilinçlendikten sonra, iç dünyanızda "Neden erkeklerle kadınlar eşit değil?", "Neden ben de erkeklerle aynı imkânlara sahip değilim?", "Neden kadınlar şiddet görüyor, öldürülüyor?" sorularının yanıtlarını aradıkça, bu sorular üzerinden konuşmaya, tartışmaya başladıkça ilk tepki aileden, aile büyüklerinden gelir. Düşündüğüm, sorguladığım, düşüncelerimi dile getirdiğim için ailemden çok şiddet gördüm. Bunların beni etkilemesine izin vermedim. Kendime hedef belirledim. Her ne pahasına olursa olsun okuyup doktor olacaktım. Ablalarım evlendirildiklerinde çocuklardı, 12 ya da 13 yaşlarındaydılar en fazla. Ben evlenmemek için çok direndim, ailemden şiddet gördüm.

Kabil'de Özel Bir Hastanede Hemşire...

1990'larda Molla Ömer, Taliban'ı kurdu. Kısa süre sonra da Kabil'de etkinliklerini hissettirmeye başladılar. Gençlik dönemimde Kabil'de Taliban'ın baskısı vardı, baskıdan öte kendi devletlerini kurmuşlardı. Kadınlar evlerin içine hapsedilmişti. Gizli saklı, evlerin bodrumlarında verilen eğitimlerle liseyi dışarıdan bitirmeyi başardım. Arkasından da üniversitede hemşirelik okuluna girdim. Tıp okuyamadım maalesef.

İçimde bir ukde olarak kaldı. Her gün okula gidemesem de hemşirelik okulundan mezun olmayı başardım. İkinci sınıftayken ailemin baskısı ile görücü usulü evlendirildim. Eşim elektrik teknisyeniydi. Bir yıl sonra oğlumuz, sonraki yıl da kızımız dünyaya geldi. O yıllarda Amerikan askerleri Afganistan'a gelmişti. Kabil'de cihatçıların etkinliği biraz azalmıştı. Daha doğrusu Kabil eskiye oranla kadınlar için biraz daha yaşanır bir şehir halini almıştı. Ben de özel bir hastanede hemşire olarak işe başladım.

Cihatçı Hasta ve Onu Ziyarete Gelenler Tehdit Etti

Ben çok güzel bir kadındım, girdiğim ortamlarda çok dikkat çekerdim. Hastanede çalışmaya başladığım ilk yıl cildiye servisinde görevlendirildim. Cihatçı olduğu bilinen bir hasta vardı. Kalıcı bir cilt rahatsızlığı mevcuttu ve çeşitli aralıklarla ameliyat oluyordu. Bir gün bana, "Sen çok güzel bir kadınsın. Kocanı bırak, bana gel sana 30 kilogram altın takacağım" dedi. Hiç ciddiye almadım. Birkaç kez daha hastanede benzer cümleler kurdu. İlerleyen günlerde o adamı ziyarete gelen cihatçılar kadınların erkek hastalara bakmasının İslam'a aykırı olduğunu, işi bırakmamızı, bırakmadığımız takdirde sonumuzun iyi olmayacağını söyleyerek tehditte bulundu. Bunları da ciddiye almadım. Ama gelen tehditleri hastane yönetimine bildirdim. Hastane de cihatçılardan gelebilecek saldırılara karşı çeşitli güvenlik önlemleri aldı. Orada benim dışımda sekiz hemşire daha görev yapıyordu. Uluslararası bir hastaneydi. Diğer hemşire kadınlar da tehdit alıyordu. Bazıları işi bıraktı. Ama ben baskılara boyun eğmedim.

Kendi Devrimimi Yapmıştım, Boyun Eğmedim

Afganistan'da kadın olmak zordur. Kadın olarak evin dışına çıkmak, çalışabilmek, kadınların haklarını savunabilmek gerçekten cesaret işidir ve bu cesaretin sonucunun ölüm olabileceğini de içten içe bilirsiniz. Ama yine de en kötü

olasılığı düşünmezsiniz. Aslında gösterdiğiniz cesaret yıllar yılı biriken baskılara karşı atılan çok güçlü bir çılgıktır. Mesleğimin ilk gününde hemşire kıyafetini giyip hastalara bakmaya başladığımda kendimi dünyanın en güçlü kadını gibi hissediyordum. Ben de kendi devrimimi yapmıştım. Çok mutluydum. Sabah erkenden hastaneye gidiyordum. Üçüncü bebeğime hamileydim. Hastaneye sık sık cihatçılardan ameliyat için yatanlar ya da poliklinik tedavisi için gelenler oluyordu. O yıllarda Kabil'de de ülkenin diğer yerlerinde de El Kaide yine etkinliğini göstermeye başlamıştı. Afganistan'da bir kadın olarak çalışma yaşamında bulunmaya devam ettiğimiz için can güvenliğimiz tehlikedeydi.

Cihatçılardan Gelen İkinci Tehdit

2014 yılıydı. Bir akşam üzeri hastaneden çıktım. Sokağın karşısında sakallı, şalvarlı üç adam bekliyordu. Bir süre sonra karşıya geçip önümü kestiler. İşi bırakmamı, bırakmazsam bir daha uyarılmayacakları tehdidinde bulundular. Eve döndüm, kaygılıydım aslında. Eşiime anlatmadım, çünkü işe gitmemi yasaklardı. Bir daha da asla hemşirelik yapamazdım, evden çıkamazdım. Ben kendimce bir devrim yapmıştım ve ailemin her türlü engellemesine, şiddetine karşın okumayı başarıp hemşire olmuştum. Tek korkum şuydu: "Eğer bana bir şey olursa çocuklarımla geleceği ne olacak?" Sabaha kadar düşündüm, korkularına yenik düşmeyecektim, mutluluğumun, hayatımın elimden alınmasına izin vermeyecektim. İşime, mesleğime devam etmeyi sürdürdüm.

Asitli Saldırı Anı: Kulağım Elimde Kaldı

Bir cumartesi günüydü. İzinliydim. Öğle saatlerinde kızım ile annemlere gitmek üzere evden çıktık. Kızımın elinden tutmuşum, kaldırımında yürüyorduk. Üzerimde burka vardı. Karşıdan hızla birinin yaklaştığını gördüm. Çalıştığım hastanede ameliyat olan, iyileşme sürecinde görev aldığım cihatçı adamdı, son anda tanıdım. Yüzüme doğru bir sıvı attı ve kaçtı. Yüzüm, vücudum acıdan kavruluyordu. Bağırıyordum ama kendi sesimi duymuyordum. Etraftan birilerinin yardıma geldiğini hayal meyal hatırlıyorum. Atılan asitti, kezzaptı ve sadece bana değil kızıma da gelmişti. Bağırıyordum ama bağırduğımı duymuyordum.

Nefise Ajuri, saldırı öncesi

Çünkü asit sol kulağımı eritmiş. Elimi yüzüme götürdüğümde burnumun yarısı, sol kulağım elime geldi. Kızımın eli, boynu, kolları, sol bacağının bazı kısımları yanmıştı. Aslında bunları da hayal meyal hatırlıyorum. Çevredekiler beni ve kızımı görev yaptığım hastaneye götürmüşler.

Ya Başıma Gelenlere Razi Olacaktım ya da Tedavi İçin Çabalayacaktım

Kızım altı yaşındaydı. Yaraları çok ağır değilmiş yanık tedavisi uygulanmış, taburcu olmuş. Afganistan, tıbbi imkânların çok çok sınırlı olduğu bir ülke. Asit saldırılarında da sadece acıları dindirecek ve yaraların kurumasını sağlayabilecek bir tedavi uygulanabiliyor. Benim uzuv kaybım vardı. Yaklaşık bir ay hastanede kaldım. Ama sadece yanık tedavisi uygulanabiliyordu. Çalıştığım hastanede doktorların önerisi ile Hindistan'a gittim. Eşim yaşadığım saldırının ardından benden uzaklaştı. Görmek de istemedi, yanımda olmadı. Beni yalnız bıraktı. Hindistan'daki tedaviye erkek kardeşim ve eşi götürdü. Orada yüzüme deri nakli yapıldı. Yeniden Kabil'e döndüm. Çocuklarıma annem ve babam bakıyordu. Kabil'de bir ay kadar kaldım. Çocuklarımla beni o şekilde görmesini istemiyordum, erkek kardeşimin evinde kaldım. İki seçenek vardı önümde. Ya yüzü yanmış, görme ve duyma engelli olarak ölene kadar eve kapanacaktım ya da yaşamda kalmak, yeni bir hayat kurmak ve Afgan kadınların hakları için çabalayacaktım.

Ben ikincisini seçtim. Biraz ziyet eşyam vardı, onları bozdurdum. Türkiye'ye gidip, ameliyat olmaya karar verdim. Kardeşim yardımcı oldu, göçmen kaçakçıları ile anlaşıldı.

Nefise Ajuri, bugün

Göçmen Kaçakçıları Ölümüne Terk Etti, Çobanlar Buldu

Yola çıkarken yanıma çok güçlü ağrı kesiciler, ilaçlar, merhemler aldım. Tek başıma yola çıktım. Bu yolculuğun sonunda ölebilirdim de. Bunu da biliyordum. Çok uzun bir yolculuktu. Yüz ve bedenimdeki yanıklar artık açık yara halini almıştı. Bir gözüm görmüyordu ve sol kulağım yanma nedeniyle eridiği için duyma yetimi de büyük oranda yitirmiştim. Türkiye yoluna çıktığımız diğer Afganlar yolculuk boyunca benden uzak durdular. Yüzüme bakmıyorlar, sanki mikrop bulaştıracakmışım gibi davranıyorlar, yardımcı olmuyorlardı. Yolda çok hastalandım, çok acı çektim. Gece dağlık alanda yürüyüşlerde çok zorlandım. Yirmi günü aşmıştı artık yolculuk. Yüzüm kanıyordu. En son hatırladığım dağlık, ormanlık bir alanda Türkiye sınırına doğru yürüdüğüm. Yolda bayılmışım, sanırım öldüğümü düşünüp beni o alanda bırakmışlar. Doğubeyazıt'a yakın bir yerde çobanlar beni bulmuş. Gözümü hastanede açtım. Bir hastanedeydim. Yaklaşık bir hafta uyutulmuşum. Uyandığımda sargılar içindeydim. Bir ay kadar hastanede yattım. Birleşmiş Milletler'in Van'da görevli personeli yakından ilgilenmiş, sağlık hizmetlerimin yürütülmesi için kayıt altına almışlar. Bir süre sonra Doğubeyazıt'tan ambulansla Ankara'ya Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne getirildim. Tüm bu süreçte tek başımaydım. Hacettepe Hastanesi'nde çeşitli aralıklarla on iki ameliyat geçirdim. Yaralarım iyileştikten sonra burun ve kulak ameliyatları için bir süre dinlenmem gerekiyordu. Birleşmiş Milletler beni Ankara'da bir otele yerleştirdi. Daha sonra yeni ameliyatlar başladı. Şu ana kadar yirmi iki ameliyat geçirdim. En azından on beş ameliyat daha olmam gerekiyor.

Ameliyatlar Sırasında Çocuklarımla Birbirlerine Emanet Ediyorum

2015 yılı sonunda Birleşmiş Milletler'in devreye girmesi ile eşim, üç çocuğumla birlikte Türkiye'ye geldi. Ankara'da bir ev tuttuk. Eşim evde bizimle kalmadı. Çocukları bıraktı ve o gün bugündür de eve gelmedi. Çocukları da aramıyor. Bizimle bütün ilişkisini bitirdi. Birleşmiş Milletler ben ve çocuklarımla için bir miktar ödemede bulunuyor. Çocuklarımla üçü de Ankara'da okula gidiyor. Birleşmiş Milletler'in yardımı sadece kira ödememize yetiyor. Bir de Kızılay'ın sağladığı Kızılay Kart ile gıda harcaması yapıyorum. Oğlum 14, kızım 13, en küçük kızım da beş yaşında. Ameliyat olduğum dönemlerde çocuklarımla birbirlerine emanet ediyorum. Ameliyatlarımla olmadığı zaman hep evdeyim. Dışarı çıkmak istemiyorum, insanların bakışlarından rahatsız oluyorum.

"Afganistan'da benim gibi yüzlerce kadın ve kız çocuğu var, sağlığıma kavuştuktan sonra onların hakları için mücadele vereceğim"

Evi Çocuklarımla Çekip Çeviriyorum

Aslında kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Fiziksel acının yanı sıra ruhsal olarak da çok acı çekiyorum. Psikolojik destek alıyorum. Henüz Türkçe'yi öğrenemedim. Tedavilerden dolayı fırsatım olmadı. Ameliyat olmadığım zamanlarda da yatıyorum. Evi çocuklarımla çekip çeviriyorum. Dilini bilmediğim bir ülkede yalnız başına ayakta durmak, üretmemek çok yorucu, çok yıpratıcı. Birleşmiş Milletler'de kayıtlı olduğum için üçüncü bir ülkeye gitmeyi bekliyoruz. Sanıyorum bir yıl gibi bir süre içinde bir Avrupa ülkesine gidebileceğiz. Yüzüm hiçbir zaman eski haline gelmeyecek, bunu biliyorum. Ama en azından Avrupa'da kuracağım yeni yaşamımda yeniden hayata tutunmak, çalışmak, mesleğimi yapmak istiyorum. Afganistan'da benim gibi yüzlerce kadın ve kız çocuğu var asit saldırısında yaralanan ve uzuvlarını yitiren. Sağlığıma kavuştuktan sonra Afganistan'daki kadın ve kız çocuklarının hakları için mücadele vereceğim.

COVID-19 Sonrası Kadınlığın ve Mülteciliğin Kesişim Noktaları

Yasemin Akis

Duygu Asena yıllar önce *Kadının Adı Yok* adlı romanını yazarken aslında sadece bu ülkedeki kadınların durumunu anlatmıyordu, bu coğrafyanın hatta dünyanın birçok yerinde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarından bahsediyordu. Toplumsal cinsiyet meselesiyle biraz ilgiliyseniz bir yerlerde mutlaka denk gelmişsinizdir: İnsani krizler, salgınlar, hastalıklar ve hatta son yıllarda daha çok konuşur olduğumuz iklim krizi dahi cinsiyetler arası eşitsizliği derinleştirirken, kadınların ve kız çocuklarının hayatlarını daha kötü koşullar altında devam ettirmelerine sebep oluyor. Buna karşın, Caroline Criado Perez, *Görünmeyen Kadınlar* kitabında, Ebola ve Zika salgınları sonrasında hakemli dergilerde pandemi süreçleriyle ilgili yaklaşık 29 milyon makalenin yayınlandığını, ancak bunların sadece yüzde birinden daha azının pandemi süreçlerinin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisine baktığını anlatıyor. Bu bağlamda, toplumsal salgınlar sonrası artan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin genel olarak kadınların, görünmeyen bir kesim olarak bilhassa da mülteci kadınların hayatlarını nasıl daha kötü etkilediğine burada kısaca değinmeye çalışacağım.

“Caroline Criado Perez, *Görünmeyen Kadınlar* kitabında, Ebola ve Zika salgınları sonrasında hakemli dergilerde pandemi süreçleriyle ilgili yaklaşık 29 milyon makalenin yayınlandığını, ancak bunların sadece yüzde birinden daha azının pandemi süreçlerinin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisine baktığını anlatıyor”

Aslında COVID-19 sonrası, genel olarak kadınların özel olarak mülteci kadınların hikayelerine eklenen yepyeni bir konu yok. Önceki eşitsiz koşulların çok daha ağır versiyonlarının yaşandığı yeni hikâyeler var. Örneğin kadınların ve “kadınlığı” öğrenmekte olan kız çocuklarının, en başta özel alanda (küçük çocuklara, yaşlılara ve evde/dışarıda çalışmaya devam eden erkeklere) her türlü bakım hizmetini vermekle yükümlü olmasından başlanabilir. Olmayanı yetiştirmeye çalışması, yoksulluğun ev ekonomisi gibi temel sıkıntıların üzerine duygusal emek gibi birlikte yaşanan özel alanda genel psikolojiyi idare

etmesi (kavgaları dinginleştirmesi, çatışmaları çözmesi, gerginlikleri alttan alması ve düzeni sağlaması) gibi beklentiler, kadınların iyi olma hallerini pandemi sürecinde daha da zorluyor.

Geleneksel rollere ek olarak kadın bir de ücretli işte çalışıyorsa süreç daha komplike bir hal alıyor. Hane içi iş yükünün devamı olarak ücretsiz çalıştığı aile işletmesi veya tarım arazilerini saymazsak; kadınların çoğunlukla ev sorumluluklarının üzerine eklenen ücretli iş, erkeğin de ev içi iş bölümüne (varsa başta çocuk bakımı olmak üzere, temizlik, çamaşır, yemek vb. alanlara) dâhil olması gerektiğini düşündürmek yerine, kadınların gelir getirici işlerde çalışmasını sorgulanabilir hale getiriyor. Tabii bu süreçte işten çıkartılmazsa. Türkiye’de kadınların büyük bölümünün ve mülteci kadınların neredeyse tamamının enformel sektörde güvencesiz çalıştığını hatırlamamız, onların emek piyasasındaki kırılgan konumlarını ve pandemi sürecinde bu kısıtlı imkanların da değişmiş olabileceğini bizlere fark ettirmeli. Bu yazının konusu olmasa da kayıtlı çalışan ve/ya daha yüksek gelirli kadınların da COVID-19 yayıldıktan sonra geleneksel iş bölümüne dönmek durumunda kaldıklarını, yani ev içi iş yükünü daha çok sırtlandıklarını söylemeye gerek var mı bilmiyorum ama akılda kalması için çarpıcı bir örnekle söyleyecek olursak, durum Nagehan Alçı’yı bile etkilemiş durumda.¹

Hiç akla gelmeyen konulardan biri olmakla beraber, kadınların üreme sağlığı ve sağlık hizmetlerine erişimi de pandemi sürecinde kötüleşen alanların başında geliyor. Hamile kadınların rutin kontrol ihtiyaçları yanında her türlü üreme sağlığıyla ilgili bilgi ve araca (menstrüal ped, doğum kontrol araçları vb.) erişim sıkıntısı çekmeleri, kadınların bu süreçte istenmeyen sağlık durumlarına çok daha açık hale geldiklerinin en temel göstergelerinden biri. Mülteci kadınların sağlık hizmetlerine erişimiye şu an çok daha sınırlanmış durumda. Dil/çevirmen desteğini sağlayan kurum veya derneklerin eskisi gibi aktif olmaması, genel olarak mültecilerin özel olarak mülteci kadınların sağlık hizmetlerine erişimini olumsuz yönde etkilemeye çoktandır başladı.

Ayrıca Türkiye gibi çocuk yaşta zorla evlilik oranlarının yüksek olduğu ülkelerde, ki bu oran mülteci kız çocukları için çok daha fazladır, kadınların ve kız çocuklarının sağlık hizmetlerine erişim sıkıntıları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin takip edilmesi gibi konularda da güçlükler yaratıyor. 6284 sayılı koruma kanunu gereği hekimler ve sağlık çalışanları hastanelerde karşılaştıkları 18 yaş altı evlilikler dâhil kadına yönelik her türlü şiddet vakasını bildirmekle

yükümlüler, ancak kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin azalması bu takibin yapılmasını da olumsuz yönde etkiliyor.

Salgın hastalıklar ve kriz dönemlerinde artan stres, iş/sizlik kaygısı ile hane içi çoğalan fiziksel ve psikolojik yükler de kadına yönelik şiddetin ciddi oranda artmasına neden oluyor. COVID-19 sonrası “evde kal” sürecinin başlatılmasıyla kadınların şiddete daha fazla maruz kaldığı birçok kurum ve dernek çağrılarında dile getirilmekte. Durum, mülteci kadınlar açısından bakıldığında daha da kötüleşiyor. Henüz net verilerle ortaya konmuş olmasa da COVID-19 sonrası temel hizmetlere erişimlerinin kısıtlanması ve güvencesiz sektörde çalışmanın getirdiği iş kayıplarıyla artan geçim sıkıntısı, mülteci kadınlara yönelik aile içi şiddetin ciddi oranda arttığını düşündürüyor.

Mülteci kadınların, geleneksel roller ve kültürel kalıplar sebebiyle aile içi şiddeti bildirmemesi veya sınır-dışı edilme korkusuyla kolluk kuvvetlerine şikâyetle bulunmaması; şiddet vakalarının kayıt altına alınmasını engellediği gibi, şiddet mağdurlarının 183 gibi sosyal destek hatları, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri vb. destek hizmetlerine ulaşmalarına da mâni oluyor. Bu koruma mekanizmalarıyla ilgili tartışmalar bir yana dursun, mülteci kadınların koruma hizmetlerinin varlığından bile haberleri olmuyor. Mültecilerin COVID-19’la ilgili bilgilenmelerinin dahi internet üzerinden erişebildikleri kurum ve derneklerin online Arapça/Farsça yayınlarıyla sınırlı olduğunu düşünürsek; yaşlı, engelli veya başka nedenlerle (örneğin mevsimlik tarım işçiliği yapanların sürekli hareket halinde olması ve temel hizmetlere yeterince erişememesi gibi nedenlerle) bu bilgi kanallarına erişimi olmayan mülteci kadınların Türkiye’de sahip oldukları hakları dahi bilmediklerini öngörmek güç değil.

Tüm bu bahsedilenlere ek olarak, COVID-19 sonrası zorunlu olarak getirilen sosyal mesafelenme önlemleri, mülteci kadınların daha da yalnızlaşmasına neden olmakta. Aslında pandemi sürecinde belki de anlatılanların tümünün bize gösterdiği en önemli şey, bu dönemde mağduriyet yaşayanlara daha fazla ulaşma zorunluluğumuz olduğudur. Üstelik tahmin edilebileceği üzere, bu yazı kapsamında değinmediğimiz ama farklı mağduriyetleri olan birçok grup da söz konusu. Sizce de farklı grup veya kesimlerin yaşam koşullarını bir kez dahi dikkate aldıktan sonra, tüm dünyada devam eden kampanyadaki gibi herkese koşulsuz bir şekilde “evde kal, güvende kal” demek mümkün mü?

¹ <https://www.haberturk.com/yazarlar/nagehan-alcı/2628051-evde-hayat-nasil-geciyor>

50 Günlüğüne Açılan Sınırlar ve Deniz Geçişleri

Sencer Başat

Azalan doğal ve yeraltı kaynakları, ekosistemin bozulması, çevre kirliliği ve doğal afetler ülkelerin sınırlarını koruması için en önemli sebepler. İnsan hakları ihlalleri, savaşlar, iç çatışmalar ve baskınlar ise her geçen gün daha fazla sığınmacı ve göçmen yaratıyor.

“Haksızlık yapıp herkesle birlikte olmaktansa, adaletli davranıp tek başına kalmak daha iyidir.”
Mahatma Gandhi

Dünya nüfusunun yaklaşık %3,5’u yaşadığı yeri ırka dayalı, dini, mezhepsel, sosyal ya da politik baskı nedeniyle terk ediyor. İnsan ticareti ve insan kaçakçılığı ise durumu çok katmanlı hale getiren paralel konu olarak göz önünde duruyor.

Bugünkü adıyla “düzensiz göç” kapsamında sınırlarımızın içinde yaklaşık %6’sı kamplarda yaşayan (hepsi Suriyeli); çoğunluğu Suriye, Afgan, Pakistan, Irak ve İran vatandaşı ağırlıklı olmak üzere 80’e yakın ülkeden insan bulunuyor. Bu düzensiz göçmenlerin toplamının resmi rakamla 4 milyonu geçtiği biliniyor ve yabancı düşmanlığı (xenophobia) her geçen gün artıyor.

Anadolu, düzensiz göçmenlerin coğrafi konumu itibarıyla bir düğüm noktası olarak, Yunanistan’a yönelik deniz geçişi öncesindeki toplanma merkezi. Avrupa Birliği’nin yıllık yayımladığı raporlara göre, 2016 yılında Türkiye’den Yunanistan’a geçen göçmenlerin % 95’i deniz yolunu kullanmışlar. 2017 yılında ise bu oran % 92’ye düşmüş. 2018 yılında da oranlar hemen hemen aynı.

Ege Denizi’nden Avrupa’ya geçişin en yoğun olduğu 2015 yılının Ağustos ayında 100 bin düzensiz göçmen bölgeye ulaşmış. Yunan adaları içinde en yakın ve en çok tercih edilen ada Midilli (Lesvos). Daha sonra Sakız (Chios), İstanköy (Kos) ve Sisam (Samos) geliyor. Göçmen kaçakçılarının ve düzensiz göçmenlerin bu yolu kullanmasının temel nedenleri daha az maliyetli olması, güvenli bir yol olarak kabul edilmesi ve geçişin kolay olması.

2015 yılı Yunan Adalarına geçiş rakamı, 2014 yılının neredeyse 10 katından fazla, 1 milyon kişiye yaklaşıyor. Sadece Midilli Adasına gelenler bu rakamın yaklaşık yarısını oluşturuyor. 2015 yılında en fazla kullanılan adalar; Midilli, Sakız ve Sisam. 2015 yılında Yunan Adalarına geçen düzensiz göçmenlerin çoğunluğu Suriyeli. Afgan uyruklular ikinci sırada. En fazla kullanılan

Fotoğraf: Malaikos Nikos

Fotoğraf: Malaikos Nikos

Fotoğraf: Malaikos Nikos

adalar 2016 yılında da Midilli, Sakız ve Sisam. 2016 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi Yunan Adalarına geçen düzensiz göçmenlerin çoğunluğu Suriyeli. 2017 yılından sonra Yunan Adalarına geçiş azalıyor, en çok tercih edilen adalar ise aynı.

Sınır çıkışı izni verildikten sonra ilk 24 saat içinde resmi rakamlara göre 18 bin kişinin, 72 saat sonrasında ise 100 bin kişinin sınırlardan çıkış yaptığı bilgisi verildi. İnsan hakları hukuku “geri dönüş hakkı” kapsamında, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Belgesi “Herkes kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye dönme hakkına sahiptir” ifadesini kullanıyor. Dolayısıyla düzensiz göçmenlerin yer değiştirme hareketi ve herhangi bir ülkeye girişleri/çıkışları engellenemiyor.

Düzensiz göçmenler Bulgaristan ve Yunanistan sınır kapılarına geldiklerinde, kara sınırlarında tampon bölgede durduruldu. Deniz sınırlarında ise düzensiz göçmen gruplarının karada olduğu gibi ara bir bölgede durdurulması mümkün değildi. Çünkü Yunanistan ile aramızda “uluslararası su”

bulunmaz. Özellikle Midilli, Sakız ve Sisam adaları söz konusu olduğunda, düzensiz göçmen grupları Yunanistan ile deniz orta hattını geçtikleri anda Yunanistan karasularına, dolayısıyla Avrupa Birliği topraklarına girdikleri kabul edildi.

Bu arada Avrupa Birliği konuyla ilgili açıklama yaptı. Sputnik’in aktardığı açıklamaya göre, AB, Türkiye’nin yaptığı sığınmacı anlaşmasına sadık kalınmasını beklediğini belirtti. Birleşmiş Milletler, uluslararası topluma Suriyeli mülteciler konusunda Türkiye’ye verilen desteğin sürdürülmesi ve artırılması çağrısında bulundu. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bürosu ilk günlerde, kendilerine bu konuda bir bilgilendirme yapılmadığı ve sınırlarda gözle görünür bir hareketlilik tespit etmedikleri açıklamasını yaptı.

Yunanistan başbakanı Miçotakis, “Başkalarının aldığı kararların sonuçlarına katlanmayacaklarını” söyledi. Bulgaristan Savunma Bakanı, yasadışı sığınmacı akınını durdurmak için Türkiye sınırına bin kadar asker göndermeye hazır olduklarını belirtti.

28 Şubat 2020 günü Yunanistan Avrupa'ya gitmek üzere harekete geçen göçmenlere kapılarını kapattı. Yunan askerleri göçmenleri korkutmak için ses bombası kullanırken, göçmenler tampon bölgede bekletildi. 2 Mart 2020 tarihinde sınırı geçmeye çalışan Suriyeli bir göçmenin Yunanistan kolluk kuvvetleri tarafından vurularak öldürüldüğü haberi geldi. Bu gelişmelerin sonucunda Uluslararası Af Örgütü, Yunanistan ve Bulgaristan'a, topraklarına girmeye çalışan sığınmacılara kapılarını açmaları çağrısı yaptı. Yunanistan, Avrupa Birliği ile yapılan göçmen anlaşmasını hatırlatarak, "18 Mart Mutabakatı" olarak adlandırılan anlaşmaya göre; Türkiye'den Yunan adalarına geçen düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye iadesi ve Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine yasadışı göçe yönelik her türlü önlemin alınması gibi maddelerin Türkiye tarafından uygulanmasını istedi.

Bazı belediyeler ve kurumlar, Edirne'ye gitmek isteyen düzensiz göçmenlere ücretsiz taşıma yaptı. İnsan kaçakçıları yaptıkları işin ayrıntılarını ve kazandıkları paraları en ince ayrıntısına kadar anlattı ve Sahil Güvenlik'e yakalandıklarında zarar ettiklerini söylediler. Deniz yoluyla gidenlerin arasında Afganistanlı, Pakistanlı, Iraklı, İranlı, Fas ve Cezayirli olanlar çoğunluktaydı.

Reuters, Yunanistan'ın Midilli Adası'na ulaşan ilk göçmen fotoğraflarını servis etti. Çanakkale - Ayvacık, İzmir - Dikili, İzmir - Çeşme, Muğla - Bodrum limanları; Midilli, Kos, Sakız, Sisam ve Simi gibi adalara geçecek düzensiz göçmenlerle doldu. Adalar, Yunanistan anakarasına geçme işlemleri bazen yılları bulan on binlerce sığınmacıyı ve göçmeni barındıracak yeterliliğe sahip değildi.

Mevcut haliyle Yunanistan Adalarındaki kamplar, yoğunluktan dolayı mevcutlarının 4 ila 6 katı göçmen barındırmak zorundalar. Midilli kampı en yoğun olanı, sonra Kos geliyor. Yunanistan, Midilli ve Sakız Adası'nda kapalı mülteci kampı inşa etmek istedi ve ada halkı buna itiraz etti. Çünkü Midilli Adası'ndaki yoğunluk, adada salgın hastalıkların yayılmasını kolaylaştırıyordu ve ada tamamıyla bir katı atık çöplüğüne dönüşüyordu. Olayların önlenmesi için Yunanistan ana karasından çevik kuvvet gönderildi ve çıkan olaylar sonucunda polis göstericilere göz yaşartıcı bomba sıktı.

Göçmenlere şiddet uygulayan Yunanistan'ın aleyhinde dava açmak üzere, Barolar Birliği AİHM nezdinde şikâyete karar verdi. New York Times Yunanistan'ın düzensiz göçmenleri gizli merkezlerde tutarak geri gönderdiğini belirtti. Sınır bölgelerinde gazetecilerin, akademisyenlerin ve araştırmacıların engellendiği haberleri geldi. Belki de en üzücü olanı Avrupa Birliği ülkelerinin göçmenlere para teklif ederek ülkelerine dönmelerini önermeleridir.

Sivil toplum kuruluşları ilk günlerde insani yardım faaliyetlerine başladılar ve sınırda biriken göçmenlerin ihtiyaçlarını Edirne merkezli olarak giderdiler.

Ege Denizi geçişleri esnasında kötü hava şartlarından dolayı boğulmaların ve kaybolmaların önlenmesi için ülkelerin Sahil Güvenlik botlarının arama kurtarma amaçlı deniz devriyeleri artırıldı. NATO'nun düzensiz göçün önlenmesi amacıyla Ege Denizi'nde yaptığı deniz devriyeleri sonlandırılmadı ve FRONTEX'in kara sınırı için oluşturduğu güvenlik

“Sınır çıkışı izni verildikten sonra ilk 24 saat içinde resmi rakamlara göre 18 bin kişinin, 72 saat sonrasında ise 100 bin kişinin sınırlardan çıkış yaptığı bilgisi verildi”

gücü yeterince koordine edilmedi. Sınır ülkelerin, denizde geri atma ve geri gönderme, göçmen botlarının patlatılması ve kötü davranış gibi insanlık dışı uygulamaları yeterince takip edilmedi ve belgelenecek işlem yapılmadı.

50 günün sonunda sınırlar kapatıldı. Yunanistan kara ve deniz sınırlarında "önleme" ve geri itme (push-back) yapmaya devam ediyor. 4 Mart 2020 tarihinde ise Yunanistan sınırdan geçenleri geri göndermeye başlayacağını söyledi. Uluslararası hukuk bu durumda geri-göndermeme (non-refoulement) kuralını nasıl uygulayacağını da belirlemedi.

Sonuçta, Avrupa'ya geçenlerin ne yaptığı bilinmemekle birlikte, Türkiye'deki evlerini sınırı geçmek için terk eden düzensiz göçmenler, daha kötü şartlarda; evsiz, işsiz ve belki de sağlıksız olarak geçici olarak yaşadıkları şehre geri dönmek zorunda kaldılar.

İki Ölüm Arasında

Güngör Erçil

İçinde yaşadığımız salgın günleri çok yakında olabileceğini düşündürse bile, hangimiz kendi ölümümüzü öngörmek isteriz. Düşünüyoruz, aklımız bunun mümkün olduğunu söylüyor ama, duyumsamak, hissederek yaşamak istemiyoruz. Sadece ölüm değil, yaşadığımız dünya da kuşatılmış halde rasyonel kavramlarla.

Doğa rasyonel bir kavramdır bu anlamda. Onun ölümü bizim ölümümüzden, insanın ölümünden farklıdır, hissederek yaşamayız çoğu zaman. O zaten hesap vermeden öldürülebilecek olandır, iyi ihtimalle can çekişir halde terk edilebilen, yarı-ölü.

İnsanın koşullarının ürünü olduğunu, makul olan her toplumsal teori kabul ediyor. Çoğu insan merkezli olan teorilerin bile kabul edilebilir sayılanları insanın evreninin, içinde yaşadığı hayatla, doğayla koşullu olduğunu söylüyor; 'dışarıda' olanla. Koşulların doğa bölümü, kavramsallaştırılan-soyutlanan-romantize edilen, hâkim olmayı esas saydığımız bölümü; 'insan olmayan, dışarıda kalan'.

Yaşadıklarımız, dışarıda sayılanın hiç de dışarıda olmadığını hissettirdi (bu sadece his). Akıl yürütmeler bolluğu içindeyiz ama, modern akıl henüz bunu tam olarak kavramıyor. Bu günler, zihnimizin arkasında ya da önünde 'modern'le kapitalizmin özdeşleştiğini, aklımızın bu özdeşliğe koşullandığını anlamamıza yetecek mi?

Gündelik hayatımızda, bildiğimiz en kötü zamanlarda bile somut olarak yaşamadığımız bir yalnızlıkla yüz yüze olduğumuzu anlıyoruz (anlıyor muyuz gerçekten)? Gündelik hayatımız, olağanından uzaklaştıkça artık ne söyleyeceğini şaşırılmış iktidar söylemi de kabalaşıyor. Devletle milletin özdeşliğinden, hatta bunun tersini düşünmenin suç olduğundan söz eden bir sefalet dönüştürmüş halde.

Yaşadığımız ortam böylesine kabalaşmış bir dilin sahiplerince yönetiliyorsa, durumun vahametini anlamamız gerekiyor. Dilin kabalaşmasıyla doğaya yapılan muameledeki vahşet arasında bir paralellik var. Sonuna geldi diye bakılsa da akıl sınırları dışında kalan bu söylemin sahipleri, hepimizden alındığı iddia edilen güçle halen yönetiyor. 'Paralel ekme dağıtım'ından söz edilebilen, ama çoğunluğun "bu nasıl bir mantık ve dildir" demediği (belki de diyemediği) bir zamanı yaşıyoruz. Yasaklanan ekmeğe muhtaç bırakılmış, halen oyu alınmak zorunda kalınan insanı böyle bir yere koyan anlayışın, dili ve oyu olmayan doğayı nereye koyduğunu izah etmeye çok gerek var mı? Yaşananlar nasıl görüldüğünü zaten yeterince ortaya koyuyor. Gözü dönmüş bir hırsla, her şeyi pervasızca tüketerek biriktirmek!

Bugünü anlamamızın araçlarından biri olarak yabancılaşma teorileri çokça tartışıldı ama, bütün o tartışmanın dili bugün yüz yüze olduğumuz pratikle karşılaştırıldığında çok munis kalıyor. Her alanda görünür olmuş şiddeti açıklamaya yetmiyor.

Bunlar zaten hep aklımızda, gözümüze gözümüze sokuluyor ama, yeniden düşünmek zorunda kalışının nedeni Alavara Koyu. Baharın gelişini göremediğimiz (ya da uzaktan bakmak zorunda kaldığımız bu hapsedilmiş) günlerimizde gidip Alavara'yı görmek içimizi açtı, yaşadığımızı hissettirdi ama, yapılanın şiddetini de gözümüze soktu. Cevabını bilsek de, "nereye kadar bu talan hırsı, bu şiddet; yeter artık!" demekten alamıyorum kendimi.

Buradan bakıldığında, önceki yazının¹ konusu olan 'halk sayılmama'nın, peşi sürülürse, aslında insan sayılmamaya da vardığını söyleyebiliriz. Sadece adil yargılanma hakkı ve şarkı söylemek isteyen insanların ölümü umursanmamışsa², derdini ölümle bile anlatamıyorsan, başka ne denebilir. İnsana reva görülenle doğaya yapılanlar, aynı kefiye konduğumuzu gösteriyor: benden olmayan, öteki, gerektiğinde yok edilen; tepki gösterse de alt edilebilir diye bakılan...

Korona krizinin popüler hale getirdiği "doğanın intikamını aldığı" söyleminin arkasında, yaşananın olağandışılığı, yarattığı kaygı kadar, yok sayılmaya gösterilemeyen bu tepkinin doğa eliyle ortaya konulduğu düşüncesi var belki. Aynı yere konulduğu halde diğer ötekiler, insanlar henüz öyle davranmıyor, söyleyenleri işitmiyor; sorunu doğanın toptan halletmesi bekleniyor; insanın da birlikte yok olması kaygısıyla izlenerek. Daha sık duyar olduğumuz prekarya olmak nereye kadar?

Yönetilmeye bakışımızı, karşısında ne yaptığımızı sormanın ve cevabını toplumla-doğayla nasıl ilişki kurmamız gerektiğiyle birlikte vermenin zamanı hızla geçiyor! Gözbebeğimiz Alavara'nın, Alavara'dan ibaret olmadığını, onunla birlikte bize nasıl bakıldığını da gösterdiğini anlamamız ve duyumsamamız gerekiyor.

"Yeter artık!"

¹ Söylenenler Su Üstüne Yazılanlar isimli metne <https://mucep.org/soylenenler-su-ustune-yazilanlar/> adresinden ulaşabilirsiniz.

² Ayşe Hür, Twitter'da, çaba harcayanları eleştirmek anlamına gelmediğini, gerçek bilinsin diye yazdığını belirterek, kamuoyunun İbrahim Gökçek'in ölüm orucunu konser verme talebinin kabul edildiğinin bildirilmesi üzerine sonlandırdığını bildiğini; aslında sadece dilekçenin kabul edildiğini, talebin kabulü yönünde bir karar olmadığını yazmıştı.

Alavara Koyu, MUÇEP

Güngör Erçil Kimdir?

Güngör Erçil, Datça'ya göçmüş emekli bir avukat. Hiyerarşisiz ve doğrudan demokrasinin uygulandığı, eşitlikçi-özgürlükçü ve dayanışmacı örgütlenmelere zamanını vakfetmektedir. Kuruluşundan bu yana MUÇEP - Muğla Çevre Platformu'nda çalışan bir çevre gönüllüsüdür.

MUÇEP

2017'de 300 civarında dernek, birlik ve dayanışma grubunun katkılarıyla Muğla bölgesinde doğanın, ortak yaşam alanlarının korunması için tüm beldelerden yurttaşlara ve sivil toplum örgütlerine açık olarak kurulan bu ortak platform, Muğla Çevre Platformu – MUÇEP adını aldı. Bu platformun temel özelliği: doğaya insan merkezli bakılmayacağı anlayışından hareketle meclisler aracılığı ile eşitlikçi-özgürlükçü ve gönüllülük temelinde

örgütlenmesi, türçülüğü ve cinsiyetçiliği, hiyerarşiyi ve çoğunlukçuluğu... redetmesi, doğrudan ve etkin demokrasiyi işletmeye çalışmasıdır. Çalışma şekli olarak tüzel kişiliğe sahip değildir, siyasi partilerden bağımsızdır, kar amacı gütmeyen, demokrasi içinde yöresel, ulusal ve uluslararası meşru her etkinliğin içinde yer almak ve/veya desteklenebileceğini baştan kabul etmiştir.

MUÇEP'in, kuruluş amacı ve işleyiş metnine <https://mucep.org/mucep-isleyis-metni/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Alavara Koyu

Datça'da Emecik Köyünde, Gökova Körfezine bakar. Halen 1. Derece Sit statüsünde bulunan bu alan, Datça'nın en önemli ve çeşitli bitki ve hayvan türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Arkeolojik olarak da zengin

kalıntılara sahiptir. Buranın koruma derecesi, Şubat 2020'de düşürülerek yapılaşma ve hatta maden arama ve çıkarma risklerine karşı savunmasız bırakılmaktadır. Bu alanda uzunca bir süredir, köylünün küçük ölçekte üretim yaptığı deniz kenarına yakın en değerli toprakların rant peşindeki köy dışından bazı kişilere satıldığı ve artık oranın köylülere ait olmadığı söylenmektedir³. Ranta karşı çıkan Datçalı doğaseverler, kararın geri alınması için yoğun bir çaba harcamaktadırlar. Alavara ile ilgili daha detay bilgi almak üzere MUÇEP'in basın açıklamasına <https://mucep.org/alavaranin-dogal-koruma-statusunu-degistiren-karar-geri-alinmalidir/> adresinden ulaşmak mümkündür.

³ Mesela Alavara Koyunda 478, 479, 482, 483, 484, 929 no'lu parsellerin sahipliği hakkında çeşitli iddialar bulunmaktadır.

Alavara Koyu, MUÇEP

Alavara Koyu, MUÇEP

*Yürüdük anasının o masmavi kuzusu koya doğru
Bütün cesetler gibi anadandoğma bir gözyaşı
Şıp diye düştüm o iy saatlerde olsun sulara
Nefes almağa başım çıkardıkta görmez miyim Ölümi
Gökova'nın karşı Balan Tepelerine oturtulmuş kuleyi
Dante'nin Cehenneminden alıntı
o Ören Termik Santralını*

...

*Nereydi gittiğimiz o?
Nereydi geldiğimiz o?
Neydi adı o yerin?
Şimdi aklıma geldi:
Alavara! Alavara!*

Can Yücel

Alavara Koyu, MUÇEP

Ortaklaşa: Kenti Müşterekleştirmek

Türkiye'deki müşterekler hareketlerine odaklanan görüş yazıları ve söyleşilere yer veren Ortaklaşa: Kenti Müşterekleştirmek kitabı çıktı.

Ortaklaşa kitabı, 2018-2020 döneminde European Cultural Foundation desteğiyle, Duygu Toprak ile Hülya Ertaş'ın editörlüğünde ve Selçuk Balamir'in katkılarıyla hayata geçti. Kentte Müşterekler Siyaseti, Kenti Müşterekleştirmek, Dayanışmanın Ekonomik Örgütlenmesi ve Kaynakları Müşterekleştirmek başlıkları altında dört bölüme sahip olan yayın, hem kuramsal hem de pratik düzeyde Türkiye'de müştereklerin güncel olasılıklarını ve potansiyellerini görünür kılmayı amaçlıyor. Kent hakkından gıdaya erişime, dayanışma pratiklerinden yeni nesil kooperatifçiliğe dek geniş bir kapsamda ele alınan müşterekler kavramı, kitapta üç farklı biçimde masaya yatırıldı. Araştırma yazıları ile müşterekler hareketinin arka planından güncel olasılıklarına uzanan bir yelpazede değerlendirmeler yapılırken, kolektif ve kooperatiflerde aktif rol oynayan kişilerle yapılan derinlemesine söyleşilerle müşterekleştirme pratiklerinin gündelik yaşamla etkileşimi ve dönüştürücü potansiyelleri gündeme getirildi. Kitapta ilham başlığı altında Türkiye ve dünyadan müşterekleşme pratiklerine de yer verildi.

Grafik tasarımı Gülru Höyük, illüstrasyonları Yeşim Paktin tarafından yapılan Ortaklaşa kitabına Gamze Karaca deşifrelerle, Egemen Kızılcan da websitesinin tasarımıyla katkıda bulundu.

Dağıtım noktaları

Ankara: 100. Yıl Mahalle Atölyesi
İstanbul: Robinson Crusoe 389 (Salt Beyoğlu),
6:45 Dükkan
İzmir: İzmir Kent Konseyi
Mersin: Kütüphane

Kitaba yazıları ve söyleşileri ile katkıda bulunanlar:

- Ulaş Bayraktar
- Potlaç Kadın Kooperatifi - Çiçek Erduran
- Onur Eylül Kara
- Begüm Özden Fırat
- Gizem Aksüner, Kumru Çılgın
- 100. Yıl İnisiyatifi - Tolga Uzun, Günce Hafızoğlu ve Yağmur Koçak
- Cemile Gizem Dinçer ve Özhan Önder
- Komşu Kapısı - Tolga Bektaş
- Aylin Çiğdem Köne
- Berkin Şafak Şener
- Tomurcuk Kültür Dayanışma ve İşletme Kooperatifi - Gülser Özkan
- Bengi Akbulut
- Dünyada Mekan ve Ofissizler Freelance Dayanışma Ağı - Özlem İlyas
- Çare Olgun Çalışkan
- Melike Selin Durmaz Ekenler
- T. Gül Köksal
- EkoHarita - Alper Can Kılıç

Ortaklaşa kitabını <http://test.ortaklasa.org/kitap> adresinden indirebilirsiniz.

SOLFASOL TV YAYINDA!

9. yaşımızı doldurduğumuz bu 1 Mayıs'ta, başladığımızdan beri ilk defa doğum günümüzde meydanlarda olmadık ama uzun zamandır gözüümüze kestirdiğimiz başka bir meydana adım attık: Video haber ve yorum ağırlıklı yayınlar yapacak olan internet televizyonu Solfasol TV artık yayında.

<http://solfasol.tv>

Solfasol TV'yi, Ankara gündemini merkezine alan, yüz yüze konuşabileceğimiz, canlı, katılımcı bir ortam olarak sizlerle birlikte geliştirmeyi ve genişletmeyi ümit ediyoruz. Gelin, yaşadığımız kente dair hayallerimizi paylaşalım ve bunları birlikte gerçekleştirelim.

Bizim Değirmen Kooperatifi

0535 673 8292

www.bizimdegirmen.com

Bayındır 2 Sok. No:48/B Kızılay / ANKARA

Dünyadan Güzel Şeyler - 11

Katılımın Sürdürülebilirliği - 1

Sine Çelik

Katılımcı yaratım ve üretim son on yılda şehir planlamadan pazarlamaya kadar içerisinde tasarım barındıran her alanda vazgeçilmez bir yöntem haline geldi. Avrupa genelinde olduğu gibi Hollanda'da da her geçen gün farklı kişi ve kuruluşları bir araya getirerek birlikte fikir üretmeyi amaçlayan oluşumlar ortaya çıkıyor. 2014 yılında Yaratıcı Sektörler Fonu'nun desteği ile Hollanda'nın tam 50 kentinde birden kurulan City-lab'lar bugün birbirinden ilginç temalar çerçevesinde yürütülen iş birlikleriyle kentsel sorunlara kentlileri de dahil ederek çözüm arıyor. Dizinin on birinci bölümünde, dünyanın her yerinde popülerliği gün geçtikçe artan katılımcı süreçlere, katılım prensiplerini benimseyen inisiyatiflere ve bu tür inisiyatiflerden çıkan projelere değineceğim. Konu geniş ve örnekler bol olduğu için bu konuyu iki bölüme ayırmak istiyorum. İlk bölümde City-lab konseptinden ve Hollanda'nın katılım başkenti sayılabilecek Rotterdam'dan çıkmış iki etkileyici inisiyatiften bahsedeceğim.

Katılımcı kültür, 19. yüzyılın başlarında tüketim kültürüne bir alternatif olarak, insanların yaratıcılıklarını, becerilerini ve sosyal ağlarını kullandıkları çözüm odaklı bir üretim anlayışının benimsenmesi ile gelişmiş. Ortaya çıkmasıyla da disiplinlerarası bir alana yayılması ve "maker" kültürü gibi teknoloji ile de ilişkilenen yeni kollar oluşturması fazla uzun sürmemiş. Farklı perspektifleri bir araya getirmek esas amaç olmasına rağmen, katılımcı kültür günümüzde paylaşım, değişim, etkileşim, deneysellik ve problem çözme gibi temel değerlerle özdeşleşmiş durumda. Bu hareketin belki de en değerli ürünü ise mahalle ve kent seviyesinde yaşanan sorunlara, problemin asıl sahipleriyle yani kentlilerle birlikte çözüm arayan City-lab'ler.

Modern kent hayatının sürekli gelişimine paralel bir biçimde artan karmaşa, daha büyük toplumsal zorluklarla harmanlanarak kent ölçeğinde yeni ihtiyaçların gündeme gelmesine sebep oluyor. Bu durum, kent sakinlerini yakından ilgilendiren sosyal sorunların önüne kalıcı bir biçimde geçilmesi için yürütülen projelere kentlileri dahil ederek tasarım, planlama ve inovasyon süreçlerini, katılımı sağlayan birer araç olarak gören pratiklerin benimsenmesini kaçınılmaz kılıyor. Vatandaşların yanı sıra, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteleri de içine alan paydaşların taleplerine karşılık verebilmek ve zorlukları olabilecek en kapsamlı kişi ve kuruluşlar kümesinin ihtiyaçlarına uyumlu bir biçimde aşabilmek amacıyla açık ve deneysel bir laboratuvar ortamında yenilikçi çözümler üretmek, üretilen çözümleri pilot projelerle kent ölçeğinde test etmek City-lab'ların yaptığı işin kısa bir özeti olabilir.

Türkçeye kent laboratuvarları şeklinde çevirebileceğimiz City-lab konsepti, yerel ölçekte katılımcı ve deneysel nitelikte proje geliştiren inisiyatifleri ifade etse de uluslararası literatürde test alanı (testing ground), kuluçkahane

(hatchery), geliştirme merkezi (incubator), üretim alanı (maker space), test yatağı (testbed), şehir laboratuvarı (urban lab), yaşam laboratuvarı (living lab) veya saha laboratuvarı (field lab) terimleriyle de anılabiliyor.

On Yılda Yüzden Fazla City-lab

Avrupa'nın birçok şehrinde yerel dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkan City-lab'ların sayısı bugün binlerle ifade ediliyor. 17 milyon nüfusuyla Avrupa Birliği'nin sadece %3'ünü oluşturan Hollanda'da 2020 yılı itibariyle yüzün üzerinde kent laboratuvarı faaliyet gösteriyor. Yapılan bir araştırmaya göre bu oluşumların neredeyse tamamı birden fazla kuruluşun birlikte hareket etmesiyle ortaya çıkmış. Bunlar devlet kurumları, yüksek öğrenim kurumları, sivil inisiyatifler ve yerel şirketler olmak üzere dört ana gruba ayrılıyor. Yine aynı araştırmaya göre, Hollanda'da kent laboratuvarlarının %76'sına yerel yönetimler,

Hollanda'nın city-lab'ları - Rathenau Instituut

Blue City'nin eski bir su parkından dönüştürülen binası - Blue City.nl

“Hollanda’da kent laboratuvarlarının %76’sına yerel yönetimler, %55’ine yüksek öğrenim kurumları, %20’sine sivil inisiyatifler ve %40’ına şirketler katkıda bulunuyor”

Blue City içerisindeki toplantı salonları - awkwardduckling.nl

Blue City’de süren deneylerden biri - awkwardduckling.nl

BroodNodig projesi kapsamında ülkenin her yerinde görebileceğiniz kutulardan üç tanesi - BroodNodig’in Facebook sayfası

R’damse Nieuwe’de düzenlenen atölyelerden biri - rotterdammakeithappen.nl

%55’ine yüksek öğrenim kurumları, %20’sine sivil inisiyatifler ve %40’ına şirketler katkıda bulunuyor. Bütün bu oluşumlar aynı kategori altında anılsa bile, hiçbiri ne mekân ne proje ne de çalışma biçimi olarak bir diğerinin aynısı değil. Bunun sebebi, bu tür oluşumların yerel sorunların gündeme getirildiği platformlar olarak işlemesi ve sürecin katılımcıların istekleri doğrultusunda şekillenmesi.

Yeni Bir Rotterdam

Rotterdam bana göre Hollanda’nın en özel şehirlerinden biri. Öncelikle ikinci dünya savaşından sonra şehrin neredeyse tamamı baştan inşa edildiği için planı ve mimarisi diğer Hollanda şehirlerinden farklı; sanki modern mimarinin oyun alanı gibi. İkincisi, Rotterdam limanı dünyanın en büyük limanlarından biri olduğu için Rotterdam işçinin, emekçinin, göçmenin şehri. Üçüncüsü, Rotterdam, Hollanda’da sokak kültürünün merkezi ve son yıllarda Amsterdam’a rakip olarak yaratıcı sektörün de kalbi haline geldi. Bu yaratıcı sokak kültürü, şehrin modern imajı ile birleşince, katılımcı süreçlerin günlük hayata dahil olması da kaçınılmaz oluyor.

Rotterdam’ın en köklü katılımcı platformlarından biri kendini ‘kullanıcı odaklı bir problem çözme ekosistemi’ olarak tanımlayan R’damse Nieuwe (Türkçeye ‘Yeni Rotterdam’ olarak çevirebiliriz). Kısaca kentin farklı mahallelerinde yaşayan, dolayısıyla farklı problemlerle karşı karşıya kalan (girişimci) vatandaşları çeşitli atölyeler çerçevesinde problemin çözümünde rol oynayabilecek kişi ve kuruluşlarla bir araya getiriyor. Yaklaşık on yıldır faaliyet gösteren bu grup, yıllar içinde büyüyüp kendi araştırmalarını yürüten ve katılımcı metotları sadece uygulamakla kalmayıp literatüre yeni metotlar kazandıran bir grup haline evrilmiş. R’damse Nieuwe, sırasıyla inovatif ekonomi, kentsel gelişim, sosyal girişimcilik ve sağlıklı besin temaları üzere dört ana tema üzerinde çalışmalarına devam ediyor.

Eski Su Parkı veya Bir ‘Olasılıklar Havuzu’

Blue City Hollanda’nın Rotterdam şehrinde sürdürülebilirlik üzerine çalışan katılımcı oluşumlardan biri. Bu oluşuma oldukça ilginç bir mekan ev sahipliği yapıyor: eski bir su parkı! Blue City’nin şu an içinde bulunduğu bina, 1988 yılında, Rotterdam şehrinin içinden geçen Maas nehrinin kenarına kurulmuş, egzotik bir adayı andıran dekoru ve modern mimarisi ile yıllar boyunca ikonik bir eğlence merkezi olarak kentlilere hizmet vermiş bir su parkı. 2010 yılında park kapanınca geride cam kubbenin altında geniş alanlar, boş havuzlar ve kaydıraklar kalmış. Su parkı kapanıp bina boş kalınca yeme-içme sektörü ile ilgili denemeler yapmak isteyen Rotterdamlı bir girişimci belediye ile iletişime geçmiş ve iklimlendirilmiş bu binadaki boş havuzlardan birinde bazı sebzeler yetiştirmeye ve bu sebzeleri yerel lokantalara satmaya

başlamış. 2015 yılına gelindiğinde çoğunluğu sürdürülebilirlik ve yeme-içme sektörünün keşişiminde faaliyet gösteren irili ufaklı onlarca küçük girişim Blue City bünyesinde bir araya gelmiş ve kendi deyimleriyle bu olasılıklar havuzunda denemeler yapmaya başlamış.

Fırınları çalıştıran ekmekler

Blue City içerisinde geliştirilen projelerden biri BroodNodig (Türkçeye ‘Ekmek Gerek’ şeklinde çevrilebilir). Bu proje, yerel ölçekte gıda atığını azaltmayı amaçlıyor. Yola çıkış noktası ise ekmek, çünkü Hollanda’da çok ekmek tüketiliyor ve ülkenin gıda atığının çok büyük bir bölümünü günde 435.000 somun ile ekmek oluşturuyor. BroodNodig bu sorunun çözümünü ekmek atmanın kabul edilmediği bir kültürden gelen katılımcılarla, yani Rotterdam’ın güneyinde yaşayan Türkiye kökenli vatandaşlarla birlikte aramış. Yoğun oturumların sonucunda ortaya ekmeklerin ayrıca toplanması ve kompost edilerek biyogaz üretiminde kullanılması fikri çıkmış. Bu süreç sonunda elde edilen gazın ise ekmek pişirilen fırınlarda kullanılması düşünülmüş ve böylece atıksız bir döngü kurgulanmış. Söylenene göre üç kişilik bir ailenin iki haftalık ekmek artığı ile tam on üç yeni somun pişirecek biyoenerji elde edilebiliyormuş. Pilot bölgelere yerleştirilen atık ekmek konteynerleri ile başlayan bu proje şu an ülke genelinde onlarca fırının enerji ihtiyacını karşılayacak boyuta ulaşmış durumda.

Kentlilerin dahil edilmediği bir ulaşım planı

Pandemi sürecini Rotterdam’a komşu Delft şehrinde geçiriyorum. Geçtiğimiz günlerde Delft halkının gündemini meşgul eden bir olayı anlatıp serinin katılım bölümünün ilk kısmını bitireyim. Sıra sıra dizili dar tuğla evleri ve kanallarıyla Hollanda denince akla ilk gelen resmi birebir yansıtan Delft’in tarihi kent merkezi, ülkenin kültürü ve mimarisi için büyük önem taşıdığından 1976 yılından beri tamamıyla koruma altında. Kentin ortasındaki meydana ve meydanı çevreleyen sokaklara araba ile girmek çok uzun süredir zaten mümkün değil ama Delft belediyesinin yakın zamanda açıklanan yeni ulaşım planına göre 2040 yılı itibarıyla Delft kent merkezi trafiğe tamamen kapatılacak. Kent merkezinin dışında yeraltına inşa edilecek park yerleri ile hem sokaklar arabalardan arındırılacak hem de şehir merkezinin hava kalitesi artırılabilecek. Planın halk tarafından çok beğenilmesine ve yayalaştırmanın desteklenmesine rağmen geçtiğimiz haftalarda Delft sakinleri ulaşım planının iptali için kapsamlı bir imza kampanyası başlattılar. Bu protestonun tek sebebi, planın kentliler ve kentte faaliyet gösteren City-lab sürece dahil edilmeden tek taraflı bir biçimde gerçekleştirilmesi ve halkın fikri alınmadan yürürlüğe konmuş olması. Bu durum bana Jane Jacobs’ın o çok bilinen sözünü hatırlattı: “Kentler herkes için bir şey ifade edecekse, bu ancak ve sadece herkes tarafından birlikte yaratıldıkları zaman mümkündür”. İkinci bölümde görüşmek üzere, mutlu kalın.

DOSYA

15-16 Haziran Direnişinin 50. Yılı

Dosya Editörü: Ali Bilge

Dosya Çalışma Grubu:

Akın Atauz, Alanur Çavlin, Aydan Çelik, Aydın Bodur,
Behiye Erinç Taş, Mehmet Kocabey,
Mehmet Onur Yılmaz, Onur Mat, Zişan Kürüm
DİSK ve Aytül Tamer Torun'a teşekkürlerimizle

Haziran Ortasında Serap: Kent ve İsyan
>> s. 18 Akın Atauz

Benim Gözümden 15-16 Haziran
>> s. 19 Selim Mahmutoğlu

50. Yılda Kaç Yıl Geriye ?
>> s. 20 Aydın Engin

Ankara'nın 15-16 Haziran'ı
>> s. 21 Arif Şentek

Nika Ayaklanması
>> s. 23 Ali Bilge

Dosyanın Ağustos sayısında yer alacak ikinci kısmında, 15-16 Haziran İşçi Direnişinin 50. yılında o günleri hatırlamak, hatırlatmak ve bu büyük direnişten bugün bizim hissemize düşeni anlamak için dönemin tanıkları ve konu üzerine çalışanlarla yaptığımız söyleşileri sunacağız.

Söyleşi vererek katkıda bulunan isimler: Cengiz Aksakal, Dinçer Doğu, Emel Civan, Ercan Atmaca, Faruk Alpkaya, Hülya Karadeniz, Işıl Özgentürk, İnci Beşpınar, İsmail Dönmez, Jülide Aral, Kamil Erdem, Melek Ulagay, Nabi Yağcı, Osman Ulagay, Sabri Dişli ve *İşçilerin Haziranı* kitabının yazarı Zafer Aydın...

Haziran Ortasında Serap: Kent ve İsyan

Akın Atauz

Kentler, bir bakıma, işbölümünün, devletin ve merkezîyetçi-örgütlü bir aklın çocuğu sayılır. Ama bu çocuk, isyancı bir çocuktur. Kentler, sonuç olarak, yoğunlaşmış çeşitli farklılık öbeklerinden, kültürlerden kopup gelerek, bir arada yaşamaya, etkileşmeye başlamış toplulukların mekanıdır. Dolayısıyla kentler, yine tanım gereği; heterojen, türdeş olmayan insanların kalabalığı, çeşitliliği ve eylemliliği ile oluşur, yaşar.

Kentleri ne kadar törpülemek-türdeşleştirmek, kentin bütün insanlarını aynı dinden, aynı milliyetten, aynı ideolojiden ve aynı kültürden yapmak isterseniz, kentler o kadar, kent olmaktan çıkar ve giderek düzleşir. Belli bir rutinden başkasını üretmez hale gelir; belki o rutini bile üretmez. En sıkı kontrol edilmiş Nazi kentleri, Franko kentleri, Salazar kentleri ya da doğulu başka bir despotun tahakkümü altındaki kentler bile, kendi içinden doğru kıpırdar, karşı çıkışlar, yeni fikirler ve itaatsizliklerle, çıkıntılarını tohumlarını filizlendirir.

Bu nedenle, devletler ve merkezi yönetimler, ya da emperyalizmin çeşitli organları tarafından denetim ve baskı altında tutulmaya çalışılsa bile, kentin içinden farklı ve itaat etmeyen kadınlar ve erkekler, işçiler ve öğrenciler, işsizler ve özgür olmak isteyen bütün aykırı, direnişleri, ayaklanmaları ve isyanlarıyla, kenti sürekli olarak

yeniden ve yeniden sarsarlar. Yeniden kuruluşlar, kendisini yeniden var etme ve biçimlendirme arayışları geliştirirler. Kimi başarılı olur, çoğu kez sadece, daha büyük ve daha uzun erimli bir düşünceye ya da duruma doğru, bir birikim sağlamakla yetinir. Yenilmiş olsalar bile, yaratmak istedikleri düş zaten sadece isyan edilebileceğini ve itaat etmenin yapılabilecek tek şey olmadığını göstermektedir.

Kentleri isyancı yapan, kuşkusuz mekanları değildir; ya da isyancı olmasını engellemek, mekanlar isyan bastırmaya daha elverişli hale getirilerek, sağlanamaz. Kentleri isyancı yapan, kent insanlarının üretimleri ve üretim süreciyle, ürünleriyle kurdukları ilişki biçimleridir. Ekonomik sermayenin de toplumsal ve kültürel sermayenin de çok büyük bir bölümü kentlerde üretilir. Üreticilerin, kendi üretimleriyle biriken ekonomik sermaye ile kurabildikleri ilişki, adaletsizlik

üzerineyse ve kentin sosyal ve kültürel sermayesi, bu adaletsizlikler eşitsizlikler ve haksızlıklar üzerine yapılan tartışmalarla olgunlaşıyorsa bir süre sonra, bu tartışmalar, kentlerin sokaklarına-meydanlarına taşar. Bu tartışmanın üslubu ve şiddeti, biraz da, ekonomik sermaye sahiplerinin ve onların koruyucusu olan devletin tutumuna, ellerindeki zor gücünün protestoculara nasıl davrandığına bağlıdır.

Kentlerin isyan mekanları, her zaman, kentin açık alanları, sokakları ve caddeleri, meydancıkları ve meydanları, geçtiğimiz yüzyılda fabrika önleri ve üniversiteler, öğrenci yurtları ve o ülkenin kültürü bakımından önemli olan anıtların ve heykellerin çevresi, parklar ve yeşil alanlardır. Kentli isyancılar, bazen bu yolları ve meydanları açık tutmak için bazen de barikatlarla kapatarak devlet saldırısına karşı korunmak için, sürekli olarak devinirler kentin içinde.

Bazen bu isyan, kentin mekanlarında yankılanan bir şarkı, bir müzik, bazen dans biçiminde de olabilir ve bazen de, kentin duvarlarının ve yerlerinin ve özgürlük şenliği gibi donanmış renkleri ve ışıklarıyla da olur... Bütün mekanların, açık alanların içinden, kentin eteklerine doğru yayılan bir ruh gibi, her yerde devinir durur.

İsyan mekanları, gerçekte kentin her yeri olur. Bu isyancı ruh nerede varsa ve ne zaman kendisini bütün toplumu çağırmak üzere göstermek isterse, orası isyanın mekanıdır. Ama kentin açık alanlarındaki bir araya gelişler, her zaman bir mücadele ve karşı koyma amacıyla olmayabilir. Bazen bir kazanımı anmak için bir şenlik biçiminde, ya da taziye biçiminde, bazen de bir araya gelmenin coşkusu ve bayramını kutlamak üzere de olabilir. Barışı kutlamak, baharı kutlamak, şarabın veya biranın olgunlaşmasını ya da tazeliğini kutlamak, bu harika şeylerin insanlara kattığı neşeyi ve coşkuyu kutlamak için de kullanılabilir kentin meydanları ve sokakları...

Kentin, kendi asi çocuklarını da kucaklayabilmek için isyan mekanlarına her zaman ihtiyacı vardır. Bütün bu tür mekanlar ya da anısı olduğu için önemsenen yerler, devlet zoruyla kapatılsa, yıkılsa ve yok edilmeye çalışılsa ya da uslandırılmaya çalışılsa, işlevi değiştirilse de kentin isyancı ruhunu taşıyanlar o blokajın ötesine geçmenin ve kentin isyancı geleneğini yaşatmanın yolunu, mutlaka bir biçimde bulurlar...

Kentte farklı düşünceler, farklı istekler ve özelemler, farklı olma hali ve istediği gibi yaşayabilme ya da haklarını koruyabilme, hak alanını genişletme isteğinde olanlar bulundukça, bunu devletin bloklaşmış ve şiddete dayandırılmış hegemonik gücüne karşı birleşerek, dayanışarak ve yardımlaşarak yapmak isteyecek kentliler için, kent her zaman, isyan ruhu yaratabilir ve karşı çıkışın bazen gerçek bazen sanal ama her zaman etkili bir yolunu bulur.

Kentin insanları, kadınları ve erkekleri, kentin isyan mekanlarının yaratıcıları ve sahipleridir. Ama kentler bazen, devletin ideolojik bulaşıcı hastalıklarına da kapılarak aynı mekanları isyan için değil, o büyük disipline edici güce tapınmak ya da ne kadar içtenlikle itaat ettiklerini göstermek için de kullanabilirler.

Bazen, Çorum'da, Maraş'ta ve Sivas'ta olduğu gibi Alevileri yakmak için ya da 6-7 Eylül'de olduğu gibi, Türk ve Müslüman olmayanların mülklerini yağmalamak ve ırzına geçmek için meydanları ve caddeleri dolduranlar, haydut, katil ve linççilerdir. Bazen devletler, doğrudan orduların ve tankların yürümesi için, kentin eski dokusunu topa tutarak büyük caddeler açar. Bazen Nazi yürüyüşleri, bazen kitap yakma şenlikleri için kullanılan caddeler-meydanlar da kentlerin bir parçasıdır elbette. İnsan olma, farklı olma, kardeşçe birlikte yaşama ve barışçı ve yaratıcı beraberliklerle kültürleri harmanlama düşüncesini ve isteğini öldürmek isteyenler de kentin sokaklarında yürürler.

Ama o zaman, kentin o halini yaşayan yerleri, kentin isyan mekanları değil öldürücü derecede kaba bir vahşetin akıp gittiği yerler, utanç yerleri olurlar. Bununla birlikte, kent bu mekanları Susan Sontag'ın adlandırmasıyla "dünyanın en değerli sorun yaratıcıları" için yeniden kazanmaya çalışır. Bugün, Berlin'deki yakılan kitaplardan tüten hüzünlü duman meydandaki anı müzede hala duruyorsa, sarı yekekliler Champs-Élysées'den yürüyorsa, o kentler "sorun yaratıcıları" yeniden bağrına basmış demektir.

Kentliler, kentin ruhunun bir yerinde, her zaman, o isyan ateşini kıvılcımlı tutarlar. Bunun kentin tanımında bulunduğunu düşünmek zorundayız. Kent, ruhunda isyan ateşi taşımayan insanlar olmadan olmaz. Eğer kentler, her zaman ruhunda isyan ateşi taşıyanların özgürleştiği ve kendini geliştirdiği yerlerse, o zaman o dünyanın "en değerli sorun yaratıcıları" da kentin içinde, kendi isyan mekanlarını yaparlar, yeniden yaratırlar.

Devlet, her zaman kentlerin en bilinen isyan mekanlarından, protestocuların her türlüünü söküp atmaya çalışır. Oraları yasaklar, ablukaya alır, yolları ve bütün kenti tıkar. İstanbul'da işçi sınıfını ve akıntıya karşı olan herkesi Taksim Meydanı'na çıkartmamak ve bunu yaparak güç ve otorite göstermek için kenti yer yer kapatır, bloke eder ve boğar. Ama 8 Mart'ta kadınlar nasıl göğüs göğüse dövüşerek Taksim Meydanı'na çıktılarsa, nasıl Cumartesi Anneleri Galatasaray'ın yolunu, her defasında bulabiliyorsa, zorbalık, sonuç olarak aciz kalır.

Kentin isyan ruhu tükenmedikçe, kentte isyan mekanları eksik olmaz. Bazen isyan ruhu kenti öylesine sarar ve sarmalar ki, bütün kent, bir isyan mekanı olur. Aynı 50 yıl önce 15-16 Haziran gününde İstanbul'da olduğu gibi. Devletin haklarını sınırlamak, ücretlerini düşük tutmak ve örgütlenmelerini kısırlaştırmak için attığı adımlara karşı birleşen insanlar, yumuşak kar dokusunun yarattığı coşkulu bir çığ gibi, sömürünün ve haksızlığın, baskının ve şiddetin izlerini, bedeninin ve ruhunun her köşesinde taşıyanların bir araya gelmesiyle, fabrikalardan ve tezgahlardan başlayarak bütün İstanbul'u bir anda sarmalayan ve yeniden var eden, iki destansı gün yaratır.

O iki günde, emekçi kadın ve erkekler, İstanbul'u, tarihinde çok seyrek anlarda gördüğü kadar heyecanlı ve özgür, dirençli ve devingen, barışçı ve devrimci, eylemci ve isyancı yaptılar. Bütün İstanbul kenti bir isyan mekanı oldu ve kan-ter içinde, özgüvenle koştı ve kabardı, köpürdü, çoğaldı. O zamanlar kentlerde, işçiler fabrikaları, öğrenciler rektörlükleri işgal ederdi...

Dosyamız, o güne ve o günde yaşananlara, kente ve kentteki isyanlara dairdir. Dosyamız, o kabarmış çığ gibi isyan ruhunun, bütün kenti nasıl, insan ve emek özgürlüğü arayışına uçurduğuna dairdir.

Ve eğer o çığ köpüğünün uçup-gittiğini düşünüyorsanız, öyle olmadı. İstanbul'un ve Spartaküs'ten beri emekçilerin belleğinde duran o kıvılcım, bütün kentlerin belleğinde parlıyor...

Benim Gözümünden 15-16 Haziran

Selim Mahmutoğlu

15-16 Haziran, organizasyonu ve sonuçlarıyla tarihte benzerlerine çok nadir rastladığımız işçi eylemlerinin başında gelir. Bu eylem unutturulmamalı, mutlaka günümüz işçi emekçilerine ve sendikacılarına aktarılmalıdır. Tabii burada önemli olan başarının sırrı nerededir? İzlenen hangi politikalar sonucu bu başarı elde edilmiştir? Herhalde bugün için önemli olan bu sorunun cevabı olmalıdır.

Bilindiği gibi dönemin Adalet Partisi hükümeti, daha sonra bunlara katılan CHP ve Güven Partisi (tabii işverenler ve Türk-İş'in de isteği doğrultusunda) 274 sayılı Sendikalar Yasası'nın bazı hükümlerini değiştirmek istiyorlardı. İleri sürülen gerekçe 'sendika enflasyonunu' önlemektir. Böyle diyorlardı ama sendika

enflasyonunu önlemenin en etkin yolu olan referanduma da karşı çıkıyorlardı. Yürürlükteki yasaya göre, bir sendikanın herhangi bir işyerinde toplu iş sözleşmesi yapabilmesi için, o işyerinde çalışanların yarısından bir fazlasını üye yapması yeterli oluyordu. Getirdikleri tasarı ise bir sendikanın herhangi bir işyerinde toplu iş

sözleşmesi yapabilmesini o işkolundaki işçilerin %33'ünü aşan üyeye sahip olma koşuluna bağlıyordu. Ayrıca üst kuruluş olan federasyon veya konfederasyonları da ancak kendi işkolunda %33'ü aşan üyeye sahip sendikalar kurabilecekti. Yetmiyor, işkolu işçi sayılarını kendileri belirleyecek, hangi sendikanın 1/3 barajını

aştığını yine kendileri karar verecekti. Değişiklik tasarılarını getirenlerin amacı belli olmuştu. Tasarı, dönemin yükselen sendikal hareketi DİSK'i ve bağlı sendikaları ortadan kaldırmaya yönelikti ve bunu anlamak için kâhin olmaya da gerek yoktu.

Gerçekten de DİSK'e bağlı sendikalar ile diğer sendikalar arasında belirgin farklar görülmeye başlamıştı. DİSK'e bağlı sendikaların üyeleri daha yüksek ücret, sosyal hak ve ikramiye almaya başlamışlardı. Çalışma koşulları her sözleşmeyle sürekli iyileştiriliyordu. Yapılan eğitimlerle işçinin patronun karşısında ezilmesi, horlanması engelleniyor, başı dik tutuluyordu. İşçi sağlığı ve iş güvenliği yönünde önemli adımlar atılıyordu. Tabii asıl ve en önemlisi işçiler kendileriyle ilgili konularda söz ve karar sahibi olmaya başlamışlardı. Özetle DİSK, işverenleri ve Türk-İş'i rahatsız etmeye başlamıştı. Bu gidiş durdurulmalıydı. Zaten dönemin Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk de "DİSK'in çanına ot tıkayacağız" diyerek, yapılmak isteneni gizleme gereği bile duymamıştı.

Tarihin bir cilvesi de, değişiklik tasarılarında daha sonra DİSK Genel Başkanı olacak Abdullah Baştürk'ün de imzası vardı. Ayrıca CHP'nin sendikacı kökenli milletvekilleri olan Burhanettin Asutay, Bahir Ersoy, Osman Soğukpınar ve Emin Postacı'nın da. Kelimenin tam anlamıyla DİSK, varlık-yokluk, bugünün çok kullanılan deyimlerle, bir beka sorunuyla karşı karşıyaydı. Peki, ne yapılmalıydı?

Aslında DİSK yönetiminin önünde çok değil, iki yol vardı. Birinci yol kof sloganlarla, kurusıkı tehditlerle olayı büyütüp çözümü kavgada aramak. İkinci yol ise sorunu işçilerle paylaşarak tabana yaymak, aynı anda da demokratik araçlarla, diplomasiyle, meşruiyet üreterek sorunu çözmek. DİSK yönetimi ikinci yolu seçti. DİSK bünyesinde ve işyerlerinde çeşitli çalışma ve eylem komiteleri kuruldu. Ayrıca Ankara'da üst düzey temaslarda bulunmak üzere Kemal Türkler'in başkanlığında bir Uyarı Heyeti kuruldu.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, tabii senatörler ve milletvekilleriyle görüşmeler yapıldı. Türkler, Başbakan Süleyman Demirel'e yazdığı mektupta anayasaya ve milletlerarası kurallara aykırı olan tasarinin geri çekilmesini istedi. Türkler mektubunun sonunda Demirel'e açıkça "aksi takdirde işçiler, Anayasa'daki direnme hakkını kullanacaktır" dedi. DİSK Genel Sekreteri, aynı zamanda TİP milletvekili olan Rıza Kuas hem Meclis'te kurulan komisyonları hem de Meclis kürsüsünü çok etkili bir biçimde kullandı. Tasarının anayasaya ve ILO'nun altına imza attığımız ilke ve standartlarına aykırı olması nedeniyle geri çekilmesini sürekli hatırlattı. Kuas ayrıca sorunun artık işçilere havale edildiğini, çıkacak olaylardan işçilerin değil bu kararı çıkaracakların sorumlu olacağını da altını çizdi. TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar konunun parlamentoda görüşüldüğü her oturumda söz alarak DİSK'in yanında yer aldı; uluslararası sözleşmelere ve anayasaya aykırı tasarinin geri çekilmesini istedi. Fabrikalarda kurulan Anayasal Direniş Komiteleri, üçer beşer kişilik gruplar halinde postanelerden cumhurbaşkanı, başbakan, partilerin grup başkan vekilleri, bakan, milletvekili, tabii senatör ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğine telgraflar çektiler. Telgrafların altında imzası olan işçiler "Tasarının Meclis'ten geri çekilmesini, aksi takdirde anayasanın hakim esprisi olan direniş hakkımızı mutlaka kullanacağız, sizi uyarmayı tarihi ve ulusal ödev sayıyoruz." dediler. Tasarı sadece sendikaları,

“DİSK'e bağlı sendikalar ile diğer sendikalar arasında belirgin farklar görülmeye başlamıştı. DİSK'e bağlı sendikaların üyeleri daha yüksek ücret, sosyal hak ve ikramiye almaya başlamışlardı”

söz konusu somut durumda ise sadece DİSK'i ilgilendiriyor gibi görülse de, kurulan komitelerle demokratik kitle örgütleri, aydınlar, kanaat önderleri, katkısı olabilecek herkes bilgilendirildi, destekleri istendi. DİSK yönetimi, üyelerinden örgütü haklı iken haksız duruma düşürecek eylemlerden kaçınılmasını istedi, ayrıca buna izin verilmeyeceğini de sürekli hatırlattı.

Nitekim 14 Haziran'daki Merter toplantısında söz alan Maden-İş VII. Bölge Temsilcisi Hakkı Öztürk'ün "Arkadaşlar bu gibi hallerde fabrikaları dinamitlemek gerekir" içerikli konuşmasına ilk tepki Kemal Türkler'den geldi. Türkler, çok sert bir üslupla "Böyle şey olmaz, bizim kavgamız makinelerle, üretimle, üretim araçlarıyla değildir." diyerek Hakkı'ya sözlerini geri aldırttı, konuşmasının bu bölümünü tutanaklardan çıkarttı. Çünkü Türkler, meşruiyet kaybının aynı zamanda hak kaybına da neden olacağını bilecek kadar deneyimli ve usta bir sendikacıydı.

Nitekim 15-16 Haziran günleri işçiler Kocaeli, Kartal, Topkapı, Silahtarağa ve Levent'ten yollara dökülmüş, tasarıyı protesto etmişlerdir. Sokak gösterileri sırasında kararlaştırılan disipline uygun hareket edilmiştir. Kimsenin malına mülküne zarar verilmemiş, amaç dışı hareketlere itibar edilmemiştir. İşçilerin bu eylemlerine, özellikle fabrika dışındaki yürüyüşlere kimi demokrat aydınlar, gençler ve Türkiye İşçi Partililer destek vermişler, esas olarak da işçilerin disiplinine uymuşlardır.

15-16 Haziran saf, gerçek bir işçi eylemidir. Başarısı, kestirme yol ve yöntemlerde değil; direnişin büyük bir emek ve sabırla adım adım örülmesindedir. Kuyruğu dik tutma, görüntüyü kurtarma adına asarız-keserizlere itibar edilmemiştir. İş yapılmış, çözüm odaklı bir bakış ile sürekli meşruiyet üretilmiştir. Yasa Meclis'ten geçmiştir. Ancak üretilen meşruiyet nedeniyle uygulamaya konulamamış, kadük olmuştur. Bu eylemin bütünü ve elde edilen sonuç, her halde emek tarihinde bir ilktir.

50. Yılda Kaç Yıl Geriye?

Aydın Engin

15 -16 Haziran'ın 50. yılında bir "15 -16 Haziran güzelleme" yazmak çok anlamlı değil. Belki yürek serinletir, belki kimilerine iman tazeletir ama yine de çok anlamlı olmaz.

Tamam, tüm dünyada sendikal hareketler, 1989 Sonbaharında "duvar"ın yıkılmasından bu yana hızla geriledi, güçsüzleşti hem ekonomik, hem politik etkisini yitirdi. İşçi sınıfı hareketinin doğum yeri Almanya'da bile "Batı" ve "Doğu" Almanyanın birleşmesinden daha büyük, daha güçlü bir sendikal hareket doğmadı; tersine "duvar öncesi"ne göre sendikaların üye

sayısı küçüldü, sermaye karşısında sendikaların etkisi büyük ölçüde cılızlaştı. Avrupa'nın geri kalan ülkelerinde durum daha farklı değil, hatta kimilerinde daha da kötü. Ama yine de sendikal hareketin bugün Türkiye'de ulaştığı ("düştüğü" desek daha doğru olacak) durumla karşılaştırmak zor.

1952'de grev hakkı olmadığı için etkisiz işçi sendikaları bir araya gelerek Türk-İş'i kurdular. Kuruluşundan kısa süre sonra, 1955'de kurulan Amerikan AFL-CIO sendika federasyonunu rol modeli olarak benimsedi. Bu "model" sendikal literatürde "sarı sendikacılık" diye anılır.

Türkiye sendikal hareketinde dönüm noktası o yüzden Türk-İş'in kuruluşu değil, 1967'de DİSK'in kuruluşu oldu. 1961'de kurulan TİP'in Aybar, Boran, Aren ve Sargın'ın katılımıyla kazandığı ivme Türkiye solunda "sıçrama" diye nitelenebilecek bir canlanma yaratırken, sendikal hareket de bundan etkilendi ve DİSK'in kuruluşu

sadece bir sendikal örgütlenme değil, aynı zamanda sosyalizm vurgusundan beslenen bir işçi hareketi doğurdu.

1968'de Derby Lastik işgali ile başlayan fabrika işgalleri ve grevler dizisi sendika seçme özgürlüğü gibi haklı ve masum bir talepten ibaretti. Ancak iktidar ve işveren sendikaları Türk- İş'ten kopup DİSK çatısı altında örgütlenmek isteyen işçilerin önderlerini işten atarak, bir Türk- İş sendikası ile işçilerin bilgisi ve haberi olmayan toplu sözleşmeler dayatarak gerginliği tırmadı ve Avrupa'daki işçi hareketinin bile parmak ısırdığı işçi eylemleri patladı: Derb Lastik, Haymak, Unilever, Sungurlar, Türk Demir Döküm, Gıslaved, Alpagut Linyit direnişleri bugün bile kaynaklara bakmadan ezberle sayabildiğim(iz) eylemlerdi.

İşçi hareketindeki "tırmanış" değil "patlama" terimi ile açıklanabilecek bu eylemli uyanış 15- 16 Haziran Büyük İşçi Yürüyüşü ile doruğa çıktı. Dev boyutlu bir direnişti ve iktidar DİSK sendikalarını yetkisiz kılmak amacıyla hazırladığı yasayı çıkaramadı. Ancak iktidar ve sermaye pes etmemiş, sadece caydırıcı adımı ertelemişti. Bir yıl bile geçmeden o caydırıcı adım 12 Mart 1971 darbesi ile geldi. Darbenin elebaşlarından olan genelkurmay başkanı Memduh Tağmaç darbe gerekçesini çok doğru açıkladı: Toplumsal uyanış, ekonomik gelişmeyi aştı.

Bu teşhis büyük ölçüde doğrudur. Sermaye ve siyasal iktidarlar işçi hareketini dizginleyemiyorlardı ve dizginleyemediler. 70'li yıllar da Türkiye işçi sınıfının sendikal hareketinin dik durduğu yıllar oldu. O dönemde de pek çok grev ve direnişe tanık olundu. Uyanışın siyasal sonucu ise 1976, 1977 ve 1978 yıllarındaki 1 Mayıs kutlamaları oldu.

“70’li yıllar da Türkiye işçi sınıfının sendikal hareketinin dik durduğu yıllar oldu. O dönemde de pek çok grev ve direnişe tanık olundu. Uyanışın siyasal sonucu ise 1976, 1977 ve 1978 yıllarındaki 1 Mayıs kutlamaları oldu”

İşçi hareketindeki bu direniş ruhunun ve Türkiye sosyalist hareketi ile bütünleşme yönelimlerinin önünü kesmek ancak 12 Eylül darbesi ile mümkün oldu. 12 Eylül’ü izleyen yıllarda dünyada esen “neoliberalizm”rüzgarları Türkiye’de Turgut Özal önderliğinde “fırtına” şiddetinde esti.

Darbe sadece sosyalist hareketi değil aynı zamanda sendikal hareketi de vurmuştu. DİSK işlevsiz hale geldi ve kayyımların elinde kaldı. DİSK yöneticileri siyasi göçmen olarak yurtdışına çıkmışlardı ve dönmeleri ancak 1990’larda

mümkün oldu. Ama bu arada Türkiye’de sendikal hareket iyiden iyiye etkisizleşmişti. O yıllarda sayılabilecek neredeyse tek eylem 1991’deki Zonguldak kömür işçilerinin büyük yürüyüşü oldu.

* * *

Şimdi 2020’deyiz. 15-16 Haziran Büyük İşçi Yürüyüşü’nün 50. yılındayız. Son on yılda (yoksa on beş hatta yirmi mi deseydim) ciddiye alınır ve sonuç elde etmiş bir işçi eylemi hatırlayanınız var mı? Bırakın eylemi, asgari ücret tespiti sırasında bile ağırlık koymuş ve sonucu etkileyebilmiş bir sendikal tutum hatırlıyor muyuz?

DİSK Genel Merkezinin (özellikle Arzu Çerkezoğlu’nun belirgin katkısıyla) sendikal ve siyasal bağlamdaki değerli çıkışları dışında DİSK sendikalarının büyük çoğunluğundaki sessizliğin, suskunluğun ve eylemsizliğin bir açıklaması olmalı. DİSK’e bağlı sendikaların üye sayılarındaki yürek yakan düşüşün bir açıklaması olmalı.

Güvenilir kamuoyu araştırmalarının işçilerin yoğun oturduğu bölgelerde AKP ve hatta yer yer de MHP oylarındaki artışı ortaya koymaları üstünde ciddi ve uzun düşünülmesi gereken bir gerçeği ortaya koyuyor.

15 – 26 Haziran Büyük İşçi Direnişi’ni 50. yılında anmak evet, ama nasıl? Sanırım içten ama içten de olsa içi boş övünmelerle değil, 50 yıl sonra Türkiye işçi sınıfının ekonomik (sendikal) ve siyasal örgütlenmesindeki durumu çözümlenmek, üstünde alabildiğine cesur tartışmak olsa gerek.

Kabahatin hepsi sende diyemem kardeşim ama kabahatin çoğu da sende...

Ankara'nın 15-16 Haziran'ı

Arif Şentek

İşçiler 15-16 Haziran’da bir destan yazdılar. İstanbul ve çevresini baştan başa saran direniş, Türkiye işçi sınıfı tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. İstanbul’da durum öyleydi de diğer kentlerde, bu arada Ankara’da aynı günler neler yaşandı?

Doğan Özgüden, Ant dergisinin Temmuz 1970 sayısındaki başyazısında, işçilerin “İstanbul, İzmit, Gebze, İzmir, Ankara... sokaklarında kızgın bir lav gibi” aktığını söyler. Diğer kentleri bilmem ama o günleri Ankara’da yaşayanların, Özgüden’in genellemesine katılması pek mümkün değil.

Ankara’da “sol” bir potansiyel elbette vardı, ama bu biraz “işçisiz” bir “sol”du. Türkiye’de işçi sınıfı var mı yok mu diye tartışılıyordu. Devrim kırdan kente mi, yoksa kentten kırsal alanlara doğru mu yayılacak sorusuna yanıt aranıyordu. “Bağımsız Türkiye” ve “Sosyalist Türkiye” sloganları tartışılıyordu.

Kısacası 15 Haziran’da İstanbul’dan gelen haberler, Ankara sol çevreleri için beklenmedik bir gelişmeydi. Bırakın gençlik kesimini, TİP yönetiminin bile olaylardan ancak 15 Haziran günü haberi olmuştu. Parti yöneticilerinden Sadun Aren anılarında, ne olduğunu öğrenmesi için Yalçın Cerit’i hemen İstanbul’a gönderdiklerini anlatır.

Ankara’da kitlesel “sol” hareketler genellikle öğrenci gençlik kesimi tarafından gerçekleştirilmiştir. O tarihlerde DİSK, Ankara’da yeni yeni örgütlenmekteydi. Zaten kentte sanayi tesisleri çok sınırlı sayıdaydı. İşçiler genellikle kamu kuruluşlarında çalışıyorlardı ve o işyerlerinde

de Türk-İş’e bağlı sendikalar etkindi. Dolayısıyla 15-16 Haziran Ankara’sında İstanbul’a benzer bir direniş beklemek gerçekçi değildir.

Ankara’nın tanıklık ettiği tek kitlesel işçi eylemi, 1962 Mayıs’ında 5.000 inşaat işçisinin Meclis’i kuşatmasıdır (Bknz. Solfasol, Sayı:49, Mayıs 2014). Kuşkusuz o eylemde iki efsane sendikacının, Tahir Öztürk (Fukara Tahir) ile İsmet Demir’in ustalıklarının payı büyüktür. Bunu bir ara not olarak kaydedelim ve 16 Haziran’a dönelim.

İstanbul’dan gece gelen Sait, 16 Haziran sabahı ODTÜ Mimarlık Amfisi’nde bize izlenimlerini aktarıyordu. Uykusuzdu, heyecanlıydı.

Anlattıklarını sessizce dinliyorduk. İşte, işçi sınıfı somut bir biçimde varlığını göstermiş ve İstanbul'da kenti baştan aşağı saran bir eylem gerçekleştiriyordu. Biz ne yapacaktık?

Çok geçmeden kendimizi kampüsten kente giden otobüslerde bulduk. Otobüsler doğrudan İskitler'e, Sanayi Çarşısı'na götürdü bizi. Yürüyüş başlamıştı. Uzunca bir sokağa girdik. Genellikle oto tamircilerinin ve benzeri dükkânların olduğu bir sokaktı. Seçim Sokak diye ararsanız kent haritasında bulabilirsiniz. Çevik Kuvvet Polis Merkezi'ne ve Emniyet Sarayı'na çok yakındır. Yani iyi bir yere konuşlanmıştık.

Birkaç yüz kişi, belki de bin kişi kadardık sanırım. Kimler vardı aramızda? Hatırladıklarım ve bazı arkadaşlarımızın hatırladıkları: ODTÜ'den Münir, Yusuf, Tuncay, Akın, Orhan, Menteş, Aydın, Gülay, Türkan, Nuran, Aysel, Firuzan... SBF'den örneğin Baskın, İlber, Cengiz... DİSK'ten Uğur Cankoçak, PDA'dan Gün Zileli... Genellikle birbirini kıyasıya eleştiren "sol'un bütün çizgileri" bir araya gelmişti. Bir miktar erkek ve kadın sendikalı işçi de vardı aramızda.

Arkadaşlarımız iktidar karşıtı sloganlar atıyor, bir yandan da tamirhanelerinin önüne çıkan usta, kalfa ve çırakları "İşçiler yanımıza" diye eyleme katılmaya çağırıyorlardı. Nedense "çarşı" ahalisinden kimse bu çağrıya olumlu yanıt vermiyor, şaşkın şaşkın olan biteni seyrediyorlardı. Herhalde, toplumsal konumlarını bizden daha iyi biliyorlardı; işçi değillerdi.

Gösteri başlamadan bitti diyebilirsiniz. Toplum polisi sokağın giriş çıkışlarını kapatmış, önüne geleni copleyarak arabalara dolduruyordu. Seçim Sokak sakinleri de polise yardımcı oluyordu... Menteş ufak tefekti, kaçarken, bulunduğu boş bir varilin içine girmiş, saklanmıştı. Dükkânların üzerindeki evlerde oturanlar, "Memur bey bak, orada varilin içinde biri var" diyerek muhbirlik görevlerini yerine getiriyordu. Menteş varilin içine sıkışmış, kafasına copleyarak duruyordu. Fena hasar almıştı.

Polisten kaçıp kurtulanlar da olmuştu. Ertuğrul ile Ali'nin kaçıışı ilginçtir. Ulus'a doğru koşuyorlar, peşlerinde mahallenin çocukları ve köpekleri... "Çarşı"daki bazı esnafın daha hoşgörülü olduğunu, dükkânlarına sığınanları bir süre misafir ettiklerini eklemeliyim.

Cumhuriyet'te yayımlanan haberde 61 öğrenci 19 işçi, toplam 70 göstericinin gözaltına alındığı yazılmış. Gözaltında polislerle ilişkiler biraz daha sakinleşmişti, hatta bir grup kadın göstericinin geceyi kendi evlerinde geçirmelerine izin verilmişti.

Gözaltına alınanlar, ertesi gün Anafartalar'daki eski Adliye'de mahkemeye çıkarıldı. Dava babacan bir yargıca düşmüştü. Yargıç, polisin gerekli yasal uyarıyı yapmadan işe girişmesi nedeniyle daha baştan kararını vermiş görünüyordu. Böyle durumlarda genellikle "Tesadüfen oradan geçiyorduk, böyle bir gösteriden haberimiz yoktu"

17 Haziran 1970, Cumhuriyet Gazetesi

18 Haziran 1970, Cumhuriyet Gazetesi

"Ankara'nın tanıklık ettiği tek kitlese işçi eylemi, 1962 Mayıs'ında 5.000 inşaat işçisinin Meclisi kuşatmasıdır"

"Arkadaşlarımız iktidar karşıtı sloganlar atıyor, bir yandan da tamirhanelerinin önüne çıkan usta, kalfa ve çırakları "İşçiler yanımıza" diye eyleme katılmaya çağırıyorlardı. Nedense "çarşı" ahalisinden kimse bu çağrıya olumlu yanıt vermiyor, şaşkın şaşkın olan biteni seyrediyorlardı"

gibi ifadeler verilir. Bu yargılamada da böyle olmuştur. Ama sıra kadın sanıklara geldiğinde, başta Gülay olmak üzere hepsi, eylemin gerçek nedenini söyler. Bunun üzerine yargıç erkeklerle döner, "Erkekliğinizden utanın, bakın kızlar ne diyor" diyerek onları azarlar.

Bu arada İlber her seferinde düzeltir, ama yine de yargıç ona sürekli "Dilber" demektedir. Bir ara Ergin Hoca söz alır, yargıca "Savcıya sorar mısınız? Dayak yiyen biz olmamıza karşın acaba neden sanık sandalyesindeyiz?" der. Yargıç, "Otur yerine, burası Amerikan Mahkemesi mi? Öyle soru mu sorulur" diye yanıt verir... Eğlenceli geçtiği söylenen duruşma sonunda bütün sanıklar serbest bırakılır.

Ankara "sol"unun Sanayi Çarşısı öyküsü, İstanbul'da yaşananların yanında pek önemsenmez. Biraz tebessümle, "naif" bir girişimdi diye geçitirilir. Oysa hatırlanmasında yarar vardır. Zira o gün topluca, o "çarşı"da işçi bulacağını sanmanın yanılgısı yaşanmıştır. Yine de eylem, İstanbul'da direnen işçilere yönelik iyi niyetli bir destek girişimi olarak görülmelidir deriz.

Sol politikanın güvenilir adlarından Yalçın Yusufoglu'nun yayımlanmamış anılarında, sendika çevrelerince Sanayi Çarşısı eyleminin amacına ulaşmış olarak değerlendirildiği anlatılır.

Sonuçta, işçi sınıfının DİSK örgütlülüğü içinde varlığını kanıtlaması, Ankara "sol"unda önemli bir değişikliğe neden olmuş mudur diye sorabilirsiniz. Hayır, herkes yine bildiği yoldan gitmiş, 12 Mart'a, arkasından 12 Eylül'e gelinmiştir.

Nika Ayaklanması

Naci Adıgüzel

531 yılını, 532'ye bağlayan geceye kar fırtınasıyla girdi şehir halkı. Evsizler bir harabenin, başkalarının evlerinin arkasındaki çatı saçaklarının, hipodromun girintilerinin içine üşüşerek Marmara'dan esen soğuk rüzgardan kendilerini korumaya çalışırken, virane de olsa bir evin içinde oldukları için kendilerini şanslı sayan yoksullar, kapı aralıklarının altına bulabildikleri bez parçalarını sıkıştırarak, pencerelerinin kırılmış olan bölümlerini tahtalarla ve evdeki kullanmadıkları küçük eşyalarla kapatarak birbirlerine sokuldular. Odun ya da tezek bulamayanlar, ısınmak için aynı yatağın içine girerek birbirini ısıtmaya çalıştı.

Praetorian Prefekt (en yüksek dereceli devlet memuru, imparatorluk genel valise) Kapadokyalı Yuhannes, şehrin dört bir yanına saldırdığı tahsildarlarından ve kendisinin gözüne girmek için sergiledikleri işgüzarlıklarından memnundu. John'un derdinin sadece ve sadece daha fazla para toplamak olduğunu bilen tahsildarlar, normal yollarla kendisinden vergi alamadıkları kişiyi Kapadokyalı'ya bildiriyor, o da güvenlik görevlilerini bu "haddini bilmez" evine gönderip adamı evinden aldırıyor, sonra da malikanesinin alt katında kurduğu özel işkencehanesinde bu zavallıyı bir süre misafir ediyordu.

Sadece köylerdeki yoksullar değil, kendilerini ancak geçindirebilen küçük toprak sahipleri de, vergisini ödeyemedikleri topraklarını bırakıp, bir iş bularak daha güzel bir hayat kurabilecekleri umuduyla Konstantinopolis'e yığılmıştı.

Bir öfke vardı. Varoşlardan, giderek kent merkezine doğru yayılan, her geçen gün biraz daha fazla hissedilen yoksullar arasında yayılan bir öfke. Ne var ki öfkeyle bilenenler sadece yoksullar değildi. Bugüne kadar, rüşvet vererek ve defterlerle oynayarak, ödemeleri gereken büyük tutarlardaki vergiyi ödememeye alışmış zengin tüccarlar ve büyük toprak sahipleri de, kazançlarının önemli bir bölümüne kendi yöntemleriyle el koyan Kapadokyalı'ya dış biliyor, Justinien'i köylü, Teodora'yı da çöplükten gelen bir fahişe olarak gören ve eskiden beri bu iki "sonradan görme"yi aşağılayan, ayrıcalıklarını yitirmiş seçkinler de homurdanıyordu.

Ocak ayının soğuk bir Pazar günüydü. Yeşiller, yarışların başlamasından saatler önce hipodromun batı kapılarından içeri girmeye ve tribünlerin kendilerine ayrılan bölümlerine oturarak imparatorun gelmesini beklemeye başladılar. Sonunda perdeler açıldı ve bir boru sesi imparatorun gelmek üzere olduğunu duyurdu. Yeşiller hala sessizdi. Justinien yerini aldıktan sonra hep bir ağızdan "adalet, adalet, adalet" diye bağırmağa başladılar. Libellarius, yani böylesi ortamlarda imparatorun sesi görevini yerine getiren adam Yeşillere doğru bağırarak ne istediklerini sordu.

Yeşillerin lideri Antlas ayağa kalktı ve kathizmaya doğru bütün gücüyle bağırarak adalet istediklerini, İmparatorun ve imparatoriçenin Mavileri korumaktan vazgeçmesi gerektiğini

haykırdı. Kısa bir sessizlikten sonra libellarius cevap olarak imparatorun bu saçma suçlamaları kabul etmediğini bildirdi. Boru sesleri ve trampetlerin gümbürtüsüyle arabalar ve kişneyen atlar kulvarlarındaki yerlerini alırken Justinien ve Mavi tribünlerinde oturanlar, Yeşillerin, imparatoru ve çok sevdiği Mavileri, yarışları kendi kendilerine seyretmesi için tek sıra halinde çıkış kapılarına yöneldiğini ve tribünleri boşalttığını gördüler.

Aynı günün akşamı Vali Eudaemon, daha önceden tutuklanmış ve valiliğin zindanında yatmakta olan, dördü yeşil, üçü mavi 7 kişinin idam edilmesi emrini verdi. Kuşkusuz bu kadar radikal bir kararın Justinien'in onayı olmadan alınmasına olanak yoktu. 7 mahkum hücrelerinden alındı ve Blakhernai semtindeki Aziz Conon Manastırı yanındaki bir meydana götürüldü. Mahkumlar ibret olsun diye halk önünde idam edilecekti. İdam haberini alan ve bu sahneyi izlemek isteyen meraklılar, Blakhernai semtinin villalarından kocalarıyla birlikte gelen kibar hanımefendiler, işsiz güçsüz takımı, şehir merkezinden binlerce kişi önceden meydanda toplanmıştı.

İlk suçlunun başı düz bir taşın üzerine yerleştirildi. Kalabalığın dehşetle açılmış gözleri önünde celladın baltası dört kez kalktı ve indi. Gövdeden ayrılan başlar bir çuvalın içine atıldı. Eudaemon, ibret gösterisini renklendirmek için, mahkumlardan dördünün başının vurulmasını, üçünün de ipe çekilmesini emretmişti. Kalan 3 mahkum aynı meydanda kurulan darağacına götürüldü.

İlmekler mahkumların boyunlarına geçirildi. Bu pisliklerin önceki gün çarşıda çıkardıkları yangında ölen insanların çığlıkları kulaklarından gitmeyen Eudaemon'un işaretleriyle ipler çekildi ve 3 mahkum boşluğa adım attı. Ürperen kadınlar çığlık attı. Ancak üç mahkumun ağırlığını taşıyamayan darağacı çatırtıyla devrilince bunu ikinci bir çığlık daha izledi. Ahşap platformun üstüne bavu gibi düşen adamlar hırıltılı sesler çıkarırken kalabalıktan büyük bir gürültü koptu. Mahkumlardan birinin boynu kırılmış ve ölmüştü ama diğer ikisi yaşıyordu. Sahneyi izleyen Aziz Conon kilisesi rahiplerinden biri, "bu Tanrının bir mucizesi" diye bağırıldı. Bunu kalabalıktan gelen "bırakın onları" bağırışları izledi. Görevli askerler darağacına doğru ilerlemeye başlayan kalabalığı kalkanları ve mızraklarıyla geri ittiler.

İnleyerek soluk almaya çalışan zavallılar askerler tarafından aceleyle yerden kaldırıldı, ilmekler yeniden boyunlarına geçirildi. Rahiplerin tavırlarından etkilenen ve homurdanmaya başlayan halktan ürken Eudaemon bu işi bir an önce bitirmek istiyordu. İplerin hemen çekilmesini istedi. Sahneyi izleyen halkın ve rahiplerin "Tanrının mucizesi" diye adlandıracağı şey yine oldu ve bu kez ipler koptu. Askerler, "bırakın onları" diye öfkeyle bağırışmaya başlayan kalabalığın gürültüsü eşliğinde zavallıları yerden kaldırmaya çalışır, Eudaemon ötedeki marangoza "senin yaptığın darağacının" diye başlayan okkalı bir küfür savururken, St. Conon manastırından fırlayan rahipler, "Tanrı bu iki masumun ölmesini istemiyor" diye bağırarak ileri atıldı. Rahiplerden cesaret alan kalabalık, kılıç ve kalkanlarını çekmiş olan az sayıdaki askeri neredeyse ezerek geçti ve adamları askerlerin elinden çekip aldı.

Rahipler kalabalığın yardımıyla, biri Mavi, biri Yeşil olan iki mahkumu bir sandala bindirerek Haliç'in karşı yakasındaki St. Lawrence kilisesine götürmek için küreklere asıldılar. Gururu kırılmış gibi hisseden Eudaemon, bir yandan, mahkumları rahiplerin elinden alamayan askerlerine bağırıp çağırıyor, bir yandan da üzerine yağın taşlardan kendini korumaya çalışıyordu. Geri çekildi. Mahkumları asamamasından daha kötü olan bir şey vardı. Hep birlikte karşı koyunca askerlerin kendilerine bir şey yapmadığını ve durum karşısında aciz kaldığını gören kalabalığın, kazandığı özgüvenle korku duvarını aştığını görmüştü. Sandal, Khrysokeras'ın koyu mavi renkli sularının üzerinde St. Lawrence kilisesine doğru uzaklaşırken kıyıdaki halk kendilerine tezahürat yapıyordu. Eudaemon'un, azar işitmek pahasına gidip durumu imparatora bildirmekten başka çaresi yoktu.

Haber şehre büyük bir hızla yayıldı. 2 gün sonra, yarışların başlamasından yarım saat önce Justinien kathizmadaki yerini aldığı anda karşısında alışıkm olmadığı ve hiç beklemediği bir kalabalık buldu. Yeşiller ve Maviler hep bir ağızdan, St. Lawrence kilisesine sığınmış olan iki tutuklunun bağışlanmasını, rüşvet yiyerek adaleti parayla satan Tribonian adındaki ahlaksızın ve "Kuduz köpek Kapadokyalı"nın görevden alınmasını ve onun marifeti olduğu belli olan yeni vergi yasasının iptal edilmesini istiyordu.

Bu "halk denilen sürü" de çok şey istiyordu. Justinyen orali olmadı. Başlarına mavi ve yeşil renkli kurdeleler bağlanmış olan birinci sınıf atların çektiği arabalar ve sürücüleri başlama noktasındaki yerlerini aldılar. Ne var ki çok az kişi hangi atın kazanacağını konuşuyordu. Huzursuz atlar kişnedi ve yarışlar başladı. Birinci yarış bitti ve yarış biter bitmez sloganlar daha yüksek sesle haykırılmaya başlandı. Kathizmadan ses çıkmıyordu. İkinci, üçüncü ve dördüncü yarış bitti. Kimsenin yarışlarla ilgilenmediği yoktu.

Atlar yirmi ikinci yarış için ok gibi fırladılar. Tam o anda yeşil tribünlerden yepyeni bir slogan atılmaya başlandı. "Yaşasın insansever Maviler ve Yeşiller!"

Kathizmadakiler şaşkınlıkla yeşil tribünlere baktılar. Ancak bu bakış uzun sürmedi. Saniyeler sonrasında Mavi tribünlerde oturan onbinlerce kişi de ayağa kalkarak yeşillerin sloganına katılınca bu kez kathizmadakilerin şaşkın bakışları mavi tribünlere yöneldi. Hiç beklemedikleri bir şeydi bu. İlk kez böyle bir manzarayla karşılaşılıyorlardı. Justinyen imparator olduğunu, şaşkınlığını ve hatta korkusunu kimseye belli etmemesi gerektiğini bir an için unutup ayağa kalktı ve mavi tribünlere baktı. Kimse yarış arabalarına bakmıyordu. Yıllardır koruyup gözettiği Maviler de ayağa kalkmış, tıpkı Yeşiller gibi yumruklarını kathizmaya doğru sallayarak Yeşillerin sloganını atıyordu.

Hemen arkasından, ilk önce kimin başlattığı anlaşılmayan tek sözcüklü bir slogan duyuldu. Bu yeni, kısa ve tek sözcüklü, ama bir isyanın başladığını haber veren ve şehir surlarının dışından bile duyulan kulakları sağır edici sloganın bütün hipodromu sarması uzun sürmedi. Onbinler hep bir ağızdan kathizmaya doğru yumruklarını sallayarak "Nika...Nika...Nika" diye haykırıyordu.(Nika:Zafer!)

At kuyruklu saçları, sarkık bıyıkları, Hunlar gibi traşlı alınları ve bol tuniklerinin altından bile belli olan iri pazularıyla bir grup Mavi partizanın öncülük ettiği kalabalık, hipodromdan çıkarak Mese Caddesine aktı. Önce, bodrum katında bir cezaevinin bulunduğu valilik binası Praetoriuma yöneldiler. Olacaklardan korkan Eudaemon çoktan saraya kaçmıştı. Bir süre bina dışında sloganlar atarak idam edilemeyen iki mahkumun serbest bırakılması isteklerine içeriden yanıt gelmeyince kapıları kırarak içeri girdiler. İçeride birbirlerine sokulmuş ve korkuyla onlara bakan tutukluları serbest bıraktılar. Zindancılar ve valilik çalışanları ise pek şanslı değildi. Hepsinin boğazı kesildi.

Yeniden hep birlikte Mese'ye aktılar. Her geçen dakika kalabalık çığ gibi büyüdü. Sarayın ve güvenlik güçlerinin kendilerinin karşısında çok zayıf kaldığını anlamışlardı. Bütün şehri ele geçirebileceklerini, Justinyen'i devirip istedikleri kişiyi tahta oturtabileceklerini hissediyorlardı. Normalde hipodroma hiç gitmeyen ve bu tür gösterilere hiç katılmayan kadınların da isyancıların arasına katılması önce yadırgandıysa

da bir kaç saat sonra, manzaradan cesaret alan diğer kadınların da isyana katıldığını gören muhbirler saraya, ayaklanmanın artık basit bir Mavi,Yeşil gösterisi olmaktan çıktığını bildirdiler.

Meseden Augusteion Forumuna(Ayasofya Meydanı) geldiler. Önlerinde Ayasofya, sağ taraflarında da senato binası ve büyük saray vardı. Her ikisini de ateşe verdiler. Ayasofya'dan Aya İrini'ye sıçrayan alevler, her ikisinin arasındaki Samson hastanesini de tutuşturdu. Daha sonra Mese CAddeesindeki dükkanları ateşe verdiler. Şehir yanıyor, hipodromun altındaki ahırlarda, ateşin ve dumanın kokusunu almış olan atlar huysuzlanıyor, kişniyor,iplerini kopararak dışarı çıkmaya çalışıyordu.

Ertesi gün Justinyen'in, isyan eden halkın dikkatini yeniden yarışlara çekebilmek için verdiği yarışların devam etmesi emri işe yaramadı. 24 saat içinde politize olmuşlardı. Artık, idam edilemeyen o iki kişinin serbest bırakılıp bırakılmayacağı ile değil, Vali Eudaemon'un, boğazına kadar yolsuzluğa bulaşmış hazine yöneticisi Tribonian'ın, özellikle de praetorian prefekt Kapadokyalı John'un ayağını kaydırmakla ilgileniyorlardı. Latinceyi hemen hiç bilmeyen, Yunancayı ise kaba Kapadokya aksanıyla konuşan, ancak sosyal harcamaları sürekli kısıp halkın ümüğünü sıkarak vergi tahsil etme konusundaki yetenekleri nedeniyle Justinyen'in kendisinden pek hoşnut olduğu bu "Kapadokya ayısı", sadece dar gelirliilerin değil, olağanüstü yüksek faizlerle borç para vererek elde ettikleri yüksek kazançlarının neredeyse yarısına el koymaya başladığı için, eski güzel günlerini hasretle yadeden aristokrat soyluların ve çok sayıda senatörün de nefretini kazanmıştı. En başta da, sahip olduğu geniş topraklarda kurduğu özel birlikleri kullanarak mülklerini ve topraklarını yasalara aykırı bir şekilde genişlettiği duyulan ve bunun için bir araştırma komisyonu kurulacağını haber alan Senatör Origenes'in.

Arkasında güçlü isimlerin bulunduğu ayaklanmayla baş edemeyeceğini düşünen Jüstinien sonunda, İsyancıların taleplerini kabul ederek Eudemon'u, Kapadokyalı'yı ve Tribonian'ı görevden aldığını bildirmesi için libellarius'u hipodroma göndermeye karar verdiyse de Justinyen'in bu hamlesi, ayaklananların, istedikleri her şeyi elde edebileceklerini anlamasını kolaylaştırmanın dışında bir işe yaramadı. İstemedikleri yöneticileri görevden aldırılmayı başarabilecek kadar güçlüyseler, istemedikleri imparatoru neden değiştiremesinlerdi? Hedef büyüttüler.

Perşembe günü Justinyen şansını denemek istedi ve ayaklanmayı bastırmak için ilk kez zora başvurdu. Çok sevdiği bir komutan olmasına karşın Pers cephesindeki son performansını beğenmediği ve Konstantinopol'e çağırdığı Belisarius, az da olsa sönmüş olan yıldızının yeniden parlaması için Justinyenin kendisine tanıdığı bu fırsatı, hiç kuşkusuz, en iyi şekilde değerlendirmek istiyordu. Belisarius, sarı, uzun, örgülü saçları soğuk kuzey rüzgarında havalanan Gotlariyla birlikte, Augustion forumuna açılan

sokaklardan birinden saldırıya geçti. İsyancılar önce gerilediler ve Belisarius, kuvvetleriyle birlikte sokağın içinde ilerlemeye başladı. Karşıdaki isyancıların arasında, basbayağı askeri eğitim gördüğü anlaşılan ve büyük toprak sahibi aristokratların, kendileri için kurdurduğu özel ordu birliklerinden askerlerin de olduğu Belisarius'un dikkatinden kaçmadı.

Ne var ki ilerlemelerinin, kendilerine daha pahalıya mal olacağını kısa sürede anladılar. Onlar ilerledikçe, sadece karşılarındaki isyancıardan değil, dar sokağın iki yanındaki evlerden, evlerin pencere ve çatılarından üstlerine yağmur gibi taş, kiremit ve kaynar su yağmaya başladı. Dar sokaklarda avantajın isyancıardan yana olduğu açıldı. Sadece meydan muharebelerine alışmış olan Belisarius, saatler süren kanlı bir çarpışmadan sonra geri çekilmek zorunda kaldı.

Ertesi gün, yani Pazar günü, Justinyen hipodroma gitmeye, başındaki tacı çıkarmaya ve elinde sadece kutsal kitapla halkın karşısına çıkmaya karar verdi. Çıktı da. İmparatorun geldiği haberi bir dakika içinde bütün hipodroma dalga dalga yayıldı ve uğultu yavaş yavaş kesildi. Herkes kathizmaya, ona bakıyordu Justinyen, önce gökyüzüne, sonra da hipodromu dolduran onbinlerce kişiye yeniden baktıktan sonra konuşmasına başladı

"Sevgili Romalılar. Çok zor günler geçirdik...ve üzüntülüüz...Üzüntülüüz çünkü kayıplarımız için yüreğimiz yanıyor. Başlangıçtaki taleplerinizi dikkate almadığım için hata ettiğimi kabul ediyorum. Evet hatalıyım."

Durdu. Elindeki İncil'i yukarı kaldırdı ve "bütün taleplerinizi yerine getireceğime söz veriyorum. Ayaklanmayı başlatanlar, çatışmalara ve kundaklama eylemlerine katılanlar, kısacası herkes için af çıkaracağıma şu elimdeki kutsal kitap adına yemin ediyorum.

Hadım Narses'in, belli aralıklarla halkın arasına yerleştirdiği ajanların yönlendirmesiyle çok az sayıda kişi bu sözleri alkışlayıp sevinç çığlıkları attıysa da hipodromu dolduran kalabalığın neredeyse tümü ürkütücü bir sessizlikle Justinyen'e bakmaya devam etti. Gergin bir sessizlik vardı. Kiralık alkışçıların sahte tezahüratları da bitmişti. Sinirleri geren sessizlik bir kaç saniye daha sürdü. Kathizmaya yakın bir yerlerden böğürürcesine söylenen bir söz işitildi:

"Yalancı!" Sonra başka bir yönden başka bir ses daha: "Alçak yalancı!"

Küfürler, protestoar ve öfkeli bağırışlar bütün hipodroma yayılınca, Narses'in önceden kiraladığı alkışçılar kalabalığa karışarak olay yerinden sıvıştı. Justinyen kaybetmişti. Uğultu ve küfürlerin altında daha fazla ezilmemek için hızla kathizmanın çıkış kapısına yöneldi.

Mevcut rejimden rahatsız olan ve isyancıları yönlendiren senatörler için Hypatius, vasat birisi olmasına karşın, belki de tam da bu nedenle, ideal

bir imparator adayıydı. Hypatius Anastasius'un yeğeni idi. Bir komutan olarak kazandığı hiçbir önemli zaferi yoktu. Ama görgülü, eğitilmiş biriydi. Hypatius'un evine gittiler. Kapı çaldığında Hypatius korktuğu şeyin başına geldiğini anladı. Onu evden dışarı çıkardılar. Hypatius gitmek istemiyor, tahtta gözü olmadığını söylüyor, kendisini bırakmaları için yalvarıyordu. Karısı Maria feryat ederek "gitme Hypatius, kendi ölümüne gidiyorsun" diye yalvardıysa da kalabalık ne Hypatius'u ne de karısını dinlemeden onu Forum Konstantin'e götürdü. Orada başına altın bir zincir taktılar.

Bu arada Justinyen'i devirmek isteyen senatörler de senato binasında, sadece kendilerinin katıldığı bir toplantı yaparak bundan sonra ne yapılması gerektiğini tartışıyorlardı. Muhafif senatörlerin başını çeken Origenes, acele edilmemesi ve beklenmesi gerektiğini söyledi. Justinyen'in kaçması için ona fırsat vermek varken ne diye saraya saldırıp, binlerce kişinin ölümüyle ve belki de kendilerinin yenilgiyle sonuçlanacak bir maceraya atılınsınlar ki?

Sarayda mahsur kalmış olan Justinyen'e, üst düzey yöneticiler, ortalık yatışana kadar şehirden ayrılıp Heraclia Pontika'ya gitmesini önerdiler. Aslında açıkça "kaç" diyorlardı. Kısa süren bir sessizlik oldu. Sonunda öneriyi Kabul eden Justinyen gemilerin akşama kadar hazırlanmasını istedi. Tam bu sırada hiç beklemedikleri bir şey oldu ve bir kadın, çöplükten gelip imparatoriçeliğe kadar yükselmeyi başarmış olan İmparatoriçe Theodora, bütün erkeklerin şaşkın bakışları arasında onlara, kaçarak, sürgünde, onursuz bir yaşam sürmektense erguvan renkli kefeni tercih edeceğini söyledi ve onları savaşmaya çağırdı.

İçerideki hava birdenbire değişti. Az sayıda adamla bir sürpriz saldırı yapmaya ve kumar oynamaya karar verdiler. Tek avantajları, korkunç büyüklükteki bu halk kitlesi karşısında sarayın askeri gücünün çok az olduğunu bilen hipodromdaki 80.000 kişinin, sarayın bir karşı saldırıya girişmeye cesaret edemeyeceğini varsayıyor olmasıydı.

Gerçekten de hipodromda tam bir şenlik havası vardı. İnsanlar içiyor, eğleniyor, dans ediyor, öbek öbek toplandıkları yerlerde yemek pişiriyor. Bazıları içkiden kafayı bulmuştu. Bir rahavet havası vardı. Justinyen'in korkup sindiğinden ve kaçacağından emindiler. Hem öyle olmasa, sürekli onların yanında olan ve liderlerine direktifler veren onca senator bir riski göze alıp kendilerini deşifre eder miydi?

Justinyen ve diğerleri saldırı planını hazırlamaya başladılar. Sarayı kathizmaya bağlayan uzun koridorun sonundaki bronz kapıyı tutmuş olan ve kazanacak ata oynayacaklarını şimdiden belli etmiş olan saray muhafızları onların geçmelerine izin vermeyeceği için o kapıyı kullanamazlardı. Hipodromun ana giriş kapısını isyancılar içeriden barikatla kapatmıştı. Kalkhe kapısı ise daha az sayıda muhafız tarafından korunuyordu ve Belisarius savaşarak oradan geçebilirdi.

Mundus'un herullerinin hipodroma nereden gireceği ise tartışma konusu oldu. Teodora onlara Nekra kapısını kullanmalarını önerdi. Nekra kapısı ölü gladyatörlerin, şimdilerde ise daha çok yarış sırasında yaşanan bir kaza anında atların ve arabaların altında kalarak can veren sürücülerin arenanın dışına çıkarıldığı kapıydı. Nekra kapısı normalde sadece çıkış için kullanılan bir kapıydı. Ama sadece normalde. Bu kapıdan yeraltındaki ahırlara, kafeslere, inlere de inilebiliyordu ve hipodromun hayvan sakinlerinin kaldığı bu bölümlerden hipodroma yani arenaya da çıkılabiliyordu. Gerçi oralar bir labirent gibiydi ve insan içinde kaybolurdu. Ama bir ayı bakıcısının kızı olan Teodora bu labirenti çocukluğundan iyi tanıyordu. Teodora'nın, gençlik dönemlerinden tanıdığı ve şimdi saraya aldirarak hizmetinde çalıştırdığı bazı hizmetliler de. O halde tersten düşünmek gerekirse, Mundus'un askerlerinin yapacağı ilk şey hayvanların kaldığı bölüme inmek, oradan Nekra kapısına, oradan da arenaya çıkmaktı.

Hadım Narses, bir yerlerden yırtık pırtık ve bir giysi buldu. Alımlı giysilerini çıkardı. Tabii "şirin ayakkabılarını da". Eski giysileri giydi. Neredeyse bir dilenciye benziyordu şimdi. İçi altın ve mücevherlerle dolu bir çantayla saraydan gizlice çıktı. Augusteion forumunda kimse yoktu. Kimsenin şüphesini çekmeden, halktan biri gibi hipodroma girmeyi başardı. Mavilerin yoğun olduğu tarafa doğru yürüdü. Mavilerin lideri Leonidas'ı bulmakta fazla zorluk çekmedi. Onu bir köşeye çekerek konuşmaya başladı. Ona Hypatius'un Yeşilleri desteklediğini, büyük bir felaketin başlamak üzere olduğunu ve adamlarını derhal hipodromdan çıkarmasını söyledi. Çantasını açıp içindekileri gösterdikten sonra çantayı ona verdi. "Acele et" dedi. Leonidas'ın, çantanın içindeki, neredeyse hazine büyüklüğündeki altınlardan etkilendiğini görebiliyordu. "Bana bırak" dedi Leonidas. "15 dakika içinde bu işi halledeceğim". Leonidas çantayı kapıldığı gibi diğer Mavi liderlerin yanına giderken Narses hızla çıkış kapısına yöneldi.

Mundus ve yüzleri korkutucu renklerle boyalı herulleri, hayvanların kapalı tutulduğu bölüme sorunsuzca indiler. Yanlarında getirdikleri ve tıpkı Teodora gibi çocukluğunda, falcıların, bahiscilerin, yemek satıcılarının, erkek fahişelerin, her türlü ıpsız sapsızın cirit attığı bu yeraltı dünyasında, hipodromun karnında, epey zaman geçirmiş olan bir hizmetçi onlara Nekra kapısına çıkan yolu gösterdikten sonra geri dönerek adeta kaçar gibi oradan uzaklaştı. Heruller hizmetçinin gösterdiği yolu izleyerek Nekra kapısına vardılar. Kapı açıldı. Mundus derin bir nefes aldı ve arenaya çıktı. Korkutucu görümlü heruller de onun arkasından homurdanarak, ikişerli, üçerli gruplar halinde arenaya çıktı.

Mundus saldırı emri vermeden önce bütün adamlarının tünelden çıkmasını bekledi. Başlarında hayvan postları, yüzleri çeşitli renklerle boyalı, kılıçlı kalkanlı bu grubu gören kadınlı erkekli kalabalık neşe içinde bağırılmaya

ve onları alkışlamaya başladı. Bu adamlar gösterilerine ne kadar güzel hazırlanmışlardı böyle! Besbelli ki vahşi kuzeyli dansları yapacaklardı. Önde konumlanmış heruller, arenaya çıkmaya devam eden arkadaşlarına yer açmak için kalkanlarına vurarak ve vahşi sesler çıkararak ilerlemeye başladı. Sarhoş kalabalık, sayıları her saniye artan bu "göstericilerin" ilerleyebilmesi için iki yana çekilerek yolu açtı.

Etraflarındaki sarhoş ve yarı sarhoş kalabalığın, bunun gösteri olmadığını anlaması, Heruller önlerine gelenin kafasını uçurmaya, bağırsaklarını deşmeye başlayana kadar sürdü. Baltalar kafataslarını paramparça eder, göğüslerden kan fışkırır, kelleler uçarken sonunda ölüm, kendi haberini kendisinden önce hipodromun diğer tarafındakilere ulaştırdı. Gürültünün şekli değişti ve dansların, şarkıların sloganların yerini binler halinde atılan çığlıklar aldı. Korkunç panik, kalabalığın, kendilerine saldıran gücün hangi büyüklükte olduğunu sorgulamasına izin vermedi.

Aynı dakikalarda Augusteion forumundan geçip az sayıda isyancı militanın koruduğu kapıdan, nöbetçileri kolayca saf dışı ederek içeri girmeyi başaran Belisarius'un Gotları ise, zırhlı ve eğitilmiş düşmanlarla yaptıkları onca savaştan sonra karşılarında, zırhsız, çoğu silahsız ve savaş nedir bilmeyen kalabalığı görünce bu işin kendileri için bir çocuk oyuncağı olduğunu anladılar.

Ölüm büyük bir hızla iki taraftan ortaya doğru ilerlerken, canını kurtarmak için birbirlerini çiğneyen insanlar sayesinde, bir süre sonra arenanın ortasına da ulaştı. Kapıların hemen hepsi kapalıydı. Yine de Nekra kapısını kullanmayı akıl eden ya da kargaşadan yararlanıp ana giriş kapısından kaçmayı başaranlar oldu. Saatler sonra hipodromun içi kan denizine döndü. Gotların ve herullerinin saçlarından, kulaklarından, kollarından kan damlıyordu. Kaçabilenler kaçtı, kaçamayanlar öldü. İsyancılar kaybetmişti.

İsyancıların kaybettiğini anlayan saray muhafızları hemen kathizmaya zıpladılar ve Hypatius'la Pompeius'u yakalayıp sürükleyerek Justinyen'in önüne götürdüler. Öyle ya, artık tercihlerini hangi taraftan yana yapmaları gerektiğini anlamışlardı.

Birkaç gün sonra Marmara denizinin suları, Hypatius'un ve kardeşi Pompeius'un başsız vücutlarını da, onbinlerce isyancının cansız bedenleriyle birlikte yuttu. Konstantinopolis'in egemenleri, kentin kendi tarihinde gördüğü en büyük ayaklanmayı, ayaklanmacıların öndersizliği, yönsüzlüğü ve içerden ihanet sayesinde, otuzbin kişiyi katlederek bastırmayı başarmışlardı.

1920-1930 arasında Ankara - 3

Akın Atauz

Cumhuriyetin ilk on yılında Ankara'da yapılan fiziksel çevre ve mekân kurgusunun, daha çok devlet bürokrasisinin etkin bir çalışma düzeni içinde çalışabileceği bir çevreyi oluşturmak, burada düzenli, modern ve etkin bir çalışma sistemi geliştirmek arayışını yansıttığı anlaşılmaktadır. Bunu destekleyen ikinci düşünce, Ankara'nın modern olarak kuruluşunda öncelik alan ikinci tür yapı grubunun, bazıları özel ticarete konu olabilecek ekonomik ve mali kurumlar (bankalar) olduğudur.

Politik-ekonomik-diplomatik nedenlerle Ankara'ya gelecek misafirleri, yabancı ziyaretçileri ve henüz yerleşik olmayan Cumhuriyetin kurucularını, kamu kesiminin vermek istediği izlenime uygun bir biçimde ağırlayabilmek için gerekli yapıların (oteller ve lojmanlar) gerçekleştirilmesine tanınan öncelik de bu amaçla ilişkilendirilebilir.

Üçüncü grup bina türü konutlardır. Bu tür, yeni cumhuriyetin kendi çalışanlarının uygun barınma koşullarının sağlanması bakımından önemsenmiştir; ancak konut sorunu, kamu yönetimi yapıları veya mali-ekonomik yapılar kadar düzenli ve sistematik bir biçimde ele alınmamıştır. Bu nedenle, plan uygulanmasında konutlar (ve toprak/emlak ticaretinden/ticaretiyle sağlanacak rant) Ankara'da her zaman, kritik önemde olmuştur. Konut ile ilgili diğer bir belirsizlik, konut gereksinimindeki sınıfsallığının nasıl ele alınacağı ile ve modernleşme çabalarının konut sektörüyle nasıl ilişkilendirileceğiyle ilgilidir.

Modernleşme düşüncesi aynı zamanda, kadın ve aile/ev anlayışıyla, konutun toplumsal iş bölümüyle ve kentsel yaşam kurgusunun toplumsal cinsiyetle nasıl ilişkilendirileceği yeğlemelerini de içermektedir.

Konut sorununun ele alınması, modernitenin özenerek öne çıkardığı "planlama" uygulamalarını güçleştirecek olsa da özel küçük üstleniciler eliyle, genellikle orta sınıflar ve kamu çalışanları için ve ev içindeki "özel alanla" ilgili bütün sorumlulukları üstlenmesi beklenen kadının, asıl mekânı olarak düşünülmüştür. Bu nedenle, hem Jansen'in öngördüğü "amele evleri" hiçbir zaman gerçekleşmemiş ve özel mülkiyet konusu olan konutlar kentsel rant bakımından en çok önemsenen araçlar haline gelmiş hem de orta sınıf kadın için eril modernitenin mekânı olarak tanımlanan, bahçeli evler/küçük apartman daireleri biçiminde geliştirilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında pek çok ülkenin üzerinde çalışmakta olduğu, toplu ve maliyeti düşürülmüş yüksek yoğunluklu konut projeleri, Ankara'da tartışma konusu olamamıştır.

Ayrıca Ankara'da, demokratik bir biçimde, bir araya gelme ve topluca bir tartışmayı yapabilme ve birlikte karar oluşturabilme mekânları olarak, önce birinci meclisi (1920), sonra ikinci meclisi (1924)¹ ve daha sonra da, Halkevi'ni (1930) görmekteyiz.

Kentte yaşayan insanlar (siviller, bürokratlar, politikacılar, askerler ve her şeyden önemlisi kadınlar) ulusal veya bölgesel-kentsel politikalar

geliştirilirken, mecliste tartışılan konuları, devrim yasalarını, ya da devrimin nasıl bir niteliğe sahip olmasıyla ilgili konuları, tartışmak için fırsat bulamamıştır.

Bu konular belki ancak, devrimci grubun kapalı iç mekânlarda lobilerde, az sayıda (seçkin ve eril) katılımın söz konusu olduğu ortamlarda, belki biraz ve kısmen de evlerde, kahvelerde konuşulmuş ve biçimlenmiş, oldukça keskinleşmiş bir formatta meclise gelmiş ve mecliste de geniş ve kapsamlı bir biçimde tartışmadan, kabul edilmiş ve yasaya dönüşmüştür.

Bu nedenle Ankara'nın fiziki çevresinin oluşumunda en az rastlanan ya da hiç rastlanmayan mekân, toplumun tartışmalar yapabileceği toplantı ve konferans, müzakere salonlarıdır. Bu tür işleve de sahip olabilecek tartışma mekânları, daha sonra, sanat sahneleri olarak, devlet tarafından düşünülmüş, düzenlenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Ama sivil toplumun tartışmalarının yapılabileceği (çok amaçlı da olsa) kapalı veya açık mekânların yapımına pek rastlanmaz. Çizelge, oldukça devletçi, eril ve devrimci, planlanmış ve otoriter modern Ankara'nın bu dönemdeki oluşumunu somutlaştırmaktadır.

¹ Bu bina kendi içinde birden çok toplantı salonu içermekle birlikte, kulis faaliyetleri için, daha çok karşısındaki Ankara Palas Otel'i'nin lobileri kullanılmıştır (1928); dolayısıyla otel lobilerini de, politik tartışma mekânlarının bir uzantısı veya bir türü olarak değerlendirmek, söz konusu olabilir.

1920-1930 arasında Ankara kentsel mekânın oluşumu ve yeni yapılar

Kamu yönetimi, yönetim bürokrasisi için gerekli yapılar

YAPININ TÜRÜ	YAPININ ADI	YAPININ MİMARİ	YAPIM YILI
MECLİS	İkinci Büyük Millet Meclisi Binası	Vedat Tek	1924
BAKANLIK YAPILARI	Maliye Vekaleti Binası	Yahya Ahmet	1925
	Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaleti	Theodor Jost	1926-27
	Hariciye Vekaleti	Arif Hikmet Koyunoğlu	1927
	Milli Müdafaa Vekaleti	Clemens Holzmeister	1927
GÜVENLİK YAPILARI	Adliye Sarayı	Tahsin Bey	1925-26
TEKEL YAPILARI	İnhisarlar Başmüdürlük	Giulio Mongeri	1928
DİĞER KAMU YÖNETİM YAPILARI	Divanı Muhasebat Binası	Ernst Egli	1930
	Erkanı Harbiye Reisliği Dairesi	Clemens Holzmeister	1929-30
İLETİŞİM ve ULAŞIMLA İLGİLİ YAPILAR	Gazi Çiftliği İstasyon Binası	Ahmet Burhanettin Tamcı	1926
SAĞLIK YAPILARI	Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü	Theodor Jost ve Robert Örley	1927-32
OKULLAR	Gazi ve Latife Okulları	Mukbil Kemal Taş	1924-26
	Musiki Muallim Mektebi	Ernst Egli	1927-29
	Ticaret Lisesi	Ernst Egli	1928-30
	Yüksek Ziraat ve Baytar Enstitüsü	Ernst Egli	1928
	İsmet Paşa Kız Enstitüsü	Ernst Egli	1930
EĞİTİM ve KÜLTÜRLE İLGİLİ DİĞER YAPILAR	Etnografya Müzesi	Arif Hikmet Koyunoğlu	1925-27
	Gazi Eğitim Enstitüsü (AC 2019, 39)	Vedat Tek	1927-30
HALKEVLERİ	Halkevi Binası	Arif Hikmet Koyunoğlu	1927-30

Kamu ve özel ekonomik amaçlı hizmet binaları

YAPININ TÜRÜ	YAPININ ADI	YAPININ MİMARİ	YAPIM YILI
BANKALAR	Ziraat Bankası Merkez İdaresi	Giulio Mongeri	1926-29
	Ziraat Bankası Merkez İdaresi	Giulio Mongeri	1926-29
	Osmanlı Bankası Ankara Şubesi	Giulio Mongeri	1926
	Türkiye İş Bankası İdare Merkezi	Giulio Mongeri	1929
BORSA ve İŞHANLARI	Hatay Apartmanı		1920'ler
OTELLER	Ankara Vakıf Otel	Kemalettin Bey	1924-28
	Büyük Otel		1920'ler
	Orduevi	Clemens Holzmeister	1929-33

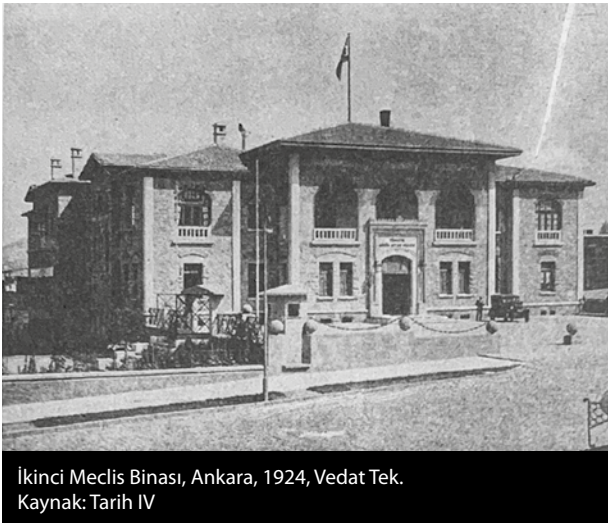
Konut yapıları

YAPININ TÜRÜ	YAPININ ADI	YAPININ MİMARİ	YAPIM YILI	
KONUT YAPILARI 1.a. Özel Sektör (ya da ev ihtiyacı içindekiler) Eliyle Yapılan TEK Konutlar (Eski kent/Ulus çevresi)	İsmet Paşa Mahallesindeki (İPM) evler sayı bilinmiyor. 1925'te Lörcher planının ısmarlanmasıyla Yenişehir'e (YŞ) kaydı için, İMP önemini yitiriyor, inşaat azalıyor. Burası Yenişehir'e göre daha yoğun bir yerleşim tipi gösterir (YŞ bahçeli ev tipi). İPM'deki evler, bitişik nizam, sıra ev, I. Ulusal Mimarlık akımının özellikleri, yapım kültüründe çeşitlilik, Ankara'nın o günlerini resmeden kozmopolit renklilik ve belirsizlik... "Baraka ev" ve "takma ev" tipi örnekler... (AC 2019, 135-139)			
	İşçiler ve küçük sanatla uğraşanlar tarafından 1500'e yakın izinsiz ev yapılmıştır. Bunlar dışında, Atıfbey, Altındağ, Yenidoğan, Bentderesi vb. gibi yerlerde tepelerin işgali... (İA 2001, 45)		1930 başına kadar	
	Anafartalar Caddesi ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na kadar olan bölüm, Hatay Sk., Çıkrıkçılar Sk., Acıçeşme Sk., Konya Sk., Işıklar Caddesi, vb. civarında, hepsinin de giriş katlarının caddeye bakan cephelerinde, işyerleri ve dükkan/ticarethane olan, çok sayıda apartman yapılmıştır. Bu apartmanların Anafartalar Cad. Hisar tarafında olanlarının çoğu 1927 öncesinde yapılmıştır (Güven Dinçer 2014, 44-49)			
	Eski şehir ve kale önü için tasarlanan 11 bağımsız ev (AC 2019, 171-173)	Mimar Kemalettin gözetiminde	1924-29 arası	
	İkiz planlı ya da küçük apartman türündeki konutlar (AC 2019, 135-139)	Mimar Kemalettin gözetiminde	1924-29 arası	
	İçöz Apartmanı. Her katında bir daire bulunuyor, 4 katlı. (Nuray Bayraktar ed. 2014)	Halim Bey	1930	
	Milli Müdafaa Caddesi'nde Ev		1920'ler	
KONUT YAPILARI 1.b. Özel Sektör Eliyle Yapılan TEK Konutlar (Yenişehir)	Gazi Mustafa Kemal Bulvarında Ev		1920'ler	
	Sait Bektimur Evi	[Giulio Mongeri evine benzemektedir, (AC 2019, 171)'e göre Bektimur tipi]	1920'ler	
	Mal sahibi tarafından ısmarlanan 10-15 konut (AC 2019, 161)		1920'ler	
	1928'e kadar 78 yapı adasından 10'u bütünüyle, 26'sı kısmen gelişmiştir (AC 2019, 99)			
	(Cebeci)	Plansız mahalleler üredi (İA 2001, 42)		1927
KONUT YAPILARI 2. Kooperatif (Memurin Kooperatif Şirketi) Eliyle Yapılan TİP Konutlar (Şehremanetine teslim edilen 45 konut tipi içinden, Ali Cengizkan tarafından kodlanan 22 tip adına göre) (Yenişehir)		Evkaf mimarları, yerli mimarlar, yabancı mimarlar ve "katalog mimarisi" (AC 2019, 161)		
	Memurin	21 adet inşa edildi (Mithatpaşa Caddesi)	Müteahhit: A. H. Koyunoğlu	1926
	İkizler - Memurin	20 adet (Mithatpaşa Caddesi-Fidanlık arası)		
	Merkez	4 adet (Mithatpaşa Caddesi)		
	Mebusan	1 konut (Mithatpaşa Caddesi)		

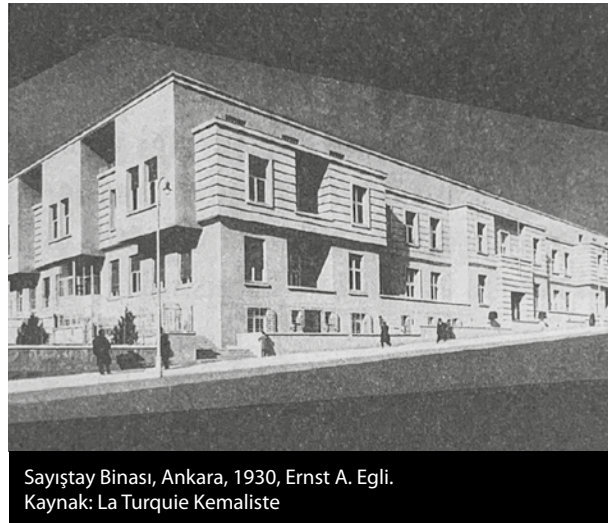

Konut yapıları

YAPININ TÜRÜ	YAPININ ADI	YAPININ MİMARİ	YAPIM YILI
Şahnişin	17 adet (Mithatpaşa Caddesi)	Evkaf mimarı	
Kanatlı	15 konut (Sakarya caddesi)		
Kuleli	12 adet (Mithatpaşa-Tuna Caddesi)		
Verendalı	4 adet (Ziya Gökalp Bulvarı)	Arif Hikmet Koyunoğlu (?)	
Zafer	12 adet (Zafer Parkı civarı)	Vedat Tek (?)	
Maarif	3 adet (Gazi Mustafa Kemal/ GMK)	Vedat Tek (?)	
Güven	13 adet (GMK-İzmir Caddesi)	Vedat Tek (?)	
Vakıf	7 adet (GMK-İzmir Caddesi)	Vedat Tek (?)	
Ulusal	6 adet (Mithatpaşa Caddesi)	Arif Hikmet Koyunoğlu (?)	
Menekşe	6 adet (Sümer Sk.)	Arif Hikmet Koyunoğlu (?)	
Mado	4 adet (Ziya Gökalp Bulvarı)		
Uybadin	4 adet (Gazi Mustafa Kemal)	Vedat Tek veya Arif Hikmet Koyunoğlu (?)	
Konak	5 adet (Gazi Mustafa Kemal)		
Köşk	8 adet (İzmir Cad.-Sümer Sk.)		
İsmet Paşa	4 adet (Mithatpaşa Caddesi)		
KONUT YAPILARI 3.Kamu Sektörü (devlet, Vakıf İdaresi, ÇEK, şehremaneti) Eliyle Yapılan Konutlar (Ulus ve Yenışehir)	Hamamönü Vakıf Evleri		1920'ler
	Vakıf Evleri (İst. Caddesi üzerinde 7 adet)	Kemalettin Bey-Arif Hikmet Koyunoğlu	1924
	Cumhurbaşkanlığı (ilk) Köşkü'nün restorasyonu (AC 2019, 39)	Vedat Tek	1924
	II Vakıf Apartmanı	Kemalettin Bey	1928-30
	Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı (Anafartalar)		1926
	Ziraat Bankası Lojmanları 2 adet (AC 2019, 170'te "yönetici" tipi olarak adlandırıyor) [YŞ]	Giulio Mongeri	1925-26
	Cumhurbaşkanlığı Köşkü	Clemens Holzmeister	1930-32
(Şehremaneti?)	Sağlık Bakanlığı arkasında 198 adet, tek katlı, 3-4 odalı memur evi (İA 2001, 41) [YŞ]		
(Şehremaneti?)	1926 yılında YŞ'de 170 ev, 1927'de 100 ev daha yapıldı (İA 2001, 42) [YŞ]		

İkinci Meclis Binası, Ankara, 1924, Vedat Tek.
Kaynak: Tarih IV

Sayıştay Binası, Ankara, 1930, Ernst A. Egli.
Kaynak: La Turquie Kemaliste

Sayıştay Binası, Ankara, 1930, Ernst A. Egli.

Kaynakça

- Aslanoğlu İnci (2001) Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Mimarlık Fakültesi Yayınları, kamu yapıları ve büyük programlı yapılar için: ss. 109-114 ve konut/sivil konut mimarisi (ruhsatsız gelişmeler için: ss. 302-304. (Tabloda yanında hangi kaynaktan elde edildiğine dair ek bir kaynak bilgi olmayan her açıklama, İnci Aslanoğlu adı belirtilen kaynağından alınmış, yanına not konulmamıştır; ancak, sayfa numarası belirtilerek, yukarıdaki sayfaların dışında çeşitli sayfalardan derlenen notlar, tablo içinde, İA kısaltmasıyla, sayfa numarası verilerek, belirtilmiştir).

- Atay Falih Rifki (1969), Çankaya Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul
- Bayraktar Nuray et.al. (2014), Sivil Mimari Bellek Ankara 1930-1980 Sergi Kataloğu, VEKAM, Ankara
- Birinci Ali Hz. (2009), Refik Halit Karay Ankara, İnkılap Kitapevi, İstanbul
- Cengizkan Ali - N. Müge Cengizkan (2019), Bir Şehir Kurmak Ankara 1923-1933, VEKAM, Ankara
- Cengizkan Ali (2004), Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı, Ankara Enstitüsü Vakfı-Arkadaş Yayıncılık, Ankara

- Dinçer Güven (2014), Anafartalar Caddesinin Öyküsü, İdealkent 11, ss. 36-60
- Emiroğlu K. Yüksel A. Türkoğlu Ö. Coşkun E. hzl. (1995), Ankara Vilayeti Salname-i Resmisi 1325 1907, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara
- Sancar Serpil (2012), Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar, İletişim Yayınevi, İstanbul
- Suavi A. Emiroğlu K. Türkoğlu Ö. Özsoy E. D. (2005), Küçük Asya'nın Bin Yüzü Ankara, Dost Kitapevi, Ankara
- Şimşir N. Bilal (2006), Ankara Ankara Bir Başkent'in Doğuşu, Bilgi Yayınevi, Ankara

Ankara'nın Apartmanlı Tarihi - 2

@ankaraapartmanlari

Ekim 1966'da Şikago, Tokyo ve Londra'dan sonra dördüncü Playboy Club'ın İstanbul'da açıldığına dair bir ilan.

Ankara Club Playboy Fotoğraf Servisi Kartoneği, Kovan Enstitü Arşivi / Yusuf Nadir

Salgının hemen öncesi olarak hatırlayacağımız günlerde, Kovan Enstitü çatısı altında bir grup araştırmacı olarak bir araya geldiğimizden beri planladığımız etkinliklerden bir diğeri için hazırlanırken bir yemekli toplantı öncesi elimize Club Playboy Ankara (Fotoğraf Servisi) yazılı bir kartonet geçti. İçinde ne bir fotoğraf, ne de Ankara'da olduğuna dair bir ibare vardı. Neyse ki yemeğin onur konuğu Ankara'nın ayaklı ansiklopedisi Turan Tanyer'di ki aklımızdaki birkaç soruyla birlikte bunu da sorma fırsatımız oldu. Evet, Ankara'da zamanından bir Playboy Club açılmıştı.

Peki Playboy Club neydi? 1960 yılında, isminden de anlaşılacağı gibi, Playboy dergisi ile ilintili olarak açılan bir kulüp zinciriydi. İlk Şikago'da açıldıktan sonra Londra ve Jamaika takip etmiş, hatta bunların ardından dördüncüsünün İstanbul'da açıldığı iddia edilmişti. Ekim 1966'da İstanbul'da açılan Playboy Club ilanında "Amerikadan hususi surette gelmiş olan şahane bunny'ler (tavşan kızlar) tarafından yapılan organizasyon, rüya gibi bir atmosfer, Avrupa ve Amerika'nın 1. Sınıf 3 saat süren non stop enternasyonel programlarını Playboy Club sayın İstanbullulara takdim etmekle şeref duyar" yazıyordu. İstanbul'da iki, Ankara'da bir Playboy Club açılmış, bunların tamamı uyanık girişimciler tarafından isim hakkı almaya gerek duymadan kullanılmıştı.

Ankara'nın çakma Playboy Club'ının yeri bugün Bilkent Tunus durağı olarak bilinen noktanın arkasında, şimdilerde bir "asfalt adası" olarak küresel değilse de kentsel ısınmaya katkısıyla anılan otoparkın bulunduğu yerde, yandan merdivenle girilen iki katlı müstakil bir evdeymiş.

Hıncal Uluç'un aktardığına göre Ankara'daki Playboy Club Özcan Baran'ın mekanıydı. Her gece üç canlı orkestranın çaldığı bir kulüp, yemek saatide Üstün Poyraz'ı Şerif Yüzbaşıoğlu Orkestrası, onu da Şanar Yurdatapan'ın Şanar ve Onlar'ı takip ediyordu.

Playboy Club ile ilgili en detaylı bilgiye 1970 yılında yolu Türkiye'ye ve Ankara'ya düşmüş, o zamanın müzisyeni sonradan avukat ve televizyon yapımcısı olan Kanadalı Stephen Stohn'un anılarında rastlıyoruz. "Whatever It Takes: Life Lessons from Degrassi and Elsewhere in the World of Music and Television" adlı kitabının bir bölümünü tamamen Ankara'daki Playboy Club'a ayırmış. Müzisyen arkadaşlarını bırakmak için buldukları Amerikan Üssünde konser verip, aradıklarını bulamayınca Ankara'da Club M'de sahne almaya başlarlar ve yolları bir süre sonra Mustafa Satır'la keşişir. Mustafa Satır, 1963-65 ve 1973-74 arası başbakan yardımcılığı yapmış olan o dönem CHP Adana Milletvekili olan Kemal Satır'ın oğlu olmasının yanı sıra herkesin hatırladığı haliyle Ankara gece hayatının önemli figürlerinden biridir. Dahası, Playboy Club'ın ortaklarından biri de odur. Beraber çalabileceklerini, Playboty Club da sahne alabileceklerini söyler. Stohn ve arkadaşları Playboy Club'da çalma fikrine sıcak bakar, para kazanmanın yanı sıra arada Nisan veya Mayıs güzelini görebilecekleri bir ortamda çalma şansını kaçırmak istemezler.

"Ankara'nın çakma Playboy Club'ının yeri bugün Bilkent Tunus durağı olarak bilinen noktanın arkasında, şimdilerde bir "asfalt adası" olarak küresel değilse de kentsel ısınmaya katkısıyla anılan otoparkın bulunduğu yerde, yandan merdivenle girilen iki katlı müstakil bir evdeymiş"

Playboy güzellerini görebilme umutları boşa çıksa da beklentileri boşuna değil elbette. Sadece üyelere özel bir anahtarla girilebilen gerçek Playboy Club'ların en önemli özelliği bütün servisin tavşan kızlar tarafından yapılmasıyken, arada sırada dergide kendine yer bulmuş güzellere de rastlamak mümkün olsa da Ankara'da durum epey farklıymış: garsonlardan güvenliğe tümüyle erkek çalışanların hizmet verdiği bir mekanmış.

Yine Stohn'un anılarına dönelim: Mustafa Satır ile provalara başlarlar ve Playboy Club'da Şanar ve Onlar'dan önce sahne almaya başlarlar, her gece sahneleri bitince mekandan ayrılmaktadırlar. Bir gece, Onlar'dan Cemil ve Nadir'in ısrarıyla geç saate kadar mekanda beklerler. Geceyarısı olunca sahneye dev bir uzay gemisi çıkmakta, bir kadın da uzay gemisinin üstüne çıkıp striptiz yapmaktadır.

Bir ara yolu Türkiye'ye düşmüş, anılarını kitaplaştırmış Stephen Stohn o zamanların Ankaralı Playboy'u Mustafa Satır ile kurdukları grupta Şanar ve Onlar'dan önce sahne alıyorlar, setleri bitince de kulüpten ayrılıyorlar. Bir gece Şanar ve Onlar'dan Cemil ve Nadir asıl şovun geceyarısı başladığını, beklemelerini söylüyor. Geceyarısı olduğunda kırmızı bir uzay gemisi maketi etrafında striptiz yapan bir kadın çıkıyor.

Ankara'daki Playboy Club'ın ömrünü bilmiyorum ama yurtdışındaki gerçek Playboy Club'lar 1991'de tümüyle kapanmış. 2012 yılında, AMC'nin Mad Men dizisinin başarısından alınan ilhamla yine 1960'larda geçecek bir diziyeye konu olsa da izlenme oranlarının düşüklüğü yüzünden ancak üç bölüm sürebilmiştir. 2018'de Manhattan'da tekrar açılrsa da yeni bir çağın kazanımlarının karşısında duramayarak başka bir zamana ait olduğunu inkar edemeden tekrar yok olmaktan başka bir çare bulamamıştır.

Stohn, Stephen (2018) Whatever It Takes: Life Lessons from Degrassi and Elsewhere in the World of Music and Television. Dundurn: Toronto.

Daldan Dala Başkent Ankara

Kültür, Sanat, Tarih, Kuş ve Doğasıyla

Necati Yalçın

Veresiye defteri, askıda fatura...
Simsıcak, birleştirici haberler geliyor.
Haber olarak çıkmadı, onu da Solfasol'dan duyuralım:
Büyükşehir Belediyesi, tespit edebildiği 50 sanatçıya nakdi yardım yaptı. Bu bayramın arifesinde...
Güzel haberler bunlar.
Başkent'e yakışan.
En azından soluk aldran.
Birkaç başlıkla dün ve bugün yapılanlara, yarın yapılabileceklerle bir bakış atalım...

Atatürk Bulvarı'nda Oğuz Ermumcu'nun Doğa'sı ve heykelden bir ayrıntı

Park, bulvar veya meydanlardaki sanat eserleri

Bir kavşağına reklam niyetine robot veya daha büyüğüyle değişen dev plastik dinazorlar...
Meclis kavşağına 4 kol saati, 4 girişine kapı, 4 köşesine sokak saatleri...
İlk satırdakiler kısa sürede gittiler...
4 kol saatinin önce saatleri gitti, kaidesi kaldı.
Bugünlerde kaide de gitti, dev bir anıt için hazırlanıyor. Kapılar ve saatler tartışılıyor. İlk günden beri...
Kol saatlerinin yerine, Meclis kavşağına dikilecek Aslan Başpınar'ın dev Atatürk Anıtı (27 Aralık Mustafa Kemal Ankara'da) hazır aslında. Coronaya takıldı. 27 Aralık veya 23 Nisan'ın 100. yıllarıydı, olmadı, 19 Mayıs'ta dikilmeliydi...
O halde, bir an önce dikilmeli, pandemi sonrası coşkuyla açılış yapılmalı. İlaç niyetine.
Çünkü Ankara'nın heykellerle imtihan dosyası kabarık. Kendini affettirmesi gerek!
Bu yazıda, üç başlık ve birer örnekle geçiştirelim!
Park... İlhan Koman'ın Seğmenler Parkı'ndaki bronz heykeli. Yok olmuştu! Mimarlar Odası'nın kampanyasıyla yenisi yapıldı. Yerine kondu.
Meydan... Rolf Westphal. Hergelen Meydanı'nda bir heykeli vardı. Bugün Meydan da heykel de yok!
En azından heykel uygun bir yerde sergilenmeli.
Bulvar... Oğuz Ermumcu, Muzaffer Ertoran ve Necdet Odtekin (3 isim buldum). Atatürk Bulvarı'nda Bayar İş Merkezi önündeydi. Doğa heykeli. Totem de deniliyordu. Sessizce kaldırıldı. Geri gelmeli. Yerine veya bir parka.
Ayrıca bir öneri; parklardaki heykellerin sayıları 10 kat artmalı!
"Burası ne de olsa başkent!" denmeli! Kültürün, sanatın da başkenti!

Kent Müzesi

Altındağ Belediyesi, Ulucanlar'da yapmayı planlıyordu. Eserler toplanmaya başlamıştı. Güzel bir iş çıkıyordu. Kaldı.
Büyükşehir yapmalı. Cengizkanlar'ın temelini bir sergiyle (Bir Şehir Kurmak: Ankara 1923-1933) atıverdikleri, yani 10 yılı hazır (!), bir kent müzesi bir an önce açılmalı.

Sakarya Yaya Bölgesi

İki örnekle!
TaşAnkara...
Jørgen Haugen Sørensen'in.
Son düzenlemelerle ileriye taşındı.
Tüp geçidin gölgesine. Eski yerinin dört yanı açıktı. Peyzaj açısından olmadı.
Sanat eseri-insan ilişkisi açısından, hafıza açısından olmadı. Çevresinde neler olmadı ki...
Yerine havuz yapıldı! Kamusal alan daraltıldı.
Bence gitmese iyiydi...

Barış Heykeli...

Burhan Alkar'ın.

Barış Heykeli bir dünya rekoru sahibi! İki kez kamyon çarptı! Yaya bölgesinde!

Çankaya Belediyesi, en son yerini 5 metre kadar öteye aldı. Bu kez iyi oldu! Kaidesi insanların oturabileceği, kamyonların da çarpamayacağı hale getirildi. Alkar'a müjdeyi verdim. Aynı gün heykeli görmeye gitti.

"Gittim. Bütün gün karşısında oturdum. Çok keyif aldım." dedi.

Buradan söz edince anmadan geçmek olmaz: Sakarya'daki Bankta Oturan Kadın, Çiçekçi Kız, Oturan Yorgun Amca, Ayakkabı Boyacısı, Dilenci ile Gar'daki Bavullu Adam.

Yoklar...

Büyükşehir Sanat Müzesi

Alkar, demişken...

Alkar gibi, Ankara'nın 90'ı görmüş, devirmiş sanatçıları var. 100'ü de devirmelerini diliyorum ama o kadar beklenmesin! Alkar gibi ilk aklıma gelenler;

Lütfü Günay,

Turan Erol,

Asım Yücesoy.

Büyükşehir Sanat Müzesi bir an önce açılın.

Birkaç güzel sanatlar öğrencisiyle birlikte bu güzel sanatçılarımız kırmızı kurdeleyi kessin.

Birer bölüm bu sanatçılara ayrılın.

Bir bölüm, güzel sanatlardan ilkokullara, öğrencilerin sergilerine ayrılın.

Kuzgun Acar...

O bölümler arasında Acar da eklensin.

Neden mi? Kızılay'daki yüksek yapının adı gökdeleni!

Çünkü o, Türkiye'nin ilk gökdeleniydi.

Gökdelen'de Kuzgun Acar'ın Türkiye'si

Yapının Ziya Gökalp Caddesi'ne bakan yüzündeki kavisli ve penceresiz kısım, bir Acar eserine ev sahipliği yapıyordu. Çölleşmeye dikkat çekmek istediği Türkiye isimli eseri. Yerinde bugün firma adı var. Bir anlamda tabela. Çölleşmeye kafa yorulmadığı gibi rölyefe bakıp kafa yorulmamış olsa gerek; "Ne ki bu?" denildi, hurdacıya satıldı... Son eserine merdiven üzerinde çalışırken kaybettik Acar'ı. Müze'deki bir bölüm anısına olmalı. Başkentten hem selam hem de özür niyetine. Mehmet Aksoy... O bölümler arasına bir de Aksoy eklenmeli. Periler Ülkesinde Heykeli kaldırılmış, sanatın içine tükürülmüş, davayla geri gelmişti. Oysa periler güzellik, iyilik, zarafet çağrışımı yapar. Perileri, Ankara ve heykelle birleştirdiğinizde durum biraz değişiyor.

Anıtsal Su Perileri Çeşmesi

Kısaca Su Perileri diyoruz. İki kez belediye deposu olmak üzere öyle çok yer değiştirmiş ki, gezi günlüğü diyerek yazdım, anlatıyorum. Henüz her yeri dolmadı başkent. Bir sanat müzesinin de olsa otopark girişine yanına yakışmıyor. Periler alışkın gezmeye(!), gürül gürül suları ve itilip kakılırken kopan üst kısmı da eklenip Tandoğan Meydanı'na, meydanın ismiyle birlikte geri gelebilir. Veya Botanik Parkı'nın en orta yerine dikilmeli.

Logo

Trabzon Eski Milletvekili Avukat Rahmi Kumaş, logolarla ilgili sanırım beş kez belediyeyi dava eder. "Ben kazandıkça, logo değişti." demişti. Aslına dönülebilir.

Endemik çiçekler

Ankara Üniversitesi'nin konuyla ilgili hocaları, konuya öğrencilerin ilgisini çekmek için herbaryum binası önünde 4x4 alanda yapıyorlar... Çankaya Üniversitesi'nin aslında konuyla hiç ilgisi olmayan Rektörü Can Çoğun Hoca, Mecit Vural Hoca ile verdiğimiz bir konferansta; "Gelin bir endemiğe sahip çıkın!" çağrısına, kocaman yüreklilikle iki çiçek sahiplenerek yanıt verdi. Öğrencileri geldiğinde onları tanıştırmak için yer bile yaptı. Her şey hazır, corona çıktı... Bu gelişmeleri mutlulukla izleyen Büyükşehir, Milli Parklar'ın da bilgisi dâhilinde üniversitelere "Gelin siz de bir endemiğe sahip çıkın!" dedi. Üniversiteler birer, ikişer çağrıya olumlu yanıt vermeye başladılar, corona... Çevre Koruma Dairesi Başkanı, öylesi hevesli ki, artık kolayca çoğaltılıp yetiştirilebilen tek endemiğimiz sevgi çiçeğinin (yanardöner) alanına dayanamayıp pandemi günlerinde bile gitti. Tüm endemikler için aynısını diliyor. Çevre Dairesi, Estetik Daire ile kol kola verdi. Batıkent ile başlamıştı. Köprü altına Ankara çiğdemi çizildi boyandı. Simge hayvanlarıyla devam ediyor. Araya gelincik bile girdi. Ankara'nın 33 endemiğiyle sürmesini diliyorum.

Kuşlar

Daha önceleri Eskişehir Yolu köprüleri, Ankara'nın doğal simgeleri, tavşan, keçi ve kedilerle süslenmişti. Sanat ve kültürün kaynaştığı, en beğendiğim köprü altı çalışmaları olarak anıyorum. Kuş evleri... Parklara kuş evleri yerleştirilmeli. Kışa kadar. Bence 100.000 tane! Bir de, belediyenin kendi yaptığı, belki de onardığı binalara kuş evleri planlanmalı. Türk mimarisinin bu müthiş geleneği geri gelmeli. Başkent bu konuda da öncü olmalı. Yeşil papağanlar... Ankara'ya da geldiler. Gözbebeğimiz Anıtkabir'den papağanlı, ne güzel fotoğraflar geliyor. Bu güzel kuşları korumak ve çoğaltmak için bilimsel çalışma yapılmalı. Kuğu, ördek... Kuğulu Park'ın dışındaki parklarda da, adında olması gerekmeden, kuğular, ördekler olmalı. Yabani kuşlar... Mogan ve Nallıhan gibi güzelliklerin yanında bir de Ankara'ya gelen derelerde de konaklayan binlerce leylek, ördek ve su kuşları var. Bu konu aşağıdaki dereler başlığında... Bir de Sincaplar... Kuşların yanında sincaplar da olmalı parklarda. Tüm gelişmiş ülkelerin parklarında 100 yıldır olduğu gibi. "Ankara'nın parkları farklı, ne de olsa başkent!" denmeli.

Hayvanat Bahçesi

Yeşil papağandan Ankara'nın doğal sembolü hayvanlara, tümü, bir an önce açılmasını dilediğim Hayvanat Bahçesi'nde kurulacak bir birimin koordinesinde olmalı. Üniversitelerle bağlantılı. Bahçe, Cumhuriyet'in ilkiydi. AOÇ'nin arazisinde her geçen gün büyüyordu. Herkes mutluydu. Birden yanı başına, "Disneyland türü bir park geliyor!" dendi. Hayvanat Bahçesi kapandı. Açılışı, o parkın açılışına bağlandı. Park açıldı. Bizim bahçe açılmadı. Park kapandı. Bizim bahçe tamamen unutuldu... Açılmalı. Çocuklar Hayvanat Bahçesi'ne bir an önce kavuşturulmalı.

Dereler

Kente gelen su kaynaklarına götürmüştü bir dost. Birkaç yıl önce. O güzelim berrak sulardan biri incecik akarken bir köye giriyordu. Köy çıkışına gittik. Su artık kirlenmişti! İnanılmaz! İlk kaynaktan ele alınsa Ankara'nın suları. Amsterdam, Paris'ten az değil kent içi sularımız. Biliyorum hemen "Çok zor!" diyecek birileri... "Artık çok geç!" de eklenebilir. Bu kolay. Bugüne dek yapılanı.

İlk kaynağından temizlenmeye başlansa. Kent merkezine adım adım yaklaşılsa. Geline yere kadar ki çabayla elde edilen gurur ve mutluluğu,

ötesi için güç verir. Eminim.

Bir de...

Gezilerimizin birinde, kent merkezine kilometrelerce kala birkaç noktada leylekler vardı. Binlerce leylek, ördek ve su kuşları, atalarının milyonlarca yıldır yaptığı gibi, su kıyılarına konmuşlardı. Sayamadım ve gözlerime inanamadım. Pis bir dere kenarı mı, kuş cenneti mi desem kararsızken, o güzelim kuşların çaresizliklerine yandım... Kaynaktan başlamak önce leyleklerin, göçmen kuşların sessiz çığlıklarına yanıt verecek. Neye inanıyorsanız, o açıdan büyük iyilik, sevap olacak...

Çubuk Barajı

Fransız Theo Leveau imzalıydı. Canım Göl Gazinosu. Yıkıldı. 80. yıldönümünde. Göl de lağırma dönmüştü zaten... Bir Dost, bir haber iletmiş. İhalesi yapılmış... Bilir misiniz bilmem ama orada bir de Atatürk Köşkü var. Bu durumda Köşk de göl de kurtuldu. Görün! Ankara, yıllara öncesindeki gibi, akın akın gidecek Çubuk Barajı'na.

Kale

Sur duvarlarında gezi yapsanız, taşları arasında heykeller buluyorsunuz. Kale kapısı üzerinde saat. Balkonlu. Çalışmalı, çanı da çalmalı. Girişinde meydan. Sanatçılar meydanı olmalı. İlerlerken konakları, Ankara evi örnekleri, incik-boncukcuları var. Yerli yabancı turistlerin akınına uğramalı... Zindan Kapısı, kalekonduların örneklerini yakından görme fırsatı... Geçin kapıyı... Solda; Alaattin Camisi. 800 yıllık. Onarımı bitmek üzere. Ankara'nın en eskisi. Sağda; merdivenler. Sonunda ödül gibi, 360 derecelik Ankara seyri... Anadolu, muhteşem toprak parçası, binlerce yıldır saldırılara karşı korunması gerekmiş, doğal olarak yıkılan veya ayakta kalan nice tarihi kaleyle korunmuş. Bir tanesi, Van Kalesi, en son UNICEF Miras Listesi'ne girmiş. Harika bir haber! Ankara Kalesi, yedek listede bile yok, kötü haber! Büyükşehir, UNICEF için bir birim oluşturuluyor. Geç ama bu da iyi bir haber. Hemen çalışılmalı. Bence Kale'den başlanmalı...

Ama burası Ankara!

Kuşları, çiçekleri, dereleri... Kale, hayvanat bahçesi, kent ve sanat müzesi... Biliyorum hemen, "Çok zor!" diyecek birileri... Ama burası Ankara! Övünülecek geçmiş olan, keçilerini kaçıran, yangınlarla kavrulan... Bir asır önce ayak basan Mustafa Kemal ile Milli Mücadele ruhunu taşıyanlarla, küllerinden doğan...

Çekirge İstilasası Altında Ankara

Önder Şenyapılı

Coronavirüsle savaş sürerken yanı sıra çekirge istilasası uyarıları başladı. 2020 yılının Mayıs ayında İzmir çekirge istilasına uğradı. Akarca Ovası'nda binlerce çekirgenin akın etmesiyle beraber tarımda ciddi oranda yaşanan zarar paniğe yol açtı. Birleşmiş Milletler, Doğu Afrika ülkelerinin bu kez de gelecek yağmur döneminde öncekilerin 20 katı büyüklükte bir çekirge istilasıyla karşılaşabileceğini duyurdu. Her ne denli 1,9 trilyon çekirgeden oluşan sürünün Türkiye'ye gelme olasılığının atlatıldığı, çekirgelerin yön değiştirdiği açıklandıysa da istila durumunda neler yaşanacağına dair öngörüler, geçmişte yaşananlar anımsanarak gündemdeki yerini koruyor.

Son sıralarda Pakistan'da son 20 yılın en kötü çekirge istilasası yaşandı.

Global Times Gazetesi "çekirgelerin doğal düşmanı" olan ördeklerin 20 yıl önceki bir çekirge istilasını önlediklerini yazdı. Pakistan'ın çekirgelerle savaşımına destek olmak amacıyla Çin'in 100 bin ördeği bu ülkeye göndereceği bildirildi.

Çekirge istilasına karşı Çin'in Pakistan'a göndereceği ördek ordusu

Ördekler

Ördeklerin kuşlara veya tavuklara göre yabani ortamda hayatta kalma becerileri çok daha iyi imiş. Bir tavuk günde 70, bir ördek günde 200 çekirge yiyebiliyormuş.

Bir başka Çin gazetesi, 100 binlik "ördek ordusunun bir hava aracıyla " Pakistan'a bir günde taşınabileceğini duyurdu.

Ördeklerin, çekirgelere karşı savaşta etkili olduğunu Çin kaynaklı açıklamalardan öğrendim. Önceki okumalardan edindiğim bilgi, çekirgelerin köküne kibrit suyu dökenlerin sığırcık kuşları

Sığırcık kuşları sürü halinde uçuyorlarmış

olduğu idi. Bir de söylence (efsane) okumuştum. Sığırcık kuşlarının kibrit suyu dökmelerini sağlamak için Ankara'nın Kızılcahamam beldesinin Şeyhler Köyündeki "Sığırcık Suyu" ya da "Çekirge Suyu" gerekiyordu. Bu su istilaya uğrayan alana getirilip dökülürse (ya da belirli noktalara konulursa) sığırcıklar akın akın geliyor ve çekirgelerin istilasını sona erdiriyorlardı.

"Su"ya geri döneceğim. Önce sığırcık kuşunu yakından tanımak için araştırmaya giriştim. Boyu yaklaşık 20 cm. dolaylarındaymış. Tüyleri genellikle parlak siyahmış ama yeşile, mora çalan tonları görülebiliyormuş. Kahverengi sığırcık kuşları da varmış. Ötücü kuşlardan sayılıyormuş. Son kertede gürültücüyümüş.. Dünyanın farklı bölgelerinde kimi göçmen, kimi yerleşik çok sayıda alt türleri varmış. Saatte 70 km. hızla uçabiliyormuş; göç eden türler bu hızla 1000 km. yol yapabilmekteymiş.

Tohumlarla, meyvelerle, haşere ve böceklerle beslenirmiş sığırcık kuşu. Haşere ve böceklerle beslendiğinde ekip biçenler için yararlı, tohum ve meyvelerle beslenmeyi yeğlediklerinde zararlı oluyormuş. Tarımsal ürünleri, tohumları tüketmeye yoğunlaştıklarında yok edildikleri (itlaf edildikleri) bile oluyormuş.

Ankara'daki 1890 "çekirge istilasası"nın sığırcık kuşları sayesinde sona erdiğini Kemal Bağlum'un "Beşbin Yılda Nereden Nereye" başlıklı kitabında okudum ilk kez. "Afetler" başlığı altında 19. Yüzyılda bu yerleşimde yaşanmış afetler sıralanıyor; zengin bir ailenin kızı olan Halime Çampınar (1852-193)'in 1952 yılında Bağlum'a anlattığı olay yer alıyor:

"... çekirgeler Ankara köyleri ile bize ait 42 köyü silip süpürdü. Bu yüzden binlerce hayvanımız öldü. Hayvanları satmak istedik, kimse para vermedi. Evimizde yemek pişirirken çekirgeler mutfağımıza kadar giriyordu. Nereden geldiğini bilmediğim çekirgeler pencerenin içine bile

girmeğe çalışırdı. Hayatımızda (Avlu) bulunan dut ağacının yaprakları çekirgeler tarafından yenildiğinden sadece kuru ağaç kalmıştı. O yıl Dikmen'deki bağımıza göç edememiştik. Çekirge afeti yüzünden binlerce insan açlıktan öldü. Çünkü böyle bir afetle karşılaşılacağını kimse tahmin edememişti.

Sonradan nereden geldiğini bilmediğimiz ala sığırcık kuşları Ankara'yı istila etti. Binlerce insanın yapamadığını bu kuşlar birkaç gün içinde becerdi ve Ankara çekirge istilasından kurtuldu." (s.25)

Bağlum kitabını 1987'de yazmış, 1992'de yayımlayabilmişti. Çekirge istilasından Şeref Erdoğan'ın Kültür Bakanlığınca yayınlanan 1992 tarihli "Ankaram" kitabında da söz ediliyor. Bağlum'un Ankara'nın tanınmış bir ailesinin üyesi Adamzade Ahmet Bey'in "Hatıra Defteri"nden alıntılanmış kısa bölüm Erdoğan'ın kitabında geniş biçimde yer alıyordu.

Çekirge sürüsü

Çekirge sürüsünün yol açtığı yıkım

Adamzade Ahmet Bey'in defterine olayla ilgili olarak yazdığı satırlar:

"Bundan 60 küsur sene evvel (hatıra tarihine göre 75 yıl önce yani 1890 yıllarında) Ankara'ya güz mevsiminde uçan milyonlarca çekirge gelmiş; öyle ki, bütün Ankara semasını kaplamış; güneş görünmez olmuştu.

Kış günü yağın kar fırtınası gibi korkunç bir âfet idi. Sokakta yürürken insanın yüzüne gözüne çarpar, evlerin içine girer, oda kapısını açık bulursa oraya girer, kapıdan bacadan kendini atar, mutbahda yemeklerin içine girer, bu hayvanın girmedığı köşe-bucak kalmamıştı. Hane içinde sebzeye dair ne bulursa yedi. Geldiği zaman hububata pek zarar vermedi; zira mahsul kaldırılmıştı.

Yiyecek bulamadı, fakat kozasını Ankara muhitine gömdü. Bahar gelince kozadan çıkmaya başladı. Kozalar kabuklu fıstık gibi olup, beher kozanın içinde pirinç tanesi gibi 80-90 tane çekirge tohumu bulunuyordu. Havalarda ısınmaya başlayınca pire halinde çıkmaya başladı. Çekirge cansız koza halinde iken, hükümet her mahalle ve her şahsı mükellef tutarak çekirge itlafına başladı. Her mahalle halkı camilerdeki kilim ve sergilerle bir mıntıkaya giderek ellerinde yelpazelerle pire gibi olan bu çekirgeleri toplayıp kaplar içinde Belediyeye teslim ederlerdi. Çekirge toplamında bulunamayanlar, dükkânlarda bir meta gibi satılan kozayı satın alarak Belediyeye teslim mecburiyetinde kalmıştı. Bu toplama bir fayda vermedi. Uçma zamanı geldi; etrafta bir şey bırakmadı, yedi bitirdi. Müşahedemi söyleyeyim: Solfasol civarında toplama yapıyorduk; büyük bir sahada yemyeşil ekilmiş tarlayı on dakika içinde simsiyah bir hale getirdi. Çünkü, milyonlarca hayvana ne dayanır.

Maddî çare bulunamayınca maneviyata müracaat mecburiyeti hasıl oldu. Yabanabat'ın (Kızılcahamam) Şeyhler Karyesinde Ali Dedeli Şeyhler namıyla yadedilen Hazreti Ebubekir veyahut Hazreti Ömer Faruk sülâlesinden bir zatın, kerameti kulundan olan bir çeşmenin suyundan bir miktar su alınıp, çekirge bulunan mahalle götürülürse, suyun arkasından binlerce sığırcık kuşu gelir, çekirgeyi itlaf etmiş diye ötedenberi bir efsane, bir itikat ve itimat vardı. Nihayet ulema ve sülehandan bir heyet Şeyhler karyesine gönderildi. Orada bulunan zatlarla birlikte çeşmeden su alındı. Matara gibi kaplarla ve bir heyetle Ankara'ya Akköprü civarında vasıl olduklarında bütün Ankara halkı ve mektepli çocuklar karşıladı.

Şeyhler, hocalar dua ederek mübarek sudan birer miktar bazı camilerin mihraplarına kondu. Bir kaç gün sonra sığırcık kuşları gelmeye başladı. Öyle ki; yüzbinlerce kuş Ankara'yı istilâ etti. Çekirge sahasını sığırcıkkuşu kapladı. Halbuki Şeyhler Köyünde ve çeşmede hiç biri görünmezken bu kuşlar nereden geliyor, kimse buna dair malûmat veremiyor...

Bugünkü münevverler buna cevap verirler mi acaba? Hatırımında kaldığına göre, bundan 45-50 sene önce Rusya'nın Kırım ülkesinde çekirge zuhur ediyor. Müslüman Tatarlar, Rus Hükümetine müracaat ederek çekirgenin itlafı için sığırcık kuşunu istiyorlar. Rus Hükümeti bu taleplerini kabul ederek, Osmanlı Hükümetine yazıyor. Şeyhler Köyünde olan bu mübarek sudan alarak bir heyet marifetiyle gönderiliyor. Arkasından kuşlar da Kırım diyarına varıyor. Bu heyet âzasiyle görüşüm, vak'ayı dinledim. Gerek dahilde, gerek hariçte çekirge imha eden bu kuşlar nereden geliyor? Kim gönderiyor? Niçin başka vakitlerde bu kuşlar gelmiyor? Bu hali benim gibi binlerce insan görmüştür. Bu hal bir kerametse kimin? ve kime aittir? Sihir midir, yoksa tabii mi? Meçhulümüz olan bir hakikattir."

"seyhalisemerkandi.com" sitesinde Şeyh Ali Semerkandi ve "sığırcık suyu/çekirge suyu" hakkında verilen bilgi:

"Oralarda sığır otlatan Ali Semerkandî, namaz vakti girdiği hâlde abdest tâzeleyecek bir su bulamadı. Âsâsını yere vurarak; 'Çık, yâ mübârek!' deyince, yerden gövde kalınlığında bir su çıktı. Sular, hızla meyilli arâzide etrâfa yayılırken, kadınlar bağırmağa başladılar: 'Su çıkarmanın da zamânı mı? Ekinlerimiz sular altında kalacak...' Bunun yanısıra, Ali Semerkandî'ye hakâret dolu sözler ettiler.

O da suyun çıktığı yere bakarak; 'Ey mübârek su! Ne çıktığın belli olsun, ne de aktığın!' buyurdu. Bu söz üzerine suyun çıktığı yer, kuyu ağzı gibi olup hareketsiz kaldı. O târihlerde Osmanlı pâyitahtı olan Bursa'da bir çekirge âfeti oldu. Her tarafı çekirge kaplamış, mahsûlleri ve çiçekleri harâb etmiş idi. Bu âfetten kurtulmak için, zamânın zirâatçılarında çâre soruldu. Yapılan bütün araştırmalardan bir netice alınamayınca, âlimlere ve velilere haber gönderildi.

Bu çekirge âfetinden kurtulma çâresinin ne olduğu soruldu.

Bu haber, Çamlidere'de yaşayan Ali Semerkandî'ye de ulaştı. Ali Semerkandî hazretleri, dağda asâsıyla çıkardığı sudan bir miktâr Bursa'ya gönderdi. Bu suyu, zarar veren haşerâtın bulunduğu bölgeye dökmelerini tenbih etti.

Suyu Bursa'ya götürdüler. Çekirge âfetinin bulunduğu bölgelere azar azar döktüler, çok kısa bir zaman içinde çekirgeler kayboldu. Mahsûller, bitkiler, çiçekler çekirgelerin istilâsından böylece kurtuldu.

Rivâyete göre bu su, bir kap içinde yüksek bir yere asıldı. Allahü teâlânın izni ile suyun götürüldüğü yerde sığırcık kuşları toplanıp, bir anda çekirge sürülerini mahvettiler. Pâdişâh, Bursa'nın çekirgelerden kurtulmasına vesile olan Ali Semerkandî'yi Bursa'ya dâvet etti. Ali Semerkandî Bursa'ya geldiğinde, Pâdişâh ona çok izzet ve ikrâmlarda bulundu. Pek fazla iltifât edip, Bursa'da kalmasını arzu etti. Fakat Ali Semerkandî, nâzik bir ifâdeyle Bursa'da kalamıyacağını, bu ümmetin fakir olup, Resûlullah efendimizi ziyârete gidemeyen insanların bulunduğu bölgede kalmak istediğini bildirdi.

Bunun üzerine Pâdişâh, bir istekte bulunmasını arzu etti. Ali Semerkandî de; 'Çamlidere havâlisindeki tebanız çok fakirdir. Onları, askerlik ve toprak kirâsı mükellefiyetinden muaf tutmanızı arzu ediyorum.' buyurdu.

Pâdişâh derhâl bir ferman yazdırarak, bundan sonra Çamlidere havâlisinde bulunan kimselerin askerlik yapmayacağını ve toprak kirâsının alınmayacağını bildirdi.

O günden, İstiklâl Harbi sıralarına kadar Çamlidere bölgesinden vergi alınmadı ve askere giden olmadı. Bütün pâdişâhlar, o fermana riâyet ettiler. Ayrıca, 'Çekirge Suyu' ismi ile meşhûr olan sudan zaman zaman alınarak, çekirgelerin zarar yaptığı bölgelere götürüldü.

Bu su; hâlen Çamlidere'nin kuzeyinde, Gere'de'nin doğusunda, Eskipazar'ın güneyinde bulunmaktadır."

Yedikita Tarih ve Kültür Dergisi'nde 2014 yılında yayımlanan bir araştırmaya göre, Şeyh Ali Semerkandî ve onun neslinden gelenler, suyu istenen yere ulaştırırlarmış. Bunun için gerekli yerlere yazılar yazılır ve suyu götürecektir şeyhlere kolaylık sağlanması, ücretsiz seyahat edebilmeleri

merkez tarafından temin edilir ve yol tezkiresi verilmiş. 1889 yılında Şeyh Ahmed ve Şeyh Mehmed efendiler sığırcık suyunu Trablusgarp ve Bingazi vilayetlerine götürürlerken kendilerine birer kıta tezkire verilmiş. Bunun gibi birçok sığırcık suyu talep dilekçesi ve şeyhlere verilen tezkire Osmanlı Arşivleri'nde bulunuyormuş.

Çekirge istilasıyla başa çıkmak için sığırcık kuşlarının gelmesini sağlamak, ya da kaz ordularını alana sürmek gibi çarelerin dışında bir yol daha var. Kâzım Karabekir'in anılarında okudum. Mekke'de iken (çocukluk yıllarında) yaşamış:

"Bir gün gökyüzü kıpkırmızı oldu. Henüz mektepteydik. Mektep paydos edildi. Araplar, 'Cerad, cerad...' diye bağırıyorlardı. Çekirge yağacakmış. Müthiş hazırlıklar, koşuşmalar başladı. Yer yer tablalar kuruldu, yağlar eritildi. Herkes ellerinde uzun bezler, gökyüzünü gözlüyordu. Derken, dolu yağar gibi çekirge başladı. Araplar, bezlerle vuruyor, tablolara dolduruyordu. Tabla başındakiler de bunları yağda kızartıyorlar, tablaların etrafını kaplayan müşterilere büyücek bir ölçüsünü on paraya satıyorlardı.

Çocuk çocuk öyle bir iştahla yiyorlardı ki bu gidişle bir çekirge kalmazdı. Bir tane de ben yemek istedim, fakat yiyemedim. Araplar, başını çekiyor çekirgenin içini sıkıyordu. Sonra kıtır kıtır yiyorlardı. Hükûmete geldik. 'Aman eve koşun, damlardaki saksılarda çiçek bırakmazlar' dediler. Saksılarımızı kurtarmak için koştuk eve geldik, damların üstü mahşer... Bazı kuş gibi büyükleri de var. Bunlar beyleriyimş..." (Kâzım Karabekir: Hayatım, Hazırlayan :Erhan Çifçi, Kronikkitap, 2019, s.75)

"... namaz vakti girdiği hâlde abdest tâzeleyecek bir su bulamadı"

"Şeyh Ali Semerkandi Hz. Sığırcık - Çekirge Suyunun Çıktığı Yer"

www.seyhalisemerkandi.com

Ayhan Mağazası

Sema Alpan Atamer

Yurtdışında bir şehre gittiğimde o şehrin tarihine dair izlerin yaşandığı mekânları görmeyi severim.

"Şair.... o ünlü şiiirlerini köşedeki kafede her akşam oturduğu aynı masada yazmıştı"; "Ünlü XXX'ler 5 kuşaktır bu mağazadan giyinirler"; "Ressam XXXX bu evde doğmuştu"; "XXX direnişinin bildirileri şu restoranın bodrum katındaki toplantılarda yazıldı." O şehrin hafızasına dair bu noktaları görmek, hikayelerini dinlemek, mekânın atmosferini hissetmek, kokusunu duymak sanki o zamanlara götürür; o anların seslerini bile duyar gibi olurum.

Kendi bireysel tarihlerimiz için de böyle değil mi? Doğduğumuz evi, çocukken oynadığımız parkı, ailece gittiğimiz dönerciyi; ilk aşkımızla bulduğumuz pastaneyi bir gün gidip ziyaret edebilmek; anılara dönmek, hafızamızı canlandırmak ne hoş olur(du); eğer bu mekânlar hâlâ yerlerinde olsaydı. 60 yıldır yaşadığım Ankara'da kişisel tarihime dair böyle mekânların çoğu yok oldu. Bazıları başka işlevlere dönüştürüldü... Kalan o az sayıdaki mekândan biri Ayhan (Ayhan Sümer) Mağazası. Hani şu Kızılay'daki İnkılap Sokak ile Ziya Gökalp Caddesinin köşesinde yer alan kumaş ve konfeksiyon mağazasından bahsediyorum. Terzi olan teyzemin Almanya'ya göçmesinden sonra dikiş dikmeyi öğrenen annem, terzilikteki iddiasını arttırırken, ergenlik çağında onunla birlikte ve ileride çalışmaya başladıktan sonra çokça ziyaret ederdim bu mağazayı. Tekstil ürünlerinin büyüüne belki o zamanlardan kapıldım; hâlâ da zayıf yanımdır.

Girişte saf yeni yünden, şetland, merinos ve angoradan dokunmuş kaliteli, neredeyse evladiyelik trikolar yer alır. Giriş katının iç tarafında genelde pardesülere uygun gabardinler, döpiyesler ve smokinler için lastikotinler, ceketlik prens-dö-galler, tvitler, balık sırtı ve skoç yünüler bulunur. Alt katta ise daha çok çalışan kadınlara hitap eden hazır giyim, konfeksiyon ürünlerinin yanı sıra yerli ve ithal top top kumaşlar yer alır: satenler, şifonlar, taftalar, güpür danteller, fistolar, ipekler, krep-dö-şinler, soflar, mantoluk deve tüyleri, şayaklar, kaşmirler, alpakalar, ketenler, poplinler, viskonlar, kadifeler... Benim için renk ve doku cümbüşüyle dolu; piyedöpullerin, puantiyelerin, iskoç ve şal desenlerin hayal dünyamı canlandırdığı büyüü bir ortam oldu her zaman. Tezgahtarlar; tecrübeli, yaptığı işten yüksünmeden, müşterisini usandırmadan, pazarlamalarını en iyi biçimde yapmaya çalışan kişilerdir. Ticari ahlak normlarının yıllarca ödün vermeden sürdürüldüğü bir mağaza oldu hep.

Annem artık dikiş dikemez hale geldikten ve tüketimi körükleyen, sentetik malzemelerden üretilmiş ucuz hazır giyim çılgınlığı beni bile

sarmaladıktan sonra pek uğramaz oldum Ayhan Mağazasına. En son 2018 yılında gelinim için gelinlik kumaşı bakmaya gittiğimde, sanki uzun zamandır görmediğim bir dostuma kavuşmuş gibi hissettim. Pek çok gelinlik kumaşı mağazasına baktıktan sonra aradığımız kalitede bir Fransız dantelini orada bulmuştuk. Bir parça indirim istediğimde bir köşede oturmakta olan Ayhan Bey'e sordular; o da benim için küçük de olsa bir iskonto yaptı. Kendisini son görüşüm oldu. Dilerim, yıllardır çizgisini, kalitesini hiç değiştirmeden; ticaret hayatını belirli bir standartta sürdüren Ayhan Mağazası, şehrin hafızası olarak bulunduğu yerdeki yaşamını gelecek kuşaklara da taşır.

"O şehrin hafızasına dair bu noktaları görmek, hikayelerini dinlemek, mekânın atmosferini hissetmek, kokusunu duymak sanki o zamanlara götürür; o anların seslerini bile duyar gibi olurum"

Ayhan Sümer'i 8 Nisan 2020'de kaybettik.

Ayhan Mağazası, Ziya Gökalp Caddesi, No:14'te...

Mağazanın kuruluş tarihi 1953

Ayhan Mağazası - Mağaza Fotoğrafları: Zişan Kürüm

Ankara'da Alternatif Hayatlar - 1

Parkur Günlüğü

Necati Subaşı

Ankara'daki alternatif yaşamlar dizisinin ilk bölümünü şehrin muhtelif açık mekanlarında parkur performansı yapan Anıl ve arkadaşlarına ayırdık. Bu virüsün böyle güzel yanları da olmadı değil; yeni insanlar yeni alternatif var olma hallerini tanımış olduk ve parkur ekibi parklara dalıp zıplamaya başlamadan biz sorularımızı hemen soralım istedik.

Salgın döneminde en iyi sığınaklarımızdan birisi olan parklarda dolaşırken duvarların üzerinde oradan oraya zıplayan bir genç gördüm. Büyük bir çeviklikle atlamadan önce derin bir nefes alıyor, kafasını yere eğmiş gözlerini kısarak konsantre olmaya çalışıyordu. Sonra hafif geriye doğru çekilip gücünü toplayarak elleri önde, duvar uçlarına tutunarak parkın bilimum yerlerinde akrobatik hareketlerine başlıyordu.

Mola verdiği bir ara güzel bir şey yaptığını söyledim. O da teşekkür etti. Bunu bir grup arkadaşıyla yaptığını, parkur performansının ciddi bir ön egzersiz gerektirdiğini söyleyince, görünürdeki akıcılığının ötesinde işin ciddi bir çalışma gerektirdiği ortaya çıkmış oldu. Bir tesadüfle başlayan tanışıklığımız sonrasında park sincabı olduğunu düşündüğümüz Anıl ve arkadaşlarıyla parkur sporu hakkında bir röportaj yapalım dedik ve onlar da bunu severek kabul etti (Sanırım).

NS: Öncelikle sizleri tanımak güzel olur.

Kimsiniz kaç kişisiniz, neler yapıyorsunuz?

Anıl Dal: Parkur yapıyoruz; atlıyoruz, zıplıyoruz. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde okuyorum. Bildiğim kadarıyla Ankara'da aktif olarak parkur yapan 8-10 kişi var. Biz yakın olduğumuz 3-4 arkadaş genellikle birlikte antrenman yapıyoruz.

Hazal Nehir: 1994 Ankara doğumluyum. Hacettepe spor bilimlerinde okuyorum. 6 sene önce parkur yapmaya başladım ve Red Bull'un dünyadaki ilk kadın parkur atletiyim şu an. Hala Ankara'da antrenmanlarına devam ediyorum.

Mert Ali Bek: 2000 Ankara doğumluyum. Gazi Üniversitesi'nde okuyorum. 4 senedir parkur yapıyorum. Hiçbir başarı yok, olmasını da pek istediğim söylenemez. Tek amacım daha iyi parkur yapıp daha çok eğlenmek ve kendi sınırlarımı aşmak; gerçi tek amaç olmamış ama üç amaçta iyidir. Bir de Youtube kanalımız (all4pk) var. Bu kanaldan bizi takip edebilirsiniz.

NS: Parkur performansına başlama fikri nasıl oluştu? Bir sabah uyanıp "Abi ben zıplamalıyım" mı dediniz?

AD: Ben bir parkta Hazal'ı barfikte dönerken gördüm, onunla tanışmak bu spora başlamama vesile oldu. Zaten internette videolarını izlediğim bir alandı. Hazal da başkasından görüp başlamış; bir süre sonra Mert de bizimle tanışıp parkur yapmaya başladı.

NS: Yerçekimine karşı gelme duygusu bunda etkili oldu mu? Yerçekimi ile aranız nasıl?

Yerçekimine karşı gelmiyoruz; aslında hareketleri yerçekimiyle yapıyoruz, yerçekimiyle ortak bir çalışma içindeyiz.

Bu spora başlamak için neler yapmak gerekiyor? Başladıktan sonra kendini geliştirmek için yapılması gereken şeyler neler?

Video izleyip temel hareketleri öğrenerek başlanabilir. Biz de videolarda gördüklerimizi ufak ufak deneyerek bu işe başladık. Gelişmenin yolu da aynı şekilde temel hareketleri çok fazla çalışmaktan geçiyor. Bu şekilde zaten vücut farkındalığı ve kontrolü gelişecek, böylece daha zor hareketler daha kolay yapılabilir hale gelecektir. Ekstra kuvvet ve dayanıklılık egzersizleri de her sporda olduğu gibi faydalı olacaktır.

Peki grubunuzun yurtiçi ya da yurtdışı ile bağlantısı var mı? Yurtdışında bu işler nasıl, takip ediyor musunuz?

Yurtiçinde ve dışında tanıdığımız, arkadaş olduğumuz atletler var. Türkiye'de kitle yeni yeni büyümeye başladığı için bu sporla uğraşan çoğu kişi birbirini tanıyor. Yurtdışında Türkiye'ye oranla daha büyük kitleye sahip birçok ülke var ve doğal olarak parkur salonları, parkur parkları gibi daha iyi imkanlara erişebiliyorlar.

Türkiye'de parkur performansıyla ilgili bir etkinlik ya da aktivite var mı? Sizin düzenli olarak katıldığınız bir etkinlik ya da festival var mı?

Her sene yurtdışında gerçekleştirilen etkinlikler oluyor ama hepsine katılmak pek mümkün olmuyor. Yine de gelişim açısından bu etkinliklere katılmanın büyük bir önemi oluyor. Türkiye'de de etkinlikler düzenleniyor ama pek düzenli bir durum yok bildiğimiz kadarıyla. 29 Nisan "We Jump The World" gününde İzmir'den Barış Erdoğan ve İstanbul'dan Can Doğukan Bul son yıllarda güzel etkinlikler düzenliyorlar.

Egzersizlerinizi genelde nerede yapıyorsunuz? Zorluklarla karşılaşıyor musunuz?

Genelde parklarda, sokaklarda, site içlerinde oluyoruz. Karşılaştığımız zorluklar insanların izin vermemesi, boş yapması ve pek sağlam materyaller kullanmadan yapılan yerlerde taşların, demirlerin kırılması olabiliyor.

Genelde insanların spor algısı belirli bir kompleksin ya da organize edilmiş bir mekanın içindeki hareketler olduğu için bu onlara hem garip hem de ilginç geliyordur. Sizin en beğendiğiniz parkur neresi?

Tarzlara ve seviyeye göre farklı mekanlarda farklı kişiler çok güzel şeyler yapabiliyor. O yüzden en güzel parkur da kişiye özel oluyor. Şurası veya burası diyemiyoruz, değişiyor.

Anıl Dal, Hazal Nehir ve Mert Ali Bek

Efsane hareketler var mı?

Efsane hareketler dediğimizde bizim aklımıza efsane yerlerde yapılan temel hareketler geliyor aslında. Tabi bu da biraz öznel bir durum. Dışarıdaki materyalleri kullanarak çok güzel ve zor taklalar var ve takla atmayı daha çok sevenler için o taklalar efsane hareket olabiliyor.

Dışarıda çalışırken tatsız durumlarla karşılaşıyor musunuz?

Evet oluyor. Bazen insanlar kaba ve anlayışsız olabiliyor.

Bu anlayışsızlık sınır tanımıyor sanırım. Peki parkur performansının püf noktaları nelerdir?

Olabilirdi hızlı olmak ve kendine ait bir hareket tarzına, stiline sahip olmak diyebiliriz. Bunlar yaptığımız şeylerin daha estetik ve efektif olmasını dağlıyor.

Siz parklarda bunu yaparken insanların tepkisi nasıl oluyor?

Hoşuna giden oluyor, gereksiz bulan oluyor, Türkiye'de parkur yapan birilerini gördüğü için sevenler oluyor. Yaşça büyük insanlar genellikle düşüp sakatlanmamızdan korkup bunu dile getiriyorlar ama aslında bunun hiç konusu açılmasa daha güzel olur.

O zaman hemen sorayım, bu sporu yaşlılara önerir misiniz?

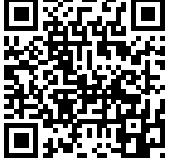
Tabii ki öneririz ama ısınma-soğumalara ve fiziksel sınırlarını ne kadar zorladıklarına normalden bir tık daha dikkat etmeleri gerektiğini belirterek.

Çok çalışırsak Ay'a zıplama ihtimalimiz var mı?

AD: Bolca anime izleyip manga okuyan biri olarak mümkün olduğuna inanmak istiyorum.

Anıl, Hazal ve Mert'i @4nilpk, @hazalnhr ve @4mertpk Instagram adreslerinden takip edebilirsiniz. Parkur hakkında daha detaylı bilgi için:

- The World's Best Parkour and Free Running:

- Jump London:

SOLFASOL'DE ŞEFFAFLIK

Solfasol yasal zorunluluklar sebebiyle bir ticari yapı kimliği altında çıkıyor olsa da bu kimliği onun kâr odaklı olması anlamına gelmiyor. Ana gelir kaynağı abonelerinin desteği olan Solfasol olarak 2011'de, 1 Mayıs alanında Ankaralılarla bulduğumuz ilk günden bu yana elde ettiğimiz tüm geliri yine Solfasol için kullanacağımızı defalarca deklare ettik. Bir siiredir de bunun gereklerinden birisi olan mali şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak üzere aylık gelir-gider tablosu yayımlamaya başladık.

Bu tabloyu ve mali şeffaflığımızı gelecek öneriler ve isteklere göre geliştirmek istiyoruz. Bu sebeple görüş ve önerilerinizi bilgi@gazetesolfasol.com adresine göndermenizi rica ediyoruz. Solfasol'un bu hamlesinin sivil oluşumlar ve basın-yayın kuruluşları için öncü olması umuduyla.

GELİR - GİDER TABLOSU

GENEL BİLGİLER (30.06.2020 itibarıyla)

Toplam abone sayısı: 989
Toplam kurumsal abone sayısı: 13
DÖNEMSEL BİLGİLER (01.06.2020- 30.06.2020)
Abonelik yenileme sayısı: 17
Yeni abone sayısı: 14
Kurumsal abonelik yenileme sayısı: 0
Yeni kurumsal abone sayısı: 0

GELİRLER (01.06.2020- 30.06.2020)

Yeni abone ve abonelik yenileme: 3.666,80 TL
Gazete satışı: 50,00 TL

EED KATKISI (01.06.2020- 30.06.2020)

Proje kapsamında hakediş: 57.502,00 TL

GELİRLER TOPLAMI: 61.218,80 TL

GİDERLER (01.06.2020 - 30.06.2020)

Matbaa Gideri: 10.030,00 TL
Postalama Gideri: 567,00 TL
Kira ve Ofis Giderleri: 3.110,00 TL
İdari ve Editöryal Giderler: 41.645,11 TL
Resmi Giderler (vergi, stopaj, harç vb.): 2499,89 TL

GİDERLER TOPLAMI: 57.852,00 TL

BORÇLAR (30.06.2020 itibarıyla)

Matbaaya Borç: 2.657,00 TL
Kişilere Borçlar: 55.191,91 TL
Diğer Borçlar (vergi, muhasebe, kırtasiye, kira..): 13.500,00 TL

BORÇLAR TOPLAMI: 71.348,91 TL

SOLFASOL

Ankara'nın Gayriresmi Gazetesi
Temmuz 2020
90. Sayı
Ayda bir yayımlanır.

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Mehmet Onur Yılmaz

Editörler: Duygu Toprak, Zişan Kürüm

Dosya Editörü: Ali Bilge

Gazete Sekreteri: Dilan Nil Özgen
dilan@gazetesolfasol.com

Bu Sayıyı Yayına Hazırlayanlar: Akın Atauz, Alanur Çavlin, Ali Bilge, Ankara Apartmanları, Arif Şentek, Atilla Atala, Aydın Bodur, Aydın Engin, Aydan Çelik, Ayhan Çelik, Aylin Yılmaz, Behiye Erinç Taş, Burçak Sel Tüfekçi, Bülent Atamer, Ceren İskit, Deniz Altay Baykan, Duygu Toprak, Enver Arcak, Güngör Erçil, Hadi Sinan İskit, Hale Gönültaş, Kaan Can Bircan, Linda Nihan Lafcı, Mehmet Kocabey, Necati Subaşı, Necati Yalçın, Nermin Atılkan, Onur

Mat, Önder Şenyapılı, Özgür Tüfekçi, Selim Mahmutoglu, Sema Alpan Atamer, Sencer Başat, Sine Çelik, Taylan Esin, Tuna Kalaycı, Vedat Ağca, Yasemin Akis, Yavuz İşçen, Yeşim Özden, Zeynep Ömür, Zişan Kürüm, 100. Yıl İnisiyatifi

Yayın İdare Merkezi

Büklüm Sokak, No: 44/4,
06680 - Kavaklıdere / ANKARA

Tel-Faks: 0 312 437 76 41,
0 536 956 64 26, 0 537 024 28 49

Yazı-Haber: bilgi@gazetesolfasol.com

Abonelik: abone@gazetesolfasol.com

Basım Yeri: Şen Matbaa

Özveren Sok. 25/B Demirtepe/Ankara

Tel: 0 312 229 64 54 Fax: 229 64 54

E-Mail: senmatbaa@gmail.com

WEB: www.senmatbaa.com

Basım Tarihi: 08.07.2020

ISSN: 1301-8655

Yerel Süreli Yayın

3.000 adet basılmıştır.

SOLFASOL'UN BİR UCUNDAN DA SİZ TUTUN!

Gazete Solfasol'da yer almasını istediğiniz yazı, haber ve çizilerinizi her ayın 25'ine kadar **icerik@gazetesolfasol.com** adresine gönderebilirsiniz. Abone olmak için aşağıda belirtilen hesap numarasına ödeme yaptıktan sonra adınızı, açık adresinizi, e-posta adresinizi ve telefon numaranızı **abone@gazetesolfasol.com** adresine veya **0 536 9566426** nolu telefona SMS ile gönderin.

Yıllık Abonelik: 100 TL

Yıllık Destekçi Abonelik: 200 TL

Yurtdışı Abonelik: 200 TL

Öğrenci Aboneliği: 50 TL

Dijital Abonelik: 50 TL

Abonelik Ödemesi için Banka Hesap Bilgileri

TÜRKİYE İŞ BANKASI - KÜÇÜKESAT ŞUBESİ

IBAN: TR83 0006 4000 0014 2080 7867 87

Hesap Sahibi:

Mehmet Onur Yılmaz SOLFASOL

SOLFASOL ARTIK PATREON'DA!

Patreon Solfasol'a aylık düzenli destek verebileceğiniz online bir kitlesel fonlama platformudur. Oluşturacağınız talimatla belirleyeceğiniz miktar, kredi kartınızdan her ay otomatik olarak çekilerek Solfasol'a aktarılır.

1- Akıllı telefonunuzu kullanarak yandaki karekodu okutun. **2-** Üye değilseniz Patreon'a üye olun. **3-** Aylık destek miktarınızı seçin ve onaylayın. **4-** Desteğiniz her ay Solfasol'a ulaşsın.

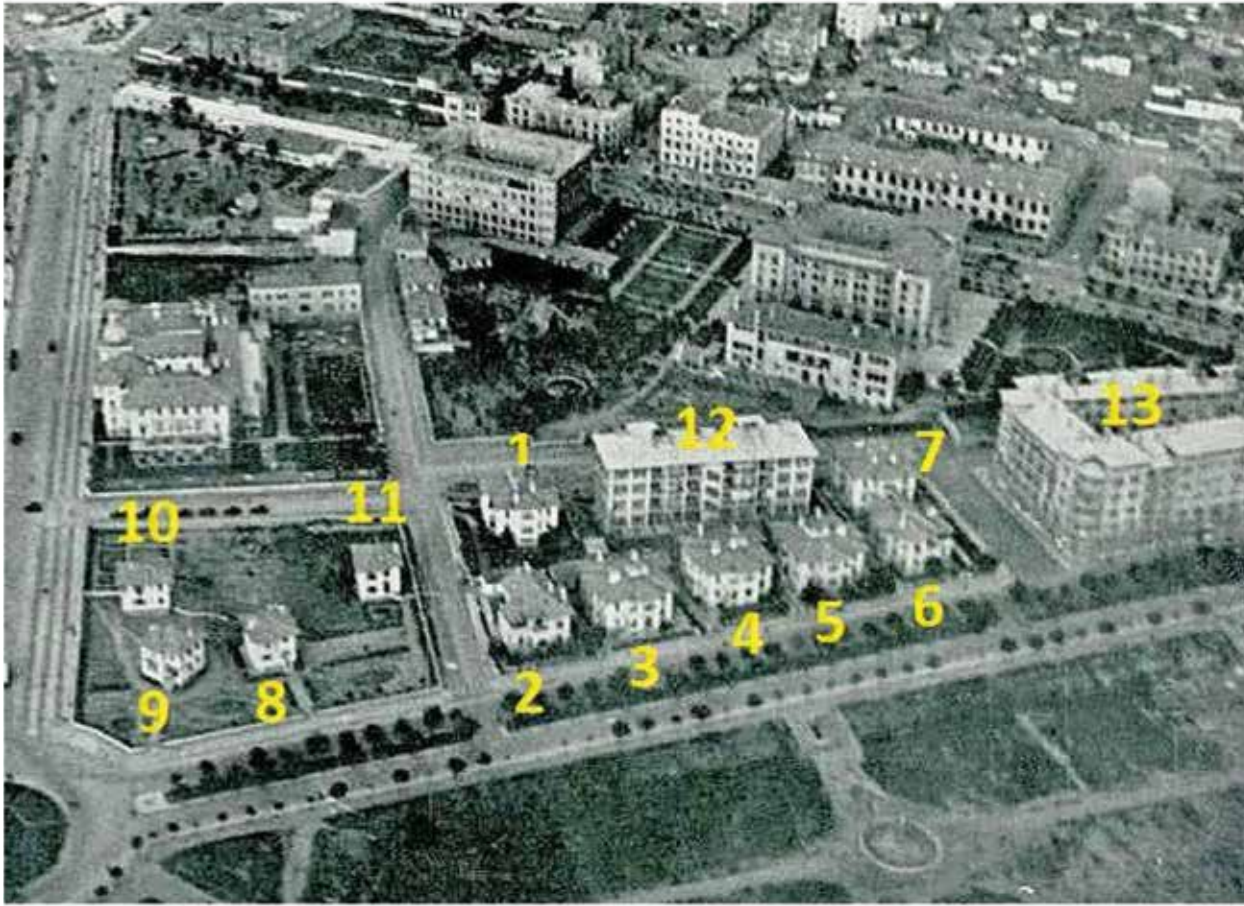

Vakıflardan kiralık: İstiklal Caddesi'nde villa tipi dubleks!

Yavuz İşçen

Yaz aylarında serilen tezeklerin kurutulduğu, Ankaralıların 'Boklu Bostan' dedikleri geniş düzlüğe cephe olacak şekilde yapılmış 11 tane lüks konut; 2 tane de apartman. Konutlar emlakçı tabiriyle 'villa tipi, dubleks'. Hepsini bahçe içinde iki katlı, deniz manzaralı değil belki, ama 'Boklu Bostan' kısa sürede kaldırılacak ve yerine ortasında büyük havuzuyla Gençlik Parkı inşa edilecek.

İstiklal Caddesi üzerinde bulunan Vakıf binaları

(Fotoğraf: Nafia İşleri Mecmuası, 1936, Sayı 5, s.153)

Düzenleme: Yavuz İşçen

- 01-ABD Elçiliği binası sonrasında İspanya Elçiliği
- 02-Anadolu Kulübü, sonrasında Türk Dili Tetkik Cemiyeti
- 03-Türkiye İş Bankası ikinci binası sonrasında Anadolu Ajansı
- 04-Ali Askeri Şura (YAŞ) ve sonrasında MAH (MİT)
- 05-Afgan Elçiliği
- 06-İtalyan Elçiliği ikinci binası sonrasında Merkez Komutanlığı
- 07-Yeni Otel, Yeni Anadolu Oteli ve sonrasında Vakıf öğrenci Yurdu
- 08- Polonya Elçiliği sonrasında Macar Elçiliği
- 09-Ali Kılıç (Kılıç Ali) konutu sonrasında Türkiye İş Bankası ilk binası
- 10-ABD Elçisi'nin konutu sonrasında Sanayi ve Maadin Bankası
- 11-İtalya Elçiliği ilk binası
- 12-Belvü Palas (I. Vakıf Apartmanı)
- 13-II. Vakıf Apartmanı

Memurların oturması amacıyla düşünülen konutlar, dönem Ankara ölçüğünde son derece modern. O dönemde ortalama bir memur bu evlerde oturabilecek kadar zengin miydi? Hiç sanmam. Ama Ankara için planlanan yaşam ve konut modeli böyle belirlenmişti. Nitekim benzer bir model çok geçmeden Yenışehir'de ve Bahçelievler'de de uygulandı. Bu evlerde memurlar maalesef hiç oturmadı. Peki kimler kullandı bu evleri? Bu yazımız işte bu soruya yanıt bulmaya çalışıyor.

Evkaf Vekaleti'nin yaptırdığı bu konutların tamamı 20'li yıllar içinde inşa edildi. Ankara'da bu işlere ilk başlarda 'Şer'îye ve Evkaf Vekaleti' bakıyordu. 1920 yılında kurulmuştu ama kökenine giderseniz II. Mahmut Dönemi'ne, hatta daha öncesine kadar uzanır. Vakıflar malumunuz Osmanlı Devleti'nde imar işlerinde önemli bir konuma sahipti. 1920 yılında Ankara'da yeni meclisle birlikte yeni bir irade ortaya koyulunca, Osmanlı Devleti'nden devreden binlerce vakfın idaresi, Şer'îye ve Evkaf Vekaleti'ne verildi. 1924 yılında geçilen yeni hukuk sistemine bağlı olarak Şer'îye ve Evkaf Vekaleti kaldırıldı. Şer'îye Vekaleti yerine 'Diyanet İşleri Başkanlığı' kuruldu. Evkaf Vekaleti'nin adı da 'Vakıflar Genel Müdürlüğü' yapıldı. Müdürlük, elinde bulunan mal, mülk, arsa, han, hamam, cami, saray gibi taşınmazların yanı sıra kiraya verdiği mülklerden yüklü bir gelir elde ediyordu. Paranın idaresi için yeni bir banka kurulması kaçınılmaz oldu. Kurulan bankaya 'Vakıfbank' adı verildi.

Vakıfların ilk binası

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1920'li yıllardaki ilk binası, Hükümet Caddesi üzerinde bir dönem 'Anafartalar Polis Karakolu', sonradan da 'Hotel Ulus' olarak kullanılan binanın ikinci katındaydı (Bina günümüzde varlığını koruyor). Müdürlük binayı, Tan Gazetesi'nin ofisi ve Adliye Vekaleti ile paylaşıyordu. Hatta bina, bir süre Hukuk Mektebi öğrencilerine yurt ve yemekhane olarak da hizmet verdi. Tan Gazetesi'ni, Topal Osman'ın öldürdüğü Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey çıkartıyordu. Ali Şükrü Bey, Mustafa Kemal'e ve Cumhuriyet'e karşı olmasıyla meclis içindeki muhalefetin önde gelen isimlerinden biriydi. Vakıflar Genel Müdürlüğü bu binadan 1930'lu yılların başında İnönü Bulvarı üzerine, Bahriye Caddesi girişinde bulunan iki katlı taş binaya taşındı (Günümüzde Talatpaşa Bulvarı, Denizciler Caddesi girişi). Binanın yerinde bugün yeller estiğini söylememe sanırım gerek yok.

1916 Ankara Yangını konut açığını had safhaya çıkardı

Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne Cumhuriyet Ankara'sında çok iş düştü. 1916 Ankara Yangını, kentin konut dokusunun önemli bir bölümünü yok etti. Yangının görgü tanığı Refik Halit Karay'a göre, "Ankara'nın dörtte üçü ortadan silinmişti." Ankara'da Milli Mücadele Dönemi'nden beri kendini yoğun biçimde hissettiren konut yokluğunun bir nedeni de kuşkusuz bu yangındı. Ankara'nın başkent yapılması, Cumhuriyet'in ilanı derken şehir hızla büyüdü ve konut açığı katlanılmaz boyutlara geldi. Ankara'ya gelen elçiliklerden tutun, meclise seçilen milletvekillerine kadar kimsenin doğru dürüst kalacak bir yeri yoktu. Devlet dairelerine, bakanlıklara çalışacak bina bulmak neredeyse imkansız gibiydi. Ankara'ya gelen mimar Arif Hikmet Koyunoğlu kendisi ile yapılan bir söyleşide kalacak yer bulamayınca "Taşhan'da bir odayı 20 kişiyle birlikte paylaşmak" zorunda kaldığını anlatıyor.

Memduh Şevket Esenal, Nahid Sırrı Örik ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarların eserleri ile çeşitli anı kitaplarında, Ankara'nın konut açığı sayfa sayfa anlatılıyor. Konuyu uzatacak değilim. Cumhuriyet yönetimi karşılaştığı bu sorunu çözebilmek amacıyla bir dizi uygulama ve düzenlemeye gitti. 1924 yılında çıkarılan bir kanunla Ankara Şehremaneti (Belediye) kuruldu. Belediye teşkilatı Osmanlı Dönemi'nden beri vardı. Ancak Cumhuriyet sonrası yeni bir kanunla statüsü değiştirildi. İstanbul'dan çağrılan harita uzmanları ilerde imar planına esas olacak 1/4000 ölçekli Ankara Haritası'nı hazırladı. Aynı yıl Alman şehir plancısı Carl Lörcher, Ankara'nın imar planı hazırlamakla görevlendirildi.

Reşit Ayvaz ve şürekasının planladığı mahalle

İstiklal Caddesi üzerinde Evkaf'a ait 13 binanın inşa edildiği arazi, Osmanlı Dönemi'nde Kızılbey Vakfı'na aitti. Cumhuriyet sonrası çıkarılan bir

kanunla gerek Kızılbey Vakfı, gerekse diğer vakıf arazileri bedelsiz olarak Ankara İmar Müdürlüğü'nün kullanımına bırakıldı. Böylece bu alan hukuken yapılaşmaya açılmış oldu. Bu gelişmeler yaşanırken Maliye Vekaleti'ne gönderilen 6 Kasım 1923 tarihli bir dilekçeden, BMM civarında (II. Meclis binası kastediliyor) bir mahallenin inşası konusunda Reşit Ayvaz ve şürekası (ortakları) tarafından planlar hazırlandığı anlaşılıyor.

Dilekçede sözü edilen mahalle çok geçmeden Vakıflar tarafından İstiklal Caddesi üzerinde oluşturuldu. Mahallede 13 bina bulunuyordu. Söz konusu binaların 11 tanesi bahçe içinde, iki katlı konut şeklinde planlandı. Bu konutlar, bir binada tek konut ve iki konut olacak şekilde iki tipte yapıldı. Konutlar tamamlandıktan sonra Ankara Palas'a yerleştirilen bir jeneratörden konutlara elektrik sağlandı. Zincirli Cami'ye gelen suyun fazlası borularla bu konutlara aktarıldı. Avrupa'dan getirilen özel banyo tekneleri, duvarları fayanslarla kaplanan banyo bölümlerine yerleştirildi. Sonuç olarak bu konutlar döneminin en lüks yapıları arasındaydı.

Vakıflar'ın yaptırdığı 13 yapıdan 2 tanesi ise, çok katlı apartman şeklinde tasarlandı. Bunlar Ankara'da apartman tipi konut yapılarının ilk örnekleridir. Ancak, yapıldığı andan itibaren I. Vakıf Apartmanı 'Belvü Palas' adıyla otel olarak kullanıldı. II. Vakıf Apartmanı'nın ise sadece bazı odaları konut oldu. Diğer bölümleri farklı amaçlarla kullanıldı.

Mimar Kemalettin Bey, tasarladığı binaları bitirmeden öldü

Vakıflar Genel Müdürlüğü yaptırdığı binaları kiraya verdi. Dönem Ankarasında bu mahallenin Ankara'daki konut açığını gidermede önemli bir işlevi olduğu tartışılmaz. Ancak çok hızlı gelişen Ankara karşısında elbette yeterli değildi. Bu binaları kimler kiraladı, buralarda kimler oturdu

acaba? Bunu tam anlamıyla saptayabilmek hiç de kolay değil. Çünkü sirkülasyonun çok fazla olduğunu anlıyoruz. Bir de arşiv özürü bir ülkede yaşadığımızı düşünürsek iş daha da zorlaşıyor. Atladıklarım olabilir ama tespit edebildiklerimi yine de sizlerle paylaşacağım.

İstiklal Caddesi, Müdafaa-i Hukuk Meydanı'ndan başlar ve caddenin Atatürk Bulvarı ile kesiştiği İtfaiye Meydanı'nda son bulur (İstanbul Caddesi'nin devamı gibidir). Günümüzde meydan özelliği göstermese de, Müdafaa-i Hukuk Meydanı'nın adı sonradan değiştirildi ve Cumhuriyet Meydanı yapıldı. İstiklal Caddesi üzerindeki Vakıf binaları Mimar Kemalettin Bey ve Arif Hikmet Koyunoğlu'nun elinden çıkmadı. Günümüzde tedavülde bulunan 20 liranın arka yüzünde fotoğrafı olan Mimar Kemalettin Bey, 1927'de inşaat şantiyesinde beyin kanaması geçirerek aniden öldü. Ölümü üzerine yarım kalan yapıları tamamlamak Arif Hikmet Koyunoğlu'na kalmış olmalı. Sanırım Vakıflar Genel Müdürlüğü mimarları da bu çalışmalara destek oldu. Mimari anlamda birbirine benzer olan bu binaları kolay anlatabilmek ve karıştırmamak açısından 1936 tarihli bir fotoğraf üzerinde numaralandırdım. Anlatımım bu numara sırasını takip edecek.

Evkaf konutlarının yapıma ve yıkılma süreci

İstiklal Caddesi üzerinde bulunan 08, 09, 10 ve 11 numaralı binalar ilk önce yapılmıştır. Daha sonra 01, 02, 03, 04, 05, 06 ve 07 numaralı binalar bunlara eklenmiştir. Bu binalardan sonra 12 ve en son olarak da 13 numaralı bina inşa edilmiştir. Binaların hepsinin yapım süreci kabaca 20'li yıllar içindedir. İlk önce yapıldığını söylediğimiz 08, 09, 10 ve 11 numaralı binalar, aynı zamanda ilk yıktırılan binalar olmuştur. 40'lı yıllarda bu 4 bina ortadan kalkmıştır. 1940'lı yıllar aynı zamanda elçiliklerin buradan taşındığı yıllardır. Bu binaların yerine 1965-1969 yılları arasında Stad Otel (Radisson Blu) yapılmıştır. 01, 02, 03, 04, 05, 06 ve 07 numaralı konutlar 70'li yılların başlarında, 12 numaralı Belvü Palas ise 1973 yılında yıkılmıştır. Bu binaların yerine Merkez Bankası Ek Binası yapılmıştır. Bu alanda inşa edilen yapılardan 13 numaralı II. Vakıf Apartmanı, günümüzde varlığını koruyan tek binadır.

01-ABD Elçiliği ve sonrasında İspanya Elçiliği

Dijital arşivimde bulunan bir fotoğrafta, binanın üzerinde Amerikan bayrağı olduğu görülüyor. Fotoğraftan binanın bir süre ABD Elçiliği olarak kullanıldığı anlaşılıyor. Binanın ABD Elçiliği'nden sonra İspanya Elçiliği olarak da kullanılmış olduğunu, yine bir fotoğraf yardımı ile anlıyoruz. Arşivimizde bulunan bir kartpostal üzerinde, bina işaretlenmiş ve fotoğrafın üzerine İspanyolca olarak "L'ambassade" (elçilik) yazılmış. Bu fotoğraf binanın İspanya Elçiliği olarak kullanılmış olabileceğini düşündürüyor. Binanın mülkiyetinin CHP'ye ait olduğu biliniyor (Mimar Kemalettin ve Çağrı, 2009).

İstiklal Caddesi Vakıf binaları genel görünüm. Kaynak, SALT Araştırma Arşivi

ABD Elçiliği binası. Kaynak, Uğur Tunalı Koleksiyonu

02-Anadolu Kulübü ve sonrasında Türk Dili Tetkik Cemiyeti

İngiliz Büyükelçisi Lindsay'ın Eylül 1925 tarihli raporunda, binanın "diplomatik kulüp" olarak kullanıldığından bahsediliyor (Bilal N. Şimşir, Ankara Ankara Bir Başkent'in Doğusu, 2006). Başka bir kaynakta da binanın 1926-1929 yılları arasında Anadolu Kulübü tarafından kullanıldığı belirtiliyor (Nejat Akgün, Burası Ankara, 1996). Bu bilgilerden İngiliz Büyükelçisi'nin, Anadolu Kulübü'nden "diplomatik kulüp" olarak bahsettiği anlaşılıyor. Bu tanımlamanın, kulübün işlevi ve misyonu ile uyumlu olduğunu söyleyebiliriz. Daha sonra bu binaya Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin geldiğini anlıyoruz (Nail Tan, Kuruluşunun 70. Yılında Türk Dil Kurumu, 2001). Kitapta yer alan bilgiye göre cemiyet, 1933-1937 yılları arasında bu binada çalışmalarını sürdürüyor. Bu binanın mülkiyetinin de CHP'ye ait olduğu biliniyor (Mimar Kemalettin ve Çağı, 2009).

03-Türkiye İş Bankası ikinci binası ve sonrasında Anadolu Ajansı

İş Bankası Ankara'da ilk olarak Celal Bayar'ın genel müdür olduğu, İstiklal Caddesi üzerinde 09 olarak işaretlediğim binada çalışmaya başladı (9 Eylül 1924). Daha sonra 03 numaralı binaya taşındı. Gerek 09 gerekse 03 numaralı binaların arşivimde bulunan fotoğraflarında, binalar üzerindeki tabelalarda, Osmanlıca olarak yazılmış 'Türkiye İş Bankası' yazısı okunuyor. İş Bankası bu binayı, Çankırı Caddesi üzerindeki G. Mongeri yapısı olan yeni binası tamamlandığında, 1929 yılında boşalttı. İş Bankası'ndan boşalan binaya Anadolu Ajansı geldi. Bu dönemde çekilmiş bir fotoğrafta, bina üzerinde Anadolu Ajansı tabelası olduğu görülüyor.

04-Ali Askeri Şura ve sonrasında Milli Emniyet Hizmetleri

Seyyah Kandemir'in 'Ankara Vilayeti, 1932' adlı kitabının sonunda yer alan krokide, 04 numaralı bina Ali Askeri Şura (Sonradan Yüksek Askeri Şura adını aldı) olarak gösteriliyor. 1925 yılında kurulan Ali Askeri Şura, ilk olarak bu binada görev yaptı. 1941 tarihli Polis Rehberi'nde ise bu binanın 'Milli Emniyet Hizmetleri' (MAH) tarafından kullanıldığı belirtiliyor (Ankara Şehri Polis Rehberi, 1941). 'Milli Emniyet Hizmetleri' kurumunun kısa adı olması gereken MEH, kulağa hoş gelmediği gerekçesiyle Atatürk tarafından değiştirilerek MAH şeklinde kullanılmıştı. Bu kurumun adı daha sonra Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) olarak değiştirildi.

05-Afgan Elçiliği

1930 tarihli Ankara Rehberi'nde, Evkaf Apartmanı'nın yanında 'Efgan Sefarethanesi' bulunduğu kayıtlı (Osman Veliettin, Ankara Rehberi, 1930). 'Yanında' ifadesi ile kastedilen binanın, 1930 yılında cadde üzerindeki diğer binaların mahiyetini belirlediğimizden, Afgan Elçiliği binası (05 numara) olması muhtemeldir. Binanın bir fotoğrafında, üzerinde bulunan bayrağın (tam olarak görünmemekle birlikte) dönemin Afgan bayrağına benzemesi de Afgan Elçiliği yaklaşımını güçlendiriyor. Afgan Elçiliği'nin ilk binası, Hacı Bayram Cami yakınında 1921 yılında açılmıştı. Sonradan Cebeci'deki Musiki Muallim Mektebi'nin yapıldığı alanda bulunan 2 katlı bir binaya, daha sonra da İstiklal Caddesi'ne taşınmış olmalı. Afgan Elçiliği 1934 yılında Yenişehir'de Mustafa Necati Evi'nde (Turizm Kılavuzu, 1934-1935) ve sonrasında da yerine Onur Pasajı'nın yapıldığı kuleli binada faaliyet gösterdi.

06-İtalyan Elçiliği ikinci binası sonrasında Merkez Komutanlığı

İtalyan Elçiliği saptaması binanın bir fotoğrafında yer alan bayrak üzerinden yapılmıştır. Bu bina sonraki yıllarda Merkez Komutanlığı olarak kullanılmıştır. Merkez Komutanlığı saptaması 1967 yılı Ankara şehir haritası verilerine (Harita Genel Müdürlüğü, 1/15.000, 1967) ve 1941 Polis Rehberi kayıtlarına dayanarak belirlenmiştir (Ankara Şehri Polis Rehberi, 1941). Ayrıca bizzat binayı hatırlayanların tanıklığı ve dijital arşivimde bulunan bazı fotoğraflar da bu bilgiyi desteklemektedir.

07-Yeni Otel ve sonrasında Vakıf Öğrenci Yurdu

Binanın 'Yeni Otel' adıyla işletildiği, bir fotoğrafında kapı girişinde görünen tabelasından ve otellere ilişkin çeşitli adres kayıtlarından belirlenmiştir. Yeni Otel, 1935 yılına ait oteller rehberinde, 17 odalı olarak kaydedilmiştir (1934-1935 Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü Turizm Kılavuzu, Otel Rehberi). Sahibi Recai Bey olan otelde, 1942'de savaş sığınmacısı 4 pilotun kaldığını, Fransız pilot R. Roger'in ailesine yazdığı mektuplardan öğreniyoruz (İlgili materyal Mehmet Akan arşivinde bulunuyor).

Yeni Otel'in 1946 yılına ait Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarında, Hüseyin Dalagan tarafından işletildiği kayıtlı. Bu kayıttan otelin adresi, "Evkaf Apartmanı yanında" olarak tanımlanıyor

İş Bankası ilk binası. Kaynak, Uğur Tunalı Koleksiyonu

(Ticaret ve Sanayi Odası'nda kayıtlı tüccarlara ait adres kitabı, 1946). Ozan Kuntay filateli ile ilgili yazdığı bir makalede, Yeni Otel'i işleten Hüseyin Dalagan'ın bir filatelist olduğunu belirtiyor. Makaleden Hüseyin Dalagan'ın Macar eşi ile birlikte otelin bir odasında kaldığını ve kendi kullarımlarında olan bölümün duvarlarını, çerçevelettiği Osmanlı pulları ile dekore ettiğini öğreniyoruz. 1954 yılı Uçak serisi ilk gün zarflarının otel adresine postalanmış olması, Yeni Otel'in bu tarihte faal olduğunu gösteriyor. Nitekim Yeni Otel'in adresi, 1950 ve 1958 yılı Ankara telefon rehberlerinde yine 'Evkaf Apartmanı yanı' şeklinde belirtiliyor (PTT Telefon Rehberi 1950 ve 1958). Yeni Otel'in daha sonra (60'lı yıllarda) aynı adla Sanayi Caddesi 5/B adresinde faaliyet gösterdiğini, otelin bir tanıtım broşüründen anlıyoruz.

Güven Dinçer bir makalesinde bu alandaki Evkaf binaları arasında, 'Vakıf Öğrenci Yurdu' bulunduğu bahsediyor (Cumhuriyet Devrimi'nin Yolu Atatürk Bulvarı, 2009). Makalede öğrenci yurdunun hangi binada bulunduğu belirtilmiyor. Ancak Mevhibe İnönü'nün başkanı olduğu bir dernek tarafından (Türkiye Yardım Sevenler Derneği ya da Türk Kadınlar Birliği olabilir) idare edildiği belirlenen Vakıf Öğrenci Yurdu'nun, 07 numaralı binada olması kuvvetle muhtemeldir.

08-Polonya Elçiliği sonrasında Macar Elçiliği

Polonya Elçiliği ilk olarak bu binada açıldı. Binanın eski bir fotoğrafı üzerinde yazan isme dayanarak bu belirlemeyi yapabiliriz. Ayrıca kaynaklarda Polonya Elçiliği'nin şehir içinde kışlık olarak kullandığı bir binası olduğu ve Çankaya semtinde hazırlanan arsaya yeni bir bina yapımına başlayacağı bilgisi bulunuyor (Bilal N. Şimşir, Ankara Ankara Bir Başkent'in Doğusu, 2006). Elçiliğin şehir içinde olduğu belirtilen binasının, evkaf evlerinde olduğunu biliyoruz (Nazmi Özalp, Bir Başkent'in Anatomisi, 2016). Polonya Elçiliği'nden sonra 08 numaralı binanın (ya da onun arkasındaki 11 numaralı binanın) Macar Elçiliği olarak kullanıldığı tahmin ediliyor. Binanın eski bir fotoğrafı üzerindeki yazıya dayanarak bu belirlemeyi yapabiliriz. Ayrıca Bilal N. Şimşir, Macar Elçiliği'nin 1925'de bir evkaf binası kiraladığını yukarıda bahsi geçen kitabında belirtiyor. 1930 yılı Ankara Rehberi'nden, Macar Elçiliği'nin Yenişehir'e taşınmış olduğu anlaşılıyor (Osman Veliettin, Ankara Rehberi, 1930).

İş Bankası ikinci binası. Kaynak, Uğur Tunalı Koleksiyonu

09-Ali Kılıç konutu sonrasında Türkiye İş Bankası ilk binası

Bu evde ilk önce 'Kılıç Ali' adıyla da bilinen Ali Kılıç oturmuştur (Nazmi Özalp, Bir Başkent'in Anatomisi, 2016). BMM'de I. Dönem Milletvekilliği de yapan Ali Kılıç, adını daha çok İstiklal Mahkemesi başkanlığı göreviyle duyurmuştur. İstiklal Mahkemesi'nin meşhur üç Ali'sinden biridir. Evliliklerinden birini seramik sanatçımız Füreyâ Koral ile yapan Ali Kılıç, aynı zamanda futbolcu ve teknik adam Gündüz Kılıç ve yazar Altemur Kılıç'ın babasıdır. Ali Kılıç'tan sonra bina, İş Bankası'na tahsis edildi.

İş Bankası Ankara'da ilk olarak İstiklal Caddesi üzerinde, 09 olarak işaretlediğim binada 9 Eylül 1924 tarihinde çalışmaya başladı. Binanın, arşivimde bulunan bir fotoğrafında Osmanlıca olarak yazılmış tabelasında 'Türkiye İş Bankası' yazısı okunuyor. Ayrıca çeşitli kaynaklarda bunu doğrulayan bilgilere rastlıyoruz. Bu dönemde bankayı, ilk Genel Müdürü olan Celal Bayar idare ediyordu. İş Bankası bu binadan, yine Evkaf evlerinden daha büyük olan 03 numaralı binaya taşındı (Orhan Karaveli, Bir Ankara Ailesi'nin Öyküsü, 2009).

10-ABD Elçisi'nin konutu sonrasında Sanayi ve Maadin Bankası

Binanın kısa süreli olarak Amerika sefirinin konutu olarak kullanıldığı kaydedilmiştir (Osman Veliçtin, Ankara Rehberi, 1930). Bina ile ilgili olarak İngiliz Albay H. Woods ve G. Farrer'in verdiği bilgilere göre, bu evde Amerika'nın irtibat görevlisi Bay Shaw oturmuştur (Bilal N. Şimşir, Ankara Bir Başkent'in Doğuşu, 2006). Aynı dönemde ABD Elçiliği'nin 01 numaralı binada bulunduğunu biliyoruz (Osman Veliçtin, Ankara Rehberi, 1930).

ABD sefiri buradan taşındıktan sonra 10 numaralı binaya 1925 yılında faaliyete başlayan Sanayi ve Maadin Bankası yerleşti. Özel kesim tarafından yeni kurulacak sanayi ve madencilik kuruluşlarına kredi sağlamak ve özel kesimle ortaklıklar kurmak gibi bir amacı olan bankanın, 1933 yılında Sümerbank'a devredildiği biliniyor. 1930 Ankara Rehberinde 10 numaralı binanın, Sanayi ve Maadin Bankası olarak kaydedildiği görülüyor (Osman Veliçtin, Ankara Rehberi, 1930). Seyyah Kandemir'in 'Ankara Vilayeti, 1932' adlı kitabının sonunda yer alan krokide de binanın, Sanayi ve Maadin Bankası olarak işaretlendiği görülmektedir. Sanayi ve Maadin Bankası'nın Sümerbank'a devri sonrası binayı 1933 yılında boşaltmış olduğu varsayılabilir.

11-İtalya Elçiliği ilk binası

İtalyan Elçiliği'nin ilk olarak bu binada faaliyete başladığı biliniyor (Osman Veliçtin, Ankara Rehberi, 1930). Elçilik sonraki bir tarihte bu binadan yine evkaf evleri arasında bulunan 06 numaralı binaya taşınmış olmalıdır. İtalyan Elçilik binası başlangıçta İtalyan müsteşarı tarafından kullanılıyordu. 1928 yılında İtalyanların elçilik yapmak üzere Ankara'da arsa aldıkları biliniyor (Bilal N. Şimşir, Ankara Bir Başkent'in Doğuşu, 2006). Aldıkları arsaya yaptıkları bina tamamlandığında burayı boşaltmış olmalıdır.

Belvü Palas (I. Vakıf Apartmanı). Kaynak, Uğur Tunalı Koleksiyonu

12-Belvü Palas (I. Vakıf Apartmanı)

İstiklal Caddesi üzerinde yer alan Vakıf binaları arasında, apartman şeklinde inşa edilmiş olan iki binadan biridir. Yapımı için 200 bin lira harcandığı biliniyor (Seyyah Kandemir, Ankara Vilayeti, 1932). Mimar Kemalettin Bey tarafından 1926 yılında tasarlanan binanın yapımı 1928 yılında bitirildi (Nazmi Özalp, Bir Başkent'in Anatomisi, 2016). 1930 tarihli Ankara Rehberi'nde otel olarak kayıtlı olması, binanın bitirilmesini takiben otel olarak hizmete açıldığını gösteriyor (Osman Veliçtin, Ankara Rehberi, 1930). Dört katlı olan bina, simetrik cephe düzenine sahipti. 65 odalı olan Belvü Palas, yapıldığı dönemde Ankara Palas'tan sonra, Ankara'nın en lüks oteliydi.

Edip Cansever bir şiirinde Belvü Palas'ı konu etmişti. Lobisine Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet gibi 'Garipçiler'in sık gittiği biliniyor. Hatta 'Montör Sabri'nin de onlarla birlikte buraya geldiği belirtiliyor. İmalat-ı Harbiye fabrikasında montör (Montaj) ustası olarak çalışmış emekli bir işçi olan Montör Sabri'yi, Orhan Veli bir şiirine konu yapmıştı. Montör Sabri'nin dönem meyhanelerin devamlı müşterileri arasında olduğu ve şairlere olan yakınlığını Fahir Aksoy da belirtiyor (Fahir Aksoy, Kürdün Meyhanesi, 2000).

Otelin önünde bulunan Vakıf Evleri yıkılırken Falih Rıfkı Atay otelde bulunuyormuş. Gürültüye sinirlenip tepki gösterince, otel müdürü onu sakinleştirebilmek amacıyla "Üstadım gelin bir kahve içelim" diyerek onu yatıştırmaya çalışmış. Bir süre sonra yıkım sırası Belvü Palas'a geldiğinde, bir grup aydının Yenişehir'de yıkımı protesto ettiği biliniyor (Selim Esen, Açık Çekmece, 2010). Belvü Palas'ın, 1973 yılında yıktırıldığını biliyoruz (İnci Arslanoğlu, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, 2010). Yeri bir süre boş kaldı. Sonradan bu alana Merkez Bankası'na ait ek bina yapıldı.

13-II. Vakıf Apartmanı

Mimar Kemalettin Bey'in projesine göre yapımına 1928 yılında başlanan ve 1930 yılında tamamlanan II. Vakıf Apartmanı'nın İstanbul Laleli'deki Harikzadegan Katevlerinden esinlenilerek inşa edildiği biliniyor (Tarih İçinde Ankara, ODTÜ, 1984). Bina günümüzde Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü olarak kullanılıyor.

Ankara'nın asansörlü ve kaloriferli ilk apartmanı burasıdır. Binanın yapımı için 1 milyon 200 bin lira harcandı (Seyyah Kandemir, Ankara Vilayeti,

II. Vakıf Apartmanı. Kaynak, SALT Araştırma Arşivi

1932). Konut olarak tasarlanmakla birlikte genellikle yapım amacı dışında kullanıldı. Beş katlı olan II. Vakıf Apartmanı, ortada yer alan büyük hava boşluğunun (avlunun) etrafına dizilmiş 40 daireden oluşmaktadır. Yapımı tamamlandığında günün gazeteleri binayı "kendi başına küçücük bir şehir, bir alem" şeklinde tanımlamıştı. İçinde ayrı bir mahalle bulunduğu şeklinde yapılan esprilerin yanı sıra kaç kapısı olduğu, nereden girilip nereye çıktığı merak konusuydu. Azra Erhat şöyle anlatıyor; "Evkaf Apartmanı'nda her şey vardı. Ambar gibi bir yerdi o, fakültesi de vardı, bankası da, tiyatrosu da, hepsi içine tıkmış, insanlar orada çalışır, orada yatar, orada okur, orada eğlenirdi. Eşine rastlanmadık tuhaf bir binaydı bu. Kaç kapısı vardı bilmem, çepeçevre vardı, her birinden bir başka yere çıkılırdı" (Azra Erhat, Gülleyle'ya Anılar, 2002).

Türk Tarih Kurumu ilk olarak bu binada çalışmaya başladı. Yapıldığı dönemde binanın alt katında yer alan avlu, boks ve güreş gibi müsabakalar için kullanılıyordu. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin ilk binası da burasıdır. Azra Erhat, 1936 yılında Ankara'ya geldiğinde bu binada Fakültenin Klasik Filoloji Bölümü'nde 100 lira maaşla işe başladı (Azra Erhat, Gülleyle'ya Anılar, 2002). Bina 1947 yılından itibaren 'Küçük Tiyatro' adıyla tiyatro yapıldı. Binada oturanların ortak kullanımına yönelik sosyalleşme alanı olarak planlanan ortadaki avlu, tiyatroya dönüştürüldü. 1957 yılında binanın alt katında yer alan birkaç dükkan birleştirilerek 'Oda Tiyatrosu' adıyla bir salon daha hizmete sokuldu. Oda Tiyatrosu'nda koltuklar numaralı değildi. 65 koltuğunun 25 tanesi ünlü edebiyatçımızın, 40 tanesi de yabancı tiyatro yazarlarının adını taşıyordu (Nazmi Özalp, Bir Başkent'in Anatomisi, 2016).

Binanın çeşitli bölümlerinin konut olarak kullanıldığı yıllarda, bazı tanınmış isimlere ev sahipliği yaptığı biliniyor. Bunlar arasında Ressam Sahip Tuna, yazar Ahmet Hamdi Tanpınar ve Şair Orhan Veli Kanık sayılabilir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılında bu kişiler adına yaptırdığı pirinç levhaları bina üzerine monte ettirmiş olması kuşkusuz sevindirici bir gelişme. Binanın bazı bölümleri devlet lojmanı olarak kullanılırken bazı bölümleri de derneklerin kullanımına verilmişti. Sait Bilgiç'in başkanlığını yaptığı dönemde 'Milliyetçiler Derneği' buradaydı. Madam Kahenka adlı yabancı bir kadın ise bu binada pansiyon işletiyordu (Nazmi Özalp, Bir Başkent'in Anatomisi, 2016).

Mehmet Erdal Güzel ile “Yazılmamış Tarihte Bir Gezi”

Aydın Bodur

Avukat Mehmet Erdal'ın geçen sene KKM Yayınları'ndan çıkan romanı başlığın ihtiva ettiği gibi “Gezi” üstüne ama bambaşka bir tarihte ve mekanda geçiyor. Erdal'la vakit yaratıp kısa bir sohbet gerçekleştirdik.

Arka sayfa tanıtımında yazıldığı gibi ütopyalarımız için yazılmış destanlardan ve dönemin haberlerinden de yararlanarak, bambaşka bir ülkeden birinin ağzından Gezi Direnişi'ne güzellmeler serpiştirilmiş. Döneme ait yerli ve yabancı gazetelerden haberleri bir hukukçu gözüyle, titizlikle inceleyen Mehmet Erdal, gözlemlerini destanlarla birleşerek tekrar tekrar yazmış.

Sohbetimiz sırasında, romanın başlarında dinlerle ilgili uzunca tartışmanın nedenlerini sorgularken, çocukluğunda dinin kendisini çok etkilediğini ve korkuttuğunu söylüyor. Roman kahramanlarından birkaçının neden Türk olmadığını sorduğumda da bunun dışarıdan bir göz katmak için bilinçli bir tercih olduğunu aktarıyor.

Romanda yaşananlar hepimize benzeyen sıradan bir anti-kahramanın ağzından anlatılıyor. Mehmet Erdal da o anti-kahramanlardan biri aslında, nitekim kitabının girişinde kendisini tanıtmaktan bile-isteye, taammüden kaçınmış: “Nerede doğduğunuzun bir önemi yok, dünyaya nasıl baktığınız, kimlere karşı, kimin yanında durduğunuz önemlidir. Ben kendimi bildim bileli olmam gereken yerde durdum. Hala aynı yerde ve cephedeyim. Olağanüstü kahramanlıklarım olmadı. Sıradan olaylar içinde geçen bir yaşama gülümseyerek bakan bir özgeçmişim oldu.”

Elazığ-Dersim hattında doğduğunu, hukukçu olduğunu, Ankara'yı tercih ettiğini, hayata soldan soldan baktığını biliyorum. Önceki kitabı Otobüs'te 12 Eylül sonrasında solu eleştiren öyküler var. Otobüs'ün airisinde de kendisini

ve çevresini hicvederek tanıtır gibi yapıyor. Yine bir tevazu var satırlarında: “Adıyla meşhur Çemişgezek'in Pulur Köyünde 1959 senesinde doğmuşum, çocukluğumda Amerikalıların Aya gittiğini söylüyordu radyolar, Aydan bizim kafamıza işlemelerini tartışıyordu köy ahali...” diye başlıyor ve “yaşam devam ediyor ve özgeçmişini tamamlamak için daha çok erken” diye ara veriyor.

AB: Bu öykülerin, romanın, yazma eyleminin nedeni nedir?

MEG: Öykülere ortaokuldan beri büyük bir hevesim vardı. Uzun zaman içerisinde yazıldılar. Gezi destanı ise Türkiye demokrasi mücadelesinin en önemli hareketlerinden biri. Bunu yazmasam olmazdı.

AB: Geziyi nerede yaşamıştın?

MEG: Gezi direnişinde Ankara'daydım. Her gününde eylemlerin içerisinde oldum. Gerektiği kadar taş attığımı düşünüyorum. [ağız dolusu gülüyor]

AB: Gezi ile ilgili yine sorayım: siz de bir hukukçusunuz ve Gezi bir değil, iki kez yargılandı bu ülkede, akıl almaz iddialarla. Biraz da bu yargılamalardan konuşsak mı?

MEG: Gezi direnişi dünya çapında şimdiye kadar olan direnişlerin en barışçıl olanı ve toplumun tüm kesimlerini kapsayan bir direniş oldu. Bu direniş; kaç çocuk yapılacağından, giyim-kuşam, içki ve sigara gibi konularda dahi dayatmada bulunan devlet gücüne karşı toplumsal bir başkaldırıdır. Bu başkaldırının herhangi bir şekilde yasadışı ilan edilmesi hiç bir hukuk düzeninin kabul etmeyeceği, edemeyeceği bir olgu.

AB: Öykü için roman yazmaktan zordur derler. Hani sanıldığı aksine, tadını kaçırmadan kısaltmak maharet ister. Avukatlığın etkisi var mı, ne dersiniz, bu yazı işlerinde?

MEG: Bana göre de öykü yazmak roman yazmaktan daha zor. Öykü ile roman arasındaki zorlukları kısa cevaplarla anlatamayacağından şimdilik tartışmak istemem. Avukatlığımla ilgili şimdiye kadar herhangi bir öykü yazmadım ama evet belki hukuka ilgim, yazı işlerine merak sardırma için bir nedendir. Belki de tam tersi...

AB: Aslında bir Ankara yerleşigi ama bir taraftan da Datça aşığısınız. Romanın sonlarında “kahramanlarımız” Datça'ya geliyor. Datça'yı biraz masalsı, biraz gerçek üstücü bir biçimde anlatıyor. Nedir sizi Datça'ya getiren?

MEG: Benim için Türkiye'nin en şirin yeridir Datça. Kardeşim Emrah'la birlikte balık tutmayı ve dostlarımla birlikte rakı içmeyi seviyorum. Datça'nın denizini ve insanlarını, tarihini seviyorum.

DÜĞMESİZ CÜBBENİN ONURU

Müzik Okumaları - 2

Islandman, KAYBOLA 2020 • Music for Dreams

Aylin Yılmaz

Türkiye'de yeni kuşak rock müzisyenlerinin bir süredir 70'lerin Anadolu Rock ruhunu yeniden canlandırdığına tanık oluyoruz. Halk müzikleri, geleneksel çalgılar ve Anadolu motifleri yeniden yükselişte. Bunun son başarılı örneklerinden biri arabesk gibi yakın geçmişin müzik stilleri ile yaratıcı ilişkiler kuran ve uluslararası sahnede de başarılar kaydeden Gaye Su Akyol'du. Alternatif sahnede halk müziğinden ilham alan bir başka isim, geçtiğimiz Ocak'ta ikinci uzunçaları Kaybola ile tekrar dinleyiciyle buluşan Islandman: prodüktör ve multi-enstrümantalist Tolga Büyük'ün kayıt odaklı solo çalışması olarak başlayıp, Eralp Güven (vurmalı) ve Erdem Başer'in (gitar ve synthesizer) katılımıyla grup formatında sahne almaya başlayan enstrümantal elektronika projesi.

Halk müziğinden beslenen çalgısal müziğini elektronik yapılarla birleştiren Islandman, Türkiye'de Elektronik Dans Müziği (EDM) alanında müzik üreten az sayıdaki isimlerden biri. 2017'de çıkan ilk uzunçaları 'Rest in Peace', Anadolu ezgileri ve enstrümantasyonunun down-tempo, chill-out ve balearic house gibi EDM'in daha gevşek ve melodik alt türleri ile kaynaştırma çabalarından doğmuştu. Albümde göze çarpan bazı karakteristikler; riff-odaklı (ve bağlama etkili) gitar melodileri, çeşitli etnik perküsyon tınıları, derin bass ritimleri ve atmosferik deneysel elektronikler...

'Kaybola' ise Islandman'ın Rest in Peace'te yarattığı füzyonu farklı Dünya Müziği materyalleriyle bir adım ileriye taşıma çabalarından (başka bir ifadeyle, farklı etnik kök müziklerinin Anadolu ezgileri ve elektronik tınılarla nasıl birleştirilebileceği sorusundan) doğmuş bir albüm. Tanıtım notlarında da belirtildiği gibi Kaybola, Orta Asya'da yer alan Tuva boğaz şarkıcılarının saha kayıtları da dahil olmak üzere Japonya'dan Bulgaristan'a pek çok etno-kültürel materyalden besleniyor. 'Kaybola', kişinin kendini bulmak için çıktığı bu uzun yolda önce kaybolmasının gerekliliğinden yola çıkarak kayboluşu kucaklayan bir albüm.

Bu yolculuğun ilk durağı 'Dimitro', klasik bir ritim makinesi (drum machine) olan Roland 808 ile modern dans pistine uyarlanmış geleneksel bir anonim Bulgar düğün şarkısı. Tanıtım notlarında Büyük'ün İstanbul'da bir plak dükkanında keşfettiğini öğrendiğimiz şarkının vokallerini, Dünya Müzikleri alanında çalışmaları olan şancı Elis Dubaz yorumluyor. Islandman'ın karakteristik minimal gitar tınıları ve oryantal perküsyon ritimleri, parça boyunca Dubaz'ın (bazen tek bazen de çoğaltılmış, yer yer sentetik melodilerle de birleşen) vokallerine eşlik ediyor.

Albümde belirgin bir biçimde etnik materyalden (Tuva gırtlak müziği) beslenen bir başka parça 'Shu'. Shu, Tolga Büyük ve VeYasin'in Searching for Sound adlı projeleri kapsamında Tuva'da yaptıkları saha kayıtlarından kesitler (sample) kullanılarak bestelenmiş. Parça doğrudan bir gırtlak müziği performansından alınmış bir kesitle başlıyor ve ikinci dakikaya doğru dans ritimlerinin ve bir gitar riff'inin girişiyle gevşek bir dans müziğine evriliyor. Parçanın baştaki performansın ayrıştırılmış tekil unsurlarının Anadolu tınıları ile birleştirildiği ikinci kısmı daha eklektik.

Albümün genel olarak gevşek ve neşeli olan modu yer yer daha atmosferik, içe dönük ve meditatif (bazen de melankolik) bir yere evriliyor.

'Kaybola', 'Zebra' ve 'Khepre' böyle parçalar. Albüme ismini veren 'Kaybola'da, elektronik bir loop, dalga sesleri ve uzayan sentetik tonların yarattığı atmosferin üzerine serilen sentetik melodilerin bağlama ezgileri ile tuhaf iç içe girişleri; Türk enstrümantasyonun en belirgin olduğu parça Zebra'da da Anadolu tınılarının arasında aldırışsızca akan Fransızca erotik bir erkek sesi dikkat çekiyor. 'Khepre'nin elektronik ses tasarımı daha deneysel ancak Anadolu tınıları burada da ön planda.

Balkan müziklerini anımsatan 'Sahara', Barış Demirel'in sıra dışı trompet tınısının haricinde, bana kalırsa fazla oryantalist ve albümün diğer şarkılarında gördüğümüz (duyduğumuz) yaratıcılıktan, farklı unsurların tuhaf birlikteliklerinden en yoksun parçası. Öbür taraftan Pink Floyd'un ses evrenini hatırlatan 'Hold Your Breath', ses tasarımı ve ritmik açılardan oldukça ilgi çekici olsa da albümün diğer parçalarıyla ilişkisini anlayamadığım, albümün genel estetiğinin epey dışında kalan bir parça.

Albümün kapanış parçaları olan 'Lamani' ve 'Sumeru', saykodelik modun yeniden restore edildiği, daha dans odaklı, vokallerin ve saha kayıtlarının yeniden devreye sokulduğu parçalar. 'Lamani'de belirgin bir Afrobeat etkisi ve yine farklı ses ve etnik unsurların karışımı göze çarpıyor. Sumeru, meditatif (neyi andıran) bir flüt solo ile başlayıp, elektronik ve gitar loop'ların devreye sokulmasıyla ritüelistik bir dansa dönüşüyor. Tuva kadın boğaz şarkıcılarının vokallerinin yeniden kullanıldığı parça, Islandman'ın Kaybola'da yaratmaya çalıştığı sentezin en başarılı örneklerinden.

Kaybola'nın en güçlü tarafı, kullandığı etnik materyallerle yoğun oryantalizme kaçmadan, sofistike ses tasarımı ve etkileyici müzisyenlikleriyle ödüllendirici bir dinleme deneyimi sunabilmeleri.

NOT: Kaybola'nın vinyl versiyonu fazladan beş şarkı daha içeriyor.

Terra Kafe & Mutfak Ankara'nın vegan yemek kültürüne rafine lezzetleriyle yeni bir soluk getiriyor. Üstelik bunu yaparken az yağlı, az işlenmiş, tat arttırıcılara sırtını yaslamayan, yüksek el emeğine dayanan menüsüyle damak zevki gelişmiş, sağlıklı ve doyurucu öğünleri tercih eden herkesi Terra deneyimine davet ediyor. Terra'nın fritöz kullanılmayan, çöp çıkarmayan/ayırıştırıcı mutfak hem pişirme hem de tüketme deneyimini tekdüzelikten çıkarmak amacıyla dinamik menü konseptine dayanıyor. Değişen günlük çeşitler için Terra'nın dijital menüsüne <http://terra.dijital.menu> adresinden bakılabilir. Her daim taze kahvesi, taze ve yine aroma arttırıcılara, şekere bulanmamış tatlı seçenekleri ise az masalı ferah bahçesini uzun sohbetleri için tercih edenlerin favorisi. Terra, galeri olarak kullandığı sarı duvarı, go ve satranç takımları ile şehir kültürüne yalnızca mutfak penceresinden değil daha geniş bir anlayışla katkıda bulunmak istediğini gösteriyor.

FOOD - DRINK - COFFEE - LIVE MUSIC

BER LIN

SELANİK CD. NO:67, 06420
ÇANKAYA/ANKARA

MEGARON

16 yıl önce metallerle çalışmaya başladım. Takılanı, çevremdeki dünyaya olan ilgimden, doğadan ve gezilerimden esinlenerek yaratıyorum. Önceliğim, gümüştür. Bakır, pirinç, alloy, reçineyi doğal taşlarla birleştirerek taşların doğal hallerini bozmadan, sahip oldukları formlarını kullanarak üretim yapıyorum. Takı yapıcılığımındaki seçimlerimi mimari projelerimdeki bilgilerle birleştiriyorum. Çalışmalarım, özel insanların kullanmayı seveceği nesnelere yapma tutkumla ortaya çıkıyor. Megaron, hem bu nesnelerin tasarımı üretimine kadar olan aşamalardan geçtiği küçük bir atölye, hem de ürünlerin sevenleriyle buluştuğu bir galeri olarak Karum AVM'de yer almaktadır.

Telefon: 03124284244
E-posta: atelyemegaron@gmail.com
instagram: <https://www.instagram.com/megaronkarum>

Aşağıdaki google haritalar sayfamızın linkine tıklayarak Megaron'da sanal gezi yapabilirsiniz: <https://goo.gl/maps/3eBUg73YgRVTfXet9>

ATÖLYE MOR SALYANGOZ

PHILOSOPHY FOR CHILDREN (P4C)
ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE

Duygu Eren & Ziyaan Kürüm

6 yaş

7-9 yaş

10-12 yaş

(Hafta içi ve hafta sonu grupları)

instagram: [cocuklarlaonlinefelsefe](https://www.instagram.com/cocuklarlaonlinefelsefe)
cocuk.felsefe@gmail.com

“ Hiç eksilmeden yeniden bir arada olmak çok güzel ”

FARABI SAHNESİ

Sıcak, samimi ve etkileyici atmosferiyle Ankara'nın en güzel, köklü butik sahnelerinden birisi olan Farabi Sahnesi'nde, tiyatro oyunları, doğaçlama, müzik, dans gibi sahne sanatlarının her türünde deneyim yaşayabilirsiniz. Farabi Sahnesi alternatif bir mekân olarak bir sahneden çok daha fazlasını sunar. En az sahneden farklı bir tasarımı olan kafesinde kahve içerek yerken dostlarınızla sohbet edebilirsiniz. Sahne dışında alternatif atölye alanları da olan mekanda sanatın her alanında kendinizi geliştirme imkânı bulabileceğiniz gibi toplantı/ seminer vs. düzenleyebilirsiniz. Farabi Sahnesi, sanatla dolu alternatif deneyimler yaşamak için sizleri bekliyor. Sanatla yaşamak, sanatı yaşatmak için Farabi Sahnesi'nde buluşalım.

gurmefil

Ayrancı'da bir tuhaf dükkan:
Gurmefil. Sofranıza sağlıklı,
bitkisel hazır gıda ürünleri...
Hayvansal madde içermez,
katkısız.

Amelie's Garden

[Instagram@ameliesgarden](https://www.instagram.com/ameliesgarden) • [Instagram@ameliesgarden.streetbar](https://www.instagram.com/ameliesgarden.streetbar)

Ehli zevkin zevkini
Ne tazeler?
Mahir elden taze pişmiş
GÜL kahvesi tazeler

Hanım sesi bülbül sesi
Emsalsizdir GÜL kahvesi
Neden güzel GÜL kahvesi
Atadan oğula tecrübesi

ANKARA 'NIN EN ESKİ KURUKAHVECİSİ

KURULUŞ
İSTANBUL : 1890
ANKARA : 1922

"Ankara 'da Kahve Bizim İşimiz."

Hacı Bayram Caddesi No: 4
Tel. [312] 311 41 73 - 310 70 71
online siparişleriniz için: www.gulkahve.com

FADE

stage & coffee

FADE Stage & Coffee, şehrin ortasında ama şehrin karmaşasından uzak çok yönlü bir mekân, bir yaşam alanı; hem kafe / mutfak hem sahne hem atölye. İsterseniz resim, seramik gibi sanat eserleriyle dekore edilmiş kafe alanında sakin bir ortamda ders çalışabilir / kitap okuyabilir, isterseniz yeşil bahçesinde sohbet ederken kahvenizi yudumlayıp güzel pastalar yiyebilirsiniz. FADE mutfağın alternatif menüsünden lezzetli yemekler tadabilirsiniz. İsterseniz hemen kapının arkasındaki sahnede tiyatro oyunlarına, stand up gösterilerine, müzik dinletilerine, söyleşilere katılabilirsiniz. Ya da alternatif atölye alanında tiyatro, drama, dans, mozaik, yoga gibi çeşitli alanlarda eğitim düzenleme veya eğitim alma şansını bulabilirsiniz. FADE size sıradan olanın dışına çıkmak için birçok seçenek sunmaya devam ediyor. Sanatla yaşamak, sanatı yaşatmak için FADE'de buluşalım.

Ankara'nın denizi güzel insanları,
Güzel Karadeniz Lokantası ise o güzel insanların sahilidir.

İlkiz Sk. No:12 Çankaya/Ankara

Organik, vegan, vejetaryen, glutensiz ve yerel ürünleri bir arada bulabileceğiniz Kantin Organic, hem kafe hem de bir market. Yazın bahçede ferahlayıp, kışın içerde koltuğa yayılabilirsiniz. Alacağın ürünlerin tadına bakıp karar verebilirsin. En güzeli kısık sesli müzik eşliğinde dilersen kendinle baş başa takıl, dilersen biz çalışanlarla tatlı bir sohbetle katıl. Burası alışkanlıklarının ötesinde bir deneyim sunmaya açık.

Birtakım Örgütlenme Hallerimiz

Behiye Erinç Taş

Yıllardır kendi çapımda birçok inandığım, sevdiğim örgütlenmenin içindeyim: feminist, sosyalist, vejetaryen, vegan, hayvansever... Ve tabii ki ilk yarım LGBTIQ+ hareketi!

Örgütlenirken elbette birçok sorunla karşılaşırız. Benim asıl ilgilendiğim ve bu yazımda değinmek istediğim, bu sorunlarla baş etme ve/veya baş etmeme şekillerimiz, samimiyetimiz ve birazcık da LGBTIQ+ hareketi ve Onur Yürüyüşlerindeki örgütlenme tarzlarımız.

LGBTIQ+ hareketi bence çok kişiseldir, anarşisttir; herkesin derdi, örgütlenmesi, öncelikleri apayrıdır. Bu önceliklerimizi de yeri geliyor birbirimizin gözüne de defalarca sokuyoruz; misal ben penis sevmem, inat eder gibi benimle penis muhabbeti yapmaya çalışırlar, yazık kız! Bu kadar bencilliğimizle (birçok faktör var tabii, bencil olmaya da zorlanıyoruz çoğu zaman) her şeye rağmen bir şekilde dürüstüz yine de birbirimize. Bir başka misal: Has erkek (Lubunca'da biyolojik erkek anlamında; aslında biyolojik kadına "Has Gacı" deniyor, ben tabirin üstünde oynadım) sevmeyen bol miktarda lezbiyen dost da var, vajina dediğimde tüyleri diken diken olan, has gacılarla "nefret" ilişkisinden öteye geçemeyen eşcinsel erkek arkadaşlar da... Çünkü erkek adamın erkek sevgilisi olur! Onlar için hayat bu kadar basittir, nefret de saçsalar söylemleriyle, ben bu dürüstlüğü seviyorum. Nerede kuir feminizm, hatta feminizm? "Aşkım, ıyy karı-kız doludur oralar şimdi, bizim ne işimiz var ki?"

Bir de tabii yekpare değil LGBTIQ+ hareketi. Bunun fantezisini yaşıyoruz ve/veya yaşamak zorunda kalıyoruz kendi çapımızda ama kesinlikle değil bence, olamaz da, olmamalı da... Ama en nihayetinde hepimiz Onur Yürüyüşü'nde oluyoruz aşkım!

"LGBTIQ+ hareketi bence çok kişiseldir, anarşisttir; herkesin derdi, örgütlenmesi, öncelikleri apayrıdır"

2015 İstanbul Onur Yürüyüşü - Gökkuşagina boyalı bina, Lubunya

Bir çoğumuz ailesine, çevresine açılmamış ve/veya açılmak zorunda kalıp, isteyerek açılıp sonrasında dışlanmış gonca güllerizdir. Bu yüzden de bir o kadar da alıngan, kırılğan ve nazlıyızdır. Atanmış ailemize yapamadığımız kapisleri, nazları, niyazları, psikolojik baskıları durmadan birbirimizin üzerinde deniyoruz ve bazen de bunların b.kunu çıkarıyoruz. İyi de ediyoruz valla! Olaylar olaylar... "Sen benim kadınlığımı sorgulayamazsın, sen kimsin?" Madilik ana sporumuz... Pasif agresifliği de tabii bizden öğreniniz! Duygu sömürüleri, acılar acılar... Ve daha fazlası her daim Drama Queen'lerce Kaç kadeh kırıldı şu minnoş gönüllerimizde? Seviyorum bu hallerimizi de!

Bunların dışında flört ederek örgütlenme LGBTIQ+ hareketinde çok yaygın, diğer hareketlerin bazen sert eleştirilerine maruz kalsa da... Misal, en hafifinden sosyalist bir yoldaşım "Erinç, sen fantezileri iyi bilirsin." demişti, çünkü LGBTIQ+ hareketi 7/24 sevişiyordur, hepimiz fantezi uzmanıyızdır... Komiğime giden ama aslında tabulaşmış laflarla peynir gemisini yürütmeye çalışan, gerçekten insanları tanımaya çalışmayan sosyaliste ben sosyalist demem, bu da benim gıcıklığım olsun varsın! Bir de tabii yoldaşlar hiç birbirine aşık olmuyorlar ya, yok öyle bir dünya tabii, yine aynı dünya görüşünden yoldaşını sevmen en mantıklısı oluyor, en iyi o seni anlıyor. Sevdiğinle yeni bir dünya düzeni kurma mücadelesi, ütopyası kadar güzel bir şey var mı? Yok bence!

Flört ederek örgütlenme benim de LGBTIQ+ hareketinde olmazsa olmazım. Ben de Onur Haftalarına bir nevi "ay acaba kimlerle tanışacağım bu sefer" heyecanıyla gidiyorum. Yıllarca bir çok insanla tanıştık, kaynaştık, döşek yoldaşı olduk, arkadaş olduk. Ama

2017 Brighton Onur Yürüyüşünden (Fotoğraf: Zişan Kürüm)

2015 Ankara Onur Yürüyüşünden (Fotoğraf: Ali Burak)

gelin görün ki - tecrübelerimle sabit - hala tek bir bakışla rahatsızlık vereceğim, iltifat edince hala orospu ve/veya tacizci gözüyle yaftalanma, yanlış anlaşılma korkum ve akabinde anksiyetelerim azıyor. Bu zorunlu otosansürleri bir çok arkadaşımından da duydum maalesef. Bu topraklarda "flört etmek iyice artık beni korkutuyor, ben kaçır yurt dışlarına :)". Bu mıntıkada bana öğretilen tırnak içinde "kadın" olarak, eşcinsel, biseksüel, heteroseksüel olmam hiç fark etmez, her şeyde hep ciddi olmam gerektiği, mutlaka tek eşli olmam gerektiği (ancak o zaman sevgime inanılıyor, yoksa hayatım yalan) kimseye güvenmemem gerektiği ve sağla solla flört edersem her türlü yaftalanacağım; onu geçtim, karşımdakine dibine kadar anlamsız önyargılarla davranmam gerektiği, özel hayatımda, flörtlerimde, kafama vura vura hatırlatılıyor.

Sonuç: Ben de işte böyle bir çeşit oldum, epey daraldım anlayacağınız, sevgili okur. Ama gelin görün ki sevmekten kim usanır, tadına doyum olmaz. Ayrıyeten "aşk aşk hürriyet, uzak olsun nefret!" demek istiyorum yine de. Onur Ayımız kutlu olsun!